

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Deprem (SUÇLARI) Raporu

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ DEPREM (SUÇLARI) RAPORU

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde 7,7 büyüklüğünde ve Elbistan ilçesinde 7,6 büyüklüğünde gerçekleşen depremler on bir ilde (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ) yıkım yarattı. 20 Şubat'ta Hatay'da meydana gelen 6,4 büyüklüğündeki deprem de dahil olmak üzere yaşanan artçı sarsıntılar yıkımı daha da artırdı.

Bu rapor Türkiye İşçi Partisi'nin farklı birimleri tarafından tarihe not düşmek, sorumlularla hesaplaşmak ve bundan sonra yapılması gerekenlere dair bir perspektif sunmak maksadıyla kaleme alındı.

Rapor üç bölümden oluşuyor. Giriş niteliğindeki bir değerlendirmenin ardından gelen birinci bölümde deprem anında ve sonrasında yaşananlar ele alınacak. İkinci bölümde depremin öncesine, yani AKP'nin deprem hazırlığına odaklanılacak. Üçüncü ve son bölümde ise TİP'in depremlerin ardından yürüttüğü faaliyetlerin ve yapılması gerekenlere ilişkin önerilerinin bir özeti sunulacak.

Depremde ve deprem sonrasında yaşananları inceleyen birinci bölüm deprem ve hemen sonrasına dair kısa bir günceyle başlıyor ve depreme ilk müdahalede yaşanan eksik ve yanlışların bir çetelesiyle devam ediyor. Bölümün üçüncü alt başlığı deprem sonrası AKP'nin yasak ve baskı politikalarını özetlerken, dördüncü alt başlık depremde sığınmacılara yönelik ayrımcılığın izini sürüyor. Bölümün beşinci ve son alt başlığı ise "OHAL gerekli miydi" sorusunun cevabını arıyor.

Raporun ikinci bölümünde AKP'nin deprem hazırlığı inceleniyor. Bu bölümde evvela AKP'nin kentsel dönüşüm politikasının bir şeceresi çıkartılıyor. Ardından depremde yıkılan konutların müteahhitlerine dair bir kesit sunuluyor ve bunların AKP ile yakın ilişkileri gözler önüne seriliyor. Dördüncü alt başlıkta AKP'nin "il afet risk azaltma" ve "acil durum" planları incelenerek depremlerde

tecrübe ettiğimiz zafiyetin arkasındaki hazırlıksızlık ortaya konuyor. Beşinci alt başlıkta ise AKP'nin deprem politikalarının yasal çerçevesi ele alınıyor.

Raporun üçüncü ve son bölümü TİP'in depremlere ilişkin ne yaptığı ve ne önerdiğine dair bir derleme sunuyor. Bu bölüm önce TİP'in deprem sonrasında yürüttüğü faaliyetleri özetliyor. Partinin ördüğü dayanışma faaliyeti, Kızılay protestosu ve meclis faaliyeti ortaya konuyor. Ardından TİP'in depreme ilişkin yapılması gerekenlere dair önerilerini bir araya getiriyor.

Raporda on dört kutu yazı bulunuyor. Konunun uzmanı isimlerin kaleme aldığı bu yazılar, içinde yer aldıkları bölümleri zenginleştiriyor ve farklı perspektifler sunuyor.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: BEKLENEN FELAKET	9
I. DEPREMDE VE SONRASINDA YAŞANANLAR	15
1. Depremi ardından yaşananlar	17
2. Depreme ilk müdahalede yaşanan eksik ve yanlışlar	19
AFAD'ın organizasyonsuzluğu	20
Enkazlarda canlı çıkarma konusunda yaşanan sorunlar	21
Afet ve depremlerde madenciler - Mehmet Torun • 22	
3. Deprem sonrası yasaklamalar, baskılar, gözetimler	24
Bağış şov - Özgür Orhangazi • 27	
4. Deprem sonrasında sığınmacılara yönelik ayrımcılık	29
Eğitim hakkına değil ranta el koyun! - TİP Bilim Kurulu • 33	
5. OHAL gerekli miydi?	35
Gömölme hakkı çerçevesinde deprem suçları - Ezgi Duman • 41	

II. DEPREMİN ÖNCESİ: AKP'NİN DEPREM HAZIRLIĞI 45

1. Giriş: AKP ne yaptı, ne yapmadı? 47

Hiçbir depremin fitratında böylesi bir yıkım yoktur! - Ş. Can Atalay • 49

2. AKP'nin kentsel dönüşümü 53

2.1. "Kentsel dönüşüm" rejiminin inşası: 2000 - 2011 53

2.2. 6306 sayılı Afet Yasası - 2012 55

2.3. Sonuç 62

Kentsel dönüşüm - Mücella Yapıcı • 63

3. AKP'nin aile albümü: Deprem kentlerinin müteahhitleri 66

Deprem ve oteller: İmar suçu, siyaset ve belediye ölüm üçgeni - Timur Soykan • 71

4. AKP'nin deprem hazırlığı: "İl afet risk azaltma" ve "acil durum" planları 75

4.1. 6 Şubat Depreminden etkilenen 10 ilin İRAP'larında ortaklaşan veriler 75

4.2. Adana "İl Afet Acil Durum Müdahale Planı" incelemesi ve "Sıfırıncı Dakika Planlaması" 79

4.3. Sonuç 81

Deprem, devlet, sermaye - Özgür Orhangazi • 84

5. AKP'nin deprem siyasetinin yasal çerçevesi 86

5.1. Yapı Denetimi ve İmar 86

İmar affı - Mücella Yapıcı • 90

5.2. Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (Kentsel Dönüşüm Kanunu) 92

5.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi 93

5.4. Afet Sigortaları, Yardım ve Bağışlar, Mal ve Hizmet Alımlarında Limitler 94

5.5. Sonuç 97

Maraş depremi bağlamında kültür mirasının korunması ve onarımı - İlknur Türkoğlu • 98

6. Sonuç yerine: AKP'lilerin geçmişteki demeçleri 102

Kara propaganda: Felaketin sorumlusu muhalefet! - Bahadır Özgür • 104

III. TİP'İN YAPTIKLARI VE ÖNERİLERİ 111

1. TİP depremde ne yaptı, nasıl yaptı? 113

- 1.1. TİP'in Deprem Sonrası Dayanışma Bilançosu 113
- 1.2. MYK üyesi Doğan Ergün'le TİP'in Deprem Sonrası Dayanışma Faaliyetleri Üzerine 114
- 1.3. Kadıgil'in Kızılay'a ilişkin soru önergesi 123
- 1.4. 26 Şubat'ta Kadıköy'de Gerçekleştirilen Kızılay Eylemi 125
- 1.5. Kadıgil'in Afeti Fırsata Çevirenler Hakkında Ceza Düzenlemesi İçin Yasa Teklifi 126
- 1.6. Atay'ın enkazın kaldırılması, taşınması ve dökülmesi üzerine verdiği soru önergesi 130

2. TİP'in yapılması gerekenlere ilişkin önerileri 131

- 2.1. Deprem Sonrası İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Taşınması İçin Yapılması Gerekenler 131

Peki, şimdi ne yapacağız? – Tayfun Kahraman • 137

- 2.2. Deprem Sarsar, Piyasacılık Öldürür, Kamuculuk Yaşatır! – Bilim Kurulu 139
- 2.3. Emekçilerin yaşadığı hak ihlallerine karşı alınması gereken önlemler – Emek Büro 141

Depremın yoksul kesimler üzerindeki ekonomik etkisi – İpek Çavuşoğlu • 144

- 2.4. "OHAL Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin" Kararname Üzerine – Bilim Kurulu 146

Deprem ülkesinde felaket kapitalizmine karşı sosyalizm zorunludur

Ali Ekber Doğan • 150

GİRİŞ: BEKLENEN FELAKET

İktidar ve iktidar medyası 6 Şubat'ta yaşanan depremin "yüzyılın felaketi" olduğunu iddia etti. Bu iddiayı yıkımın büyüklüğünü ve deprem sonrası acizliklerini gerekçelendirmek için kullandılar.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan depremden üç gün sonra Hatay'da yaptığı açıklamada "böylesi büyük felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir" iddiasında bulundu. Oysa ki gerçek bundan çok farklıydı. Yaşadığımız felaketi Marquez'in "Kırmızı Pazartesi" romanının hikayesine benzetebiliriz. Marquez'in romanı, işleneceğini herkesin bildiği ancak engel olmak için kimsenin bir şey yapmadığı bir cinayetin öyküsünü anlatır. Buna benzer şekilde, deprem konusunda bilim insanları gelecek olan felaketi raporlamış, etkilerini öngörmüş, alınması gereken önlemleri sıralamış, ancak iktidar bu konuda harekete geçmemiştir.

Türkiye'de deprem öncesinde atılması gereken adımlar atılmamış, hayat kurtarıcı etkisi ortaya konmuş önlemler alınmamıştır. Raporlar ve uzman görüşleri bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.

1. Deprem ve fay bölgeleri bilinmiyor muydu?

TBMM'ye sunulan "fay yasası", İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun üç kez basın önünde "yasayı çıkarıyoruz" açıklamalarına karşın çıkarılamadı.

Yeterli mikro bölgeleme ile zemin çalışması yapılmadı. Oysa ki 20'ye yakın il, 81 ilçe ve 500'e yakın köy doğrudan bölgedeki fay hattının üzerinde bulunuyor.

Bu konuda meclis gündemlerinde birçok kere söz alan muhalefet vekillerinin sözleri iktidar tarafından ciddiye alınmadı.

Depreme bağlı risklerin önemli bir bölümü, inşaatlarda standartlara ve yönetmeliklere uyulmamasından kaynaklanıyor. Bu durumu düzeltecek hazırlıklar yapılabilirdi, ancak yapılmadı.

Yaklaşmakta olan felaketin büyüklüğü uzmanlar tarafından biliniyordu ve bu konuda yetkililere uyarılar yapılmıştı. Örneğin, Jeoloji Mühendisleri Odası'nın

2021’de yayınladığı Kahramanmaraş raporunda¹ Pazarcık merkezli 7,4 şiddetinde deprem olabileceği vurgulanmış, kentin içinden geçen fay hatları ortaya konmuş, odanın defalarca yaptığı uyarılara rağmen bu alanların imar planlarına işlenmediği belirtilmiştir.² Oda, raporu Cumhurbaşkanı Erdoğan başta olmak üzere tüm milletvekilleri ve ildeki idari mülki amirleri ve belediye başkanına ulaştırmıştır.

2. Riskli yapılar nasıl affedildi?

Türkiye’de 1948’den bu yana çeşitli isimlendirmelerle en az 20 imar affı kararı alındı. Bunların 9 tanesi AKP iktidarı döneminde gerçekleşti.

Bunlardan en kapsamlısı 2018 yılında yapılan imar affıdır. İktidar tüm vergi ve kara para aklama afları gibi bunun da adını “barış” koyarak asıl amacını gizledi ve yaşadığımız depremin bir felakete dönüşmesine sebep oldu.

Bu yasayla, ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmelerle korunması gereken alanlar ile imar mevzuatına, planlama ilke ve esaslarına uygun gelişmesi gereken tüm kentsel ve kırsal alanlarındaki mevzuata aykırı yapıların yasallaştırılmasının önünün açıldığı anlaşılmaktadır. Yapı kayıt belgesi internet başvuru formunda hayati riskler yaratabilecek hiçbir aykırılık belge almaya engel gösterilmemiştir. Yasanın hazırlanma tekniği, zamanlaması ve içeriği incelendiğinde ise önceki af yasalarından farksızdır. Türkiye’de bugüne kadar yasalaşan tüm imar aflarında olduğu gibi, zamanın mevcut iktidarlara tarafından, seçim dönemlerinin hemen öncesine denk getirilmesi ve (48 ile 68 milyar lira arasında değişen miktarlarda) gelir toplama amacının ön plana çıkması bu yasada da görülmektedir. Bu yasayla afet riskinin en yüksek olduğu ruhsatsız yapılara af getirilmesi ve yapı kayıt belgesi düzenlenen yapıların depreme dayanıklılığı hususunun yapı malikinin sorumluluğuna bırakılması, yasanın afet risklerini azaltma amacıyla çelişmektedir.³

3. Dünya Maraş depremine “yüzyılın felaketi” mi dedi?

İktidar tarafından bu depremlerin yüzyılın depremleri olduğu yönünde manipülasyon yapıldı ve ilk günlerde ülkeyi ziyarete gelen Birleşmiş Milletler gözlemcisinin de aynı tespiti yaptığı iddia edildi.

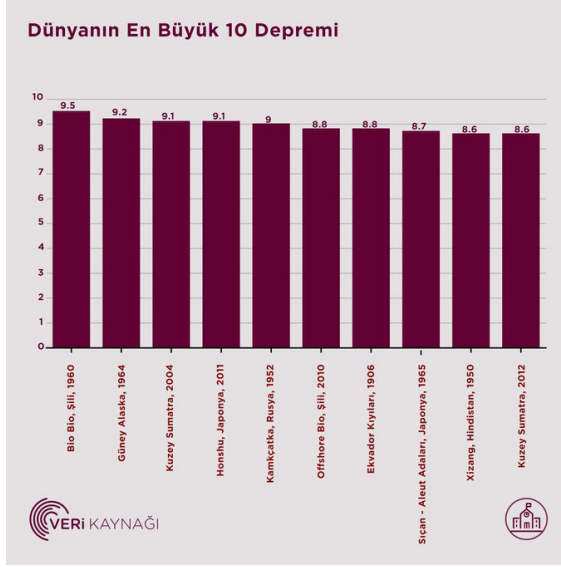
Oysa ki Birleşmiş Milletler gözlemcisi Maraş’ta bu depremden etkilenen insan-

1 https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/2ee63a7a4ec1d37_ek.pdf

2 <https://twitter.com/yirmiucderece/status/1622882064860123138?s=20>

3 <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=417&RecID=4520>

ların sayısının büyüklüğünü ve alanda gördüğü yıkımı vurgulamıştı.⁴ Deprem şiddetinin büyüklüğü ya da bilinmezliğine ilişkin bir tespit yapmamıştı.

Türkiye’de şubat ayında yaşanan depremler şiddet itibariyle “yüzyılın felaketi” olarak nitelendirilebilecek büyüklükte değildi. Yirminci yüzyıldan günümüze dünyada gerçekleşen en büyük 10 depremin şiddetinin çok altındaki şiddette depremlerdi.

4. Olası Deprem Raporları Yanıldı mı?

AFAD’ın 2021 yılında hazırladığı Hatay ilini inceleyen Risk Azaltma raporunda 6 Şubat’ta yaşanan depremin neredeyse bire bir tarif edildiğini, yıkılacak bina sayısından yaşanacak kayıp sayısına kadar ilçe ilçe sergilediği görülmektedir.⁵

Bunun yanında Hatay Üniversitesi Öğretim Üyesi Ali Utku Şahin’in 2020 yılında yazdığı raporda Hatay’a yönelik uyarılarda bulunmuştur: 52 bin binanın yıkılacağı, 30 bin can kaybının yaşanacağını belirttiği makalenin⁶ kaynak verisi Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) – Hatay 2019 raporuydu.

⁴ <https://news.un.org/en/story/2023/02/1133397>

⁵ <https://hatay.afad.gov.tr/kurumlar/hatay.afad/HATAY-I%CC%87RAP-2022.pdf>

⁶ https://www.academia.edu/43391059/Afet_Y%C3%B6netimi_ve_Planlamas%C4%B1_Perspektifinden_T%C3%BCrkiye_Afet_M%C3%BCdahale_Plan%C4%B1n%C4%B1n_De%C4%9Ferenlendirilmesi

Tablo 3. Hatay İlinin Hasar Dağılımı ve Etkilenen Kişi Sayısı (TAMP-HATAY, 2019, s. 35)

İlçe	Bina Sayısı	Az Hasarlı Bina	Orta Hasarlı Bina	Ağır Hasarlı Bina	Yıkık Bina	Etkilenen Toplam Nüfus	Ayakta Tedavi	Hafif Yaralı	Ağır Yaralı	Can Kaybı	Geçici Barınma (Kişi Sayısı)
Altınözü	15.685	1.494	2.117	4.927	4.587	60.743	6674	2.101	1.370	731	27.727
Antakya	57.891	323	614	4.405	52.133	360.652	99.454	36.495	24.808	13.231	342.315
Arsuz	22.777	3.539	4.242	6.167	1.358	82.498	1.824	889	394	210	16.606
Belen	8.947	1.005	1.419	3.101	1.706	30.842	1.824	880	429	229	11.035
Defne	22.070	57	119	1.180	20.645	140.097	39.580	14.522	9.879	5.269	135.201
Dörtöyl	26.583	4.447	3.831	2.937	228	118.761	511	194	85	45	7.967
Erzin	13.026	1.891	1.293	659	25	41.290	66	24	8	4	1.309
Hassa	14.190	2.412	2.341	2.271	275	54.130	426	162	81	43	5.388
Kumlu	3.562	157	240	806	2.109	13.060	2.363	870	584	311	9.215
Kırıkhan	24.106	715	1.065	3.673	17.454	108.918	25.613	9.408	6.369	3.397	91.905
Payas	7.127	1.216	1.145	1.036	107	40.434	266	101	49	26	3.635
Reyhanlı	17.982	2.451	2.937	4.553	2.899	90.758	4.312	1.602	1.017	542	24.891
Samandağ	23.799	365	682	3.818	18.382	117.770	28.308	10.402	7.035	3.752	102.573
Yayladağı	9.684	416	655	2.240	5.737	27.347	5.061	1.863	1.250	667	19.706
İskenderun	37.494	5.472	6.857	11.158	3.048	246.207	7.455	2.806	1.661	886	60.080
Toplam	304.923	25.880	29.557	52.831	130.693	1.533.507	222.737	81.919	55.019	29.343	859.553

Örneğin, Tablo 3'te yer alan Hatay iline ait veriler incelendiğinde, mevcut durumda 7,5 büyüklüğünde gerçekleşebilecek bir depremin olası sonuçlarına göre, Antakya ilçesinde bulunan 57.891 binanın 57.475'nin çeşitli ölçülerde hasar göreceği, bu binaların 52.133'ününse yıkılacağı öngörülmektedir. Ayrıca 1.609.856 kişi olan Hatay nüfusunun 1.533.507'sinin bu depremden etkileneceği, bunların da yaklaşık 30.000'inin hayatını kaybedeceği tahmin edilmektedir (TAMP-HATAY, 2019, ss.34-35).

AFAD raporu, buna atıf yapılan akademik makaleler, yapılan TAMP sunumları hep aynı verilere işaret ediyordu.

Bütün bunlara ek olarak, Prof. Dr. Naci Görür Pazarcık depreminden sadece 3 gün önce faydaki tehlikeye dikkat çekmişti.⁷

Görür, daha sonraki tweetlerinde, "bunları yazıyoruz, uyarıyoruz kimse sen ne anlatıyorsun diye bir tepki vermiyor" diyerek kamu otoritelerinin umursamazlığını eleştirdi.

Görür, 2020'deki Elazığ depreminin⁸ ve 2022'deki Zonguldak depreminin⁹ ardından da Kahramanmaraş bölgesinde deprem beklediklerini açıklamıştı.

Görür, 17 Ağustos 1999 Gölcük Deprem'i sonrası kurulan Ulusal Deprem Komisyonu'nun üyesiydi.¹⁰

7 <https://twitter.com/nacigorur/status/1621544054470184962>

8 <https://twitter.com/artigercek/status/1625490039667847168?s=20>

9 <https://kisadalg.net/haber/detay/prof-dr-naci-gorur-aylar-oncesinden-kahramanmaras-dik-kat-cekmis-55451>

10 <https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?jsessionid=Gr6bg+TaoceXzkDCKovM5RbW?dergi-Kodu=4&cilt=33&sayi=392&sayfa=22&yaziid=12191>

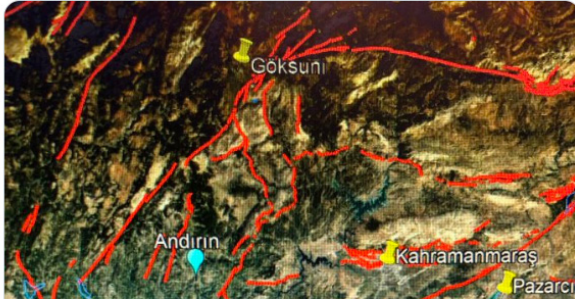
Ancak Konsey 2007 yılında Erdoğan'ın yayınladığı Başbakanlık Genelgesi ile lağvedildi. Gerekçe olarak Konsey'in güncelliğinin kalmaması gösterildi.¹¹

Deprem kuşağında yer alan bir ülkede konuyu bilim insanlarının etki alanından çıkaran ve siyasetçilerin inisiyatifine bırakan bu yaklaşım izleyen yıllarda da devam etti.

Prof. Dr. Naci Görür
@naciGORUR

Yarbaşı-Düzici/Osmaniye'de 4,2 deprem oldu. Deprem Doğu Anadolu Fay Zonunda. Bu zonun Çelikhan-Erkenek-Maraş kesiminden endişe ediyoruz. Bu kesimi NE ucundan 2020 Elazığ depremi yükledi. Bu deprem de küçük de olsa SW ucundan zorladı. Bu uçta son deprem 1998 Adana Depremi. Sevgi..

Elbette 6 Şubat'ta yaşanan depremler şiddetliydi, art arda yaşanan bu büyükteki iki depremin hasar vermemesi mümkün değildi. Ancak gerekli hazırlıklar yapılsaydı hasarın çok önemli bir kısmı önlenebilirdi. Raporlarda ısrarla ifade edilen husus söz konusu illerdeki hazırlıksızlıktı. Örneğin Hatay ilindeki bina stoğunun iyi olmadığı, ruhsatlı bina sayısının toplamın %12'sine denk geldiği, alüvyonlu alanlarda hızla yapılaşma yaşandığı, yaşanabilecek bir depreme ilişkin ne halkın uyarıldığı ne de kamu otoritelerinin bir hazırlığı olmadığı ortaya konuyordu. Bu tespitlerin yapıldığı toplantıda vali, vali yardımcıları, belediye başkanı, AFAD, Kızılay il müdürleri, il garnizon komutanı vb. tüm yerel, idari ve askeri temsilciler bulunmasına rağmen bu yetkililer valilik sayfasında fotoğraf vermeden öteye gitmediler.¹²

Deprem bekleniyordu, depremin ne kadar yıkıcı olacağı da yazılmıştı. Bunu yüzyılı felaketi yapan ise göz göre göre gelen bu depreme ilişkin bir hazırlık yapılmamasıydı.

¹¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/01/20070106-10.htm>

¹² <http://www.hatay.gov.tr/tamp-toplantisi-yapildi>

Fotoğraf: 08.07.2020 Hatay TAMP Toplantısı.

Bu deprem yüzyılın depremi değildir. Depremin yüzyılın felaketi haline gelmesine sebep olan şey AKP politikalarıdır. 20 yıllık iktidarında AKP depremlere yönelik ciddi bir hazırlık yapmamış, aksine depremin yıkımını artıracak yapılaşma politikaları izlemiştir. Kurduğu tek adam rejimiyle kamunun deprem sonrası kurtarma ve insani yardım kapasitesini işlevsiz hale getirmiştir. Deprem sonrası kamu kapasitesi ve organizasyonu beklentilerin bile altında kalmıştır. Sözün özü esas felaket tek adam rejimidir.

Bu raporun amacı, yaşadığımız depremlerin getirdiği büyük yıkımın esas sorumlularını sergilemek ve bundan sonra yapılması gerekenlere bir çerçeve sunmaktır.

- | -

DEPREMDE VE SONRASINDA YAŞANANLAR

Raporun birinci bölümünde depremde ve deprem sonrasında yaşananlar incelenecek. Kısa bir günceyle başlayan bu bölüm, depreme ilk müdahalede yaşanan eksik ve yanlışların bir çetelesiyle devam edecek. Bölümün üçüncü alt başlığı deprem sonrası yasaklama ve baskıları özetlerken, dördüncü alt başlık depremde sığınmacılara yönelik ayrımcılığın üzerinde duracak. Beşinci ve son alt başlık ise OHAL gerekli miydi sorusunun cevabını arayacak.

1. Depremi ardından yaşananlar

6 Şubat 04.17 – İlk deprem

6 Şubat 05.00 – AFAD Raporu’nun devlet kademelerine iletilmesi ve 4. seviye alarm ilanı

6 Şubat 13.24 – İkinci deprem

6 Şubat 14.20 – AFAD, SMS aracılığıyla 20 TL bağış istedi.

6 Şubat – AKP Sözcüsü Çelik’ten “Cumhur İttifakı sahadadır” açıklaması

6 Şubat gecesi – Türkiye İşçi Partisi Mv. Barış Atay, Ahmet Şık ve ilk gönüllü ekibi Hatay’a vardı.

7 Şubat – Erdoğan’ın tehdidi: “Günü geldiğinde şu anda tuttuğumuz defteri de açacağız.”

8 Şubat – Erdoğan’ın deprem bölgesine gidişi ve yurttaşla konuşurken “kader planı” çıkışı

8 Şubat – Twitter erişiminin bant daraltmayla kısıtlanması

8 Şubat – Bir üniversite öğrencisi Twitter paylaşımından ötürü gözaltına alındı.

8 Şubat – Fuat Oktay’ın Hatay Havalimanı mevzuunda Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne yaptığı çıkış: “Siz kimsiniz ya?”

8 Şubat – Erdoğan depremzede ailelere 10’ar bin TL verileceğini söyledi.

8 Şubat – Nureddin Nebatî’den “Her şey kontrol altında, sıkıntı sosyal medya” açıklaması

8-12 Şubat – Yağma gündemi palazlandırıldı.

9 Şubat – TİP’in BTK’nın bant daraltması hakkındaki suç duyurusu

10 Şubat – CHP’den Adil Karaismailoğlu ve Fahrettin Altun hakkında suç duyurusu

10 Şubat – TİP Mersin İl Gençlik Örgütü üyesi Berfin’e sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek ev hapsi verildi.

11 Şubat – YÖK üniversitelerde bu yarıyılın uzaktan tamamlanacağını duyurdu ve yurtlardaki öğrenciler depremzedelerin barınma ihtiyacı gerekçe gösterilerek tahliye edildi.

13 Şubat – AFAD, HDP’nin yardımlarına el koydu.

14 Şubat – Devlet Bahçeli, TİP Mv. Ahmet Şık’ı ve bölgede destek faaliyetleri yürüten insanları hedef aldı.

15 Şubat – HDP’nin Maraş Pazarcık’taki koordinasyon merkezine kayyum atandı.

16 Şubat – Osmaniye’de 10 TKP gönüllüsü gözaltına alındı.

16 Şubat – Tüm medyanın dahilyle düzenlenen bağış kampanyası ve Mehmet Cengiz’in yaptığı bağışın faiziyle teşvik olarak geri dönüşü

18 Şubat – Soylu’dan “Bizim hazırlığımız İstanbul depremineydi” açıklaması

20 Şubat – Memleketi Osmaniye’deki konağını depremzedelere açmayan iktidar ortağı Bahçeli on beşinci günde deprem bölgesine gitti.

20 Şubat – Ulaştırma Bakanı Adil Karaismailoğlu ikiye ayrılan yolları unuttu: “Bu kadar dayanıklı yollar sayesinde ulaşımı kesintisiz sağlamış olduk.”

21 Şubat – Ekşi Sözlük, BTK tarafından erişime engellendi.

26 Şubat – Kızılay vurgunu ortaya çıktı.

26 Şubat – İstanbul’da Kızılay’ın Kadıköy şubesine önünde protesto yapmak isteyen TİP’in 100’ün üzerinde üyesi ve parti yöneticileri polis saldırısıyla gözaltına alındı, İstanbul Afet Koordinasyon Merkezi polis tarafından ablukaya alındı.

27 Şubat – EHP, Halkevleri gibi kurumların yöneticileri ve üyeleri Kızılay’la ilgili protestolarda gözaltına alındı. TKP’nin Osmaniye’deki Afet Merkezinde tekrar 10 kişi gözaltına alındı.

28 Şubat – Devlet Bahçeli’nin depremzedeleri azarlaması

7 Mart – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye sorumlusu Louisa Vinton, “Depremlerin yarattığı maddi zarar 100 milyar doları aşacak” dedi.

14 Mart itibariyle açıklanan resmi rakamlara göre...

48.488 kişi hayatını kaybetti.

108.068 kişi yaralandı.

528.146 kişi deprem bölgesinden tahliye edildi.

830.783 binadaki 3.273.605 bağımsız birimde hasar tespit çalışması yapıldı.

105.794 binadaki 384.545 bağımsız birimin acil yıkılması gereken, ağır hasarlı veya yıkık olduğu tespit edildi.

24.464 binadaki 133.575 bağımsız birimin orta hasarlı,

205.86 binadaki 1.091.720 bağımsız birimin az hasarlı,

407.786 binadaki 1.409.654 bağımsız birimin hasarsız olduğu tespit edildi.

2. Depreme ilk müdahalede yaşanan eksik ve yanlışlar

Depremzedelerin çağrı ve feryatları kritik önemdeki ilk 48 saatte devletin kurtarma ekiplerinin müdahalesinin zayıf kaldığını ortaya koydu. Erdoğan da 10 Şubat’ta bu gerçeği [itiraf](#) etti.

Deprem bölgesine “sivil araçların” girişlerinin engellenmesi yönünde 7 Şubat’ta alınan [karar](#), sonrasında kimi yardım araçlarının girişlerinin engellenmesiyle [devam etti](#).

İstanbul ve diğer pek çok ilden deprem bölgesine [gelen](#) afet gönüllüleri 8 saat bekletildi. Fransa’dan gelen gurbetçi arama kurtarma gönüllüsüne AFAD tarafından “İnsana ihtiyaç yok” [denildiğinde](#) depremin ilk haftası bitmemiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ancak kamuoyundan gelen tepkilerin üzerine deprem bölgesinde çalışmalara başladı. Hulusi Akar da “Sınırları kim koruyacak?” ifadesiyle bunu kısmen kabullenmiş [oldu](#).

Depremin ikinci gününde bir enkazdaki arama-kurtarma çalışması Haber-Türk’ün kamera ışıklandırması olmadan devam [edemiyordu](#).

Kızılay’ın depremin ilk günlerinde AHBAP’a 46 milyon TL değerinde çadır satışı yaptığı AHBAP’ın açıklamalarıyla açığa çıktı.

Alandan gelen pek çok görüntüde boyun tespiti vb. ilk yardım/müdahale gerekliliklerinin yerine getirilmediği [görüldü](#).

AFAD'ın organizasyonsuzluğu

Hatay'daki AFAD gönüllüsü, Diken'e verdiği [röportaj](#)da bölgeye ulaşım da otostop kullandıkları, hasarlı binalarda uyumak zorunda kaldıkları, AFAD koordinatörünün bölgeye 6. gün gelmesi gibi önemli detaylara değiniyor.

Bir arama kurtarma gönüllüsünün [açıklaması](#): AFAD görevlisinin "Samandağ'ı taradık, herkes ölmüş" minvalinde kurduğu cümlelerin ardından bölgeden 350 insan canlı çıkarıldı.

Eski Bakan Sadullah Ergin'in Hatay'daki [açıklaması](#): "Vinç 4. gün geldi."

20 Şubat'ta Hatay merkezli 6.4'lük deprem öncesinde insanlar AFAD'ın [tavsiyesi](#) doğrultusunda hasarlı olan evlerine geri dönerken ve bu depremde can kayıpları ve yaralanmalar yaşandı.

Belediye başkanları, televizyon kanallarına bağlanıp depremin üçüncü haftasında halen binlerce çadır ihtiyacı olduğunu duyurmak zorunda kaldı. Hatay'daki 20 Şubat depreminin ardından Samandağ Belediye Başkanı, 15 bin çadira ihtiyaç duyduklarını [söyledi](#).

AFAD'ın 24 Şubat'ta ilk kez [açıkladığı](#) kurulu konteyner sayıları: Sadece 71 binanın yıkıldığı Urfa 1.800 kurulu konteyner ile, binlerce binanın yıkıldığı Hatay (1.120), Maraş (1.047) ve Adıyaman'ın (656) önünde sıralandı.

AFAD gönüllüsü olarak afet bölgesinde çalışma yapan bir personel, Sakarya'dan bölgeye giden arama kurtarma ekibinin ilk günlerde büyük bir yıkım yaşayan Hatay yerine Şanlıurfa'da çalışmaya zorlandığını [açıkladı](#).

[Başka](#) bir AFAD gönüllüsünün isyanı: "Halk isyan ediyordu. İş makineleri ve kepçeler ise sadece bekliyordu."

[Romanya'dan](#) gelen arama-kurtarma gönüllüsü ekipler de 5 ila 8 saat arası havalimanında bekletildi.

En büyük ihtiyaçların başında gelen sağlık hizmetlerine dair: Bir doktor, AFAD temsilcisinin görevini "saldığını" ve bölgedeki sağlıkçıları hiçbir şekilde branşlarına göre ayırmadıklarını [belirtti](#).

Yine bir AFAD gönüllüsünün [beyanati](#): "Biz komut almaya hazır beklerken AFAD yetkilileri bize şöyle dedi: Otobüste uyuyun, sabah çıkarsınız."

AFAD'ın Afetlere Müdahale Genel Müdürü (İsmail Palakoğlu) uzun yıllar Diyanet Vakfı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nda çalışmış bir ilahiyat fakültesi mezunu...

Enkazlarda canlı çıkarma konusunda yaşanan sorunlar

2020'deki İzmir Depremi'nde de gündem olan ve enkazdan çıkarılan insanlar için travmatik olduğu belirtilen "kutsi" bağırış, çağırışlar [yine](#) duyuldu.

Enkazdan yaralı kurtarılan ve muhtemelen kırıkları olan çocuğu dikkatsizce kucaklayıp, sallayıp poz veren [şahıs](#): Devamında çocuk buna bağlı olarak veya olmayarak hayatını kaybetti.

Boyun tespiti vb. ilk müdahale gerekliliklerinin yerine getirilmemesi kalıcı hasarlara sebebiyet verebilmiş olma ihtimali araştırılmalıdır.

AFAD ve İHH ekiplerinin "bina yıkılabilir" diyerek arama-kurtarma ekiplerini [engellemesinin](#) can kayıplarına yol açmış olma ihtimali yüksektir.

Enkazdan kurtulan insanların uzun bir süre ilaç ve çeşitli ecza malzemelerine ve seyyar hastanelere ulaşamadılar. TTB'nin kurduğu sahra hastanesi, emniyet karakoluna [çevrildi](#).

AFET VE DEPREMLERDE MADENCİLER

Mehmet Torun

Maden Mühendisi,

A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı

Madenciler üretim süreçlerinde; göçük açma, ahşap tahkimat yapımında ustalık, dar alanda çalışma yeteneği, karanlıkta çalışma alışkanlığı, çok zor koşullarda uzun süre çalışabilme ve yerin metrelerce altında doğayla mücadele etme kabiliyeti sonucu bu tür olaylarda “kurtarıcı” olmaktadır. Yeraltının mutlak karanlığında ve yalnızlığında çok çabuk karar verme ve uygulama zorunluluğu madenciler için ciddi bir avantajdır. Yeraltındaki yangın, zararlı gaz ve tozlarla mücadele konusunda da oldukça deneyimlidirler. Her gün bu olumsuzluklarla mücadele ederler. Dolayısıyla sürekli eğitim halindedirler.

Madenciler; mesleklerinin, yaptıkları işin gereği sürekli disiplinli davranmak durumundadır. Genellikle beden gücüne dayalı çalıştıkları için dış etkenlere karşı oldukça dayanıklıdırlar. Yerin metrelerce altında yapılacak en küçük bir hatanın kendi canına ve çalışma arkadaşlarının canına mal olacağını çok iyi bilirler. Bireysel hareket etmez, edemezler. Bu nedenle üst düzey bir sorumluluğa ve ortak hareket etme alışkanlığına sahiptir. Mühendisiyle, teknikeriyle, nezaretçisiyle, şefiyle, ustasıyla, işçisiyle komple bir ekiptir. Ekip çalışmasını yaşam biçimi edinmiş bir gruptur. Madenciler genellikle emek yoğun sektörlerde çalıştıkları için çok çabuk organize olma ve grup halinde hareket etme şansına sahiptir.

Tüm bunların sonucu olarak madenciler; doğal afetlere, depremlere en önce müdahale eden grupların başında gelmektedir. 1999 Gölcük ve Düzce depremlerinde bunun pratikleri görülmüştür. Son yaşanan depremde de merkezi otoritenin koordinasyon ve organizasyon eksikliği nedeniyle bölgeye geç intikal ettirilseler de çok başarılı görevler yap-

mışlardır. Özel çalışma yöntemleriyle pek çok yaralıya hızla ulaşmışlar ve onları yaşama bağlamışlardır.

Türkiye'nin her bölgesinde maden işletmeleri bulunmaktadır. Bu işletmelerin bazıları kurumsallaşmış olup uzman tahlisiye (kurtarma) ekipleri mevcuttur. Bu işletmelerin çalışan sayısı dahil tüm bilgileri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nde (MAPEG) bulunmak durumundadır.

Son yıllarda kamucu politikalarından vazgeçilmesi sonucu iş alanları daraltılıp, çalışan sayıları azalsa da son olayda görüldüğü gibi her türlü afette madencilere çok ihtiyaç vardır. Buna uygun bir plânlama yapılması ülkemiz için hayati önemdedir. Bu görev bugün itibarıyla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) aittir. Ancak AFAD, hem örgütlenme zafiyeti hem de liyakatsiz atamalar sonucu bu görevini yerine getirememiştir. Son yaşanan depremde bu durum somut olarak görülmüştür.

Yapılması gereken, ülkenin her yerinde bulunan maden işletmelerindeki madencilerin ciddi bir plânlama ve organizasyon çerçevesinde arama ve kurtarma faaliyetlerine kurumsal olarak katılımlarını sağlamaktır.

3. Deprem sonrası yasaklamalar, baskılar, gözaltılar

Sosyal Medya Tutuklamaları

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 25.02.2023 tarihli basın açıklamasına göre provokatif paylaşımlarda bulunduğu iddia edilen 985 sosyal medya hesap yöneticisinin tespiti yapıldığı, 570 hesap yöneticisi hakkında adli işlem başlatıldığı, Cumhuriyet Başsavcılıklarından alınan talimat doğrultusunda 140 kişinin gözaltına alındığı 27'sinin tutuklandığı duyurulmuştur.

Sansür Soruşturmaları

- Depremi yaşadığı ilk günden bu yana, halkın haber alma hakkı kapsamında kamu görevini yapmaya çalışan pek çok gazeteci güvenlik güçleri tarafından engellenmiş, depreme ilişkin kamu kurumlarının sorumluluğuna dikkat çeken pek çok kişiye soruşturma açılmıştır.
- Evrensel gazetesi Adana muhabiri Volkan Pekal, Adana Şehir Hastanesindeki durumu haberleştirdiği sırada «izinsiz çekim yaptığı» gerekçesiyle «Özel hayatın gizliliğini ihlal» (TCK 134) suçundan gözaltına alınmış Pekal, işlemlerin ardından serbest bırakılmıştır.
- Şanlıurfa'da bir enkazda görüntü almaya çalışan Mezopotamya Ajansı (MA) muhabiri Mahmut Altıntaş ve JinNews muhabiri Sema Çağlak 8 Şubat günü turkuaz kartları olmadığı gerekçesiyle [gözaltına alınmış](#), ifade işlemlerinin ardından serbest bırakılmıştır.
- MA muhabiri Mehmet Güleş, Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde depremde yıkılan binalarda arama kurtarma çalışmalarını takip ederken röportaj yaptığı bir gönüllünün "Burada AFAD yok, UMKE yok... Halkımız yalnız bırakıldı" sözleri gerekçe gösterilerek arama kurtarma gönüllüsü ile birlikte gözaltına alınmış, TCK 217/A kapsamında "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçundan yurtdışı çıkış yasağı ve imza şartıyla adli kontrol kararı verilerek salıverilmişlerdir.
- Yine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 7 Şubat 2023 tarihinde, deprem sonrası yaptıkları yayınları gerekçe göstererek gazeteciler Enver Aysever ve Merdan Yanardağ hakkında "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" (TCK 216) suçlamasıyla soruşturma başlatmıştır. Yanardağ hakkında yurt dışına çıkış yasağı kararı verilerek serbest bırakılmıştır.
- Depremle ilgili yorumları sonrası ayrıca siyaset Bilimci Özgün Emre Koç "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme" suçlaması ile 7 Şubat tarihinde gö-

zaltına alındı. Bir gece gözaltında tutulan Koç, ifade işlemlerinin ardından serbest bırakıldı.

- İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 12 Şubat günü, BaBala TV'nin sosyal medya hesabından Kahramanmaraş Kumçatı Köyündeki baraj ile Hatay Yarseli Barajı'nın duvarının çatladığı yönünde paylaşımlarda bulunan Oğuzhan Uğur hakkında, Türk Ceza Kanunu'na Dezenformasyon Yasası kapsamında eklenen «halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma» suçundan re'sen soruşturma başlatılmış, ifade işlemlerinin ardından serbest bırakılmıştır.
- 'Mutlu Şehir Osmaniye' sayfasının yöneticisi olan muhabir Ali İmat ve muhabir İbrahim İmat Osmaniye'de parasını vererek çadır yaptıran yurttaşlar varken Osmaniye Belediyesi'ne sahra çadırı gönderildiği, fakat bu çadırların elde tutulduğu iddiasının mevcudiyetini haberleştirmiş, bu konuda açıklama yapılması için ilgililere çağrıda bulunmuştur. Bu iddianın haberleştirilmesi ve yapılan bu çağrı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçu kapsamında değerlendirilerek İmat kardeşler tutuklanmıştır.

RTÜK Yaptırımları

Pek çok kişiye açılan sansür soruşturmalarının yanı sıra RTÜK eliyle pek çok haber kanalına da deprem yayınları nedeniyle çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır. 23.02.2023 günü aldığı karar ile RTÜK,

- Türkiye İşçi Partisi İstanbul Milletvekili Ahmet Şık'ın deprem bölgesinden katıldığı yayın nedeniyle Halk TV'ye,
- Merdan Yanardağ ile Emre Kongar'ın "18 Dakika" programında depremle ilgili eleştirisi nedeniyle de Tele 1'e yüzde 5 para, beş kez de program durdurma cezası vermiş,
- FOX TV'deki "Orta Sayfa" programına ve Halk TV'deki "Büyük Felaket Özel Yayını"na ise "özgürce kanaat oluşumunu engellemek" gerekçesiyle yüzde 3 idari para cezası verilmiştir.

Sansür - Bant Daraltma

8 Şubat günü öğleden sonra Twitter'a erişim, bant daraltma uygulaması üzerinden kısıtlandı. Haber ve bilgi paylaşımının en üst düzeyde yapılabilmesi için internetin açık, hızlı ve kotasız olması gereken bir dönemde, bu kısıtlama yaklaşık 10 saat sürmüştür. Bu kısıtlama keyfiyete izin verecek şekilde ve sansür amaçlı kullanıldı. Elektronik Haberleşme Kanunu ile İnternet Kanunu (İnternet

Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun) kapsamında Cumhurbaşkanlığı ve/veya BTK'ya ait olan bant daraltma yetkisinin kim tarafından kullanıldığı halen belirsizliğini korumaktadır. Bu konuda kamuoyuna bir açıklama yapılmamıştır. Bant daraltması kararı veren ve bu kararı uygulayan kurumlar ve GSM operatörleri hakkında pek çok kurum tarafından suç duyurusunda bulunulmuştur.

BTK tarafından 21.02.2023 tarihinde Ekşi Sözlük'ün kapatılmasına karar verilmiştir. Kapatma kararının gerekçesi ilgililerince deprem ve sonrasına ilişkin kamuoyuna yanlış bilgi vermek, toplumun doğru bilgiye ulaşmasına engel olmak, kamu düzenini bozmak, devleti aciz göstermek şeklinde açıklanmıştır. Gerçekte ise olan bunun tersidir. Saray soytarıları ve yandaş medya kamuoyunu yanlış bilgilendirmektedir. Yurttaşlar sosyal medya, bağımsız medya kuruluşlarının haber siteleri ya da iktidarın henüz müdahale etmediği sınırlı sayıdaki diğer kaynaklar üzerinden deprem bölgesinden haber almaya çalışmaktadır. 20 yıllık iktidar, yaptığıının sorumluluğunu üstlenip hala istifa etmediği gibi yaşattıklarının konuşulmasına da tahammül etmemekte, elindeki tüm baskı araçlarını kullanarak yurttaşı susturmaya çalışmakta, yurttaşın gerçek haber almasına engel olmakta, elindeki tüm medya imkanlarını kullanarak yurttaşı açıkça yanıltmaktadır. Her türlü ifade özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü ihlal edilmiş vaziyettir.

BAĞIŞ ŞOV

Prof. Dr. Özgür Orhangazi
Kadir Has Üni. Ekonomi
Bölüm Başkanı

Depremden hemen sonra ne gerekli kurtarma faaliyetlerinin zamanında başladığını ne de gerekli yardımların bölgeye sevk edildiğini gördük. Buna karşın insanların büyük bir kısmının doğal ve sıradan tepkisinin "dayanışmacı" ve "paylaşımçı" olduğunu da gördük. Depreme karşı ilk örgütlenenler emekçiler, çalışanlar, halden en iyi anlayanlar oldu. İş makinalarından önce madenciler, taşımacılar, sağlık emekçileri, motor-sikletli kuryeler ve daha niceleri ya bölgeye doğru yola çıkmış ya da çıkmaya hazırdı. Onbinlerce gönüllü Türkiye'de binlerce yardım toplama merkezinde kolileri hazır etmek için canhıraş çalışıyordu. En kötü şartlarda çalıştırılan, canları hiçe sayılan madencilerin en özveriyle en önde kurtarma çalışmalarına katıldıklarını gördük. Pandemide birkaç gece pencerelerden alkışlandıktan sonra unutulmuş, ülkeyi terk etmeye zorlanan sağlıkçıların tüm ekipmanlardan önce bölgeye kendiliklerinden ulaştıklarını gördük. Masa başı emekçilerin, tercümanların, yazılımcıların, nasıl emeklerini kendiliğinden buraya sevk ettiğini gördük. Bu kadar kötülener gençliğin en önde yardıma koştuğunu gördük. Solda yer alan irili ufaklı tüm oluşumların ilk andan itibaren nasıl dayanışmaya koştuğunu gördük.

Sermaye kesimleri ise ancak ve ancak sosyal medyada görünür isimler tarafından baskı kurulduktan ve bunu PR'a çevirebileceklerini fark ettiklerinde ufak tefek bağışlarda bulunmaya başladı. Ardından ise tüm televizyon kanallarının ortak yayınında inanılmaz bir bağış yahut sadaka şovu izledik. Bu programda 9 milyon kişi sms'lerle ellerinden gelen ufak da olsa yardımı yaparken bir yandan da depremden sonra ortalıkta pek

gözükmeyen devletin, bu kez çeşitli kurumları aracılığıyla kendi kendisine bağış yaptığını gördük! Peki, nereden geliyordu bu paralar? Ya da kimin parasını kime veriyorlardı?

Örneğin, Merkez Bankası 30 milyar TL bağışladı. Bu bağışın Merkez Bankası'nın karlarından olacağı açıklandı. Halbuki yasası gereği Merkez Bankası karlarının önemli bir bölümü zaten Hazine'ye aktarılır. Ya da kamu bankaları, Ziraat Bankası, Vakıfbank ve Halkbank toplam 39 milyar TL bağışladı. Kamu bankaları daha geçenlerde 60 milyar TL sermaye desteği almışlardı. Devlet aynı parayı bir cepten diğerine aktarmış durumda sadece.

Sonrasında özel şirketler, Türkiye'nin zenginleri ve varlıkları vergi matrahından düşecekleri milyonlarca lirayı bağışladı. Bir anlamda bir yandan vergilerinin bir kısmını ödediler, bir yandan PR harcaması yaptılar, bir yandan da devletten daha sonrasında alacakları ihaleleri düşündüler.

Esas soru şu: Bu kadar yüksek miktarlar nereden geliyor? Bu paranın üç ana kaynağı var: 1. Şimdiye kadar kaçırılan, ödenmeyen, affedilen vergiler. 2. İmar, arsa, ihale, kent vs. rantları. 3. Düşük ücret ve yüksek sömürüye dayanan birikim rejiminin yarattığı kârlar. Yani geçinmek için bin türlü sıkıntı içinde olanların alın teriyle yarattıkları değer.

Peki, izleyenler neyi izlediler? Gerçek ve saf neoliberalizmi izlediler. Bir yandan kamunun bütün gücü ve kapasitesi zayıflatılırken, diğer yandan her şeyin "zengin hayırseverler"ın insafına bırakıldığı bir aklanma şovunu izlediler. Ve akıllarda bir dolu soru kaldı: Bu söz verilen miktarların ne kadarı gerçekten bağışlanacak? Bağışlanırsa ne kadarı gerçekten depremzedelerin ihtiyaçlarına gidecek? Bu bağışların karşılığında devletten ne gibi ihaleler beklenecek, alınacak? Madem milyonlarca lira bir telefonla bu kadar kolay verilebiliyordu, depremin ilk günlerinde insanlar yardım toplamak için kendilerini paralarken bu yardım neden yapılmadı?

Halbuki düzgün çalışan bir sistemde Meclis toplanıp gerekli bütçeyi çıkarabilir, bu bütçe gerekirse vergilerle gerekirse de Merkez Bankası'nın parasal genişlemesiyle hızlı bir biçimde devreye sokulabilirdi. Tercih edilen, halkın parasıyla halka şov yapmak oldu.

4. Deprem sonrasında sığınmacılara yönelik ayrımcılık

Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere depremten etkilenen 10 ilimizde Türkiye nüfusunun yaklaşık %16'sı yaşamakta; geçici koruma statüsü altında yaşayan Suriyeli nüfusun ise %61'i bu illerde barınmaktadır. Bu yönüyle Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların oldukça önemli bir kısmı depremten ağır biçimde etkilenmiş, hayatlarını kaybetmiş, yaralanmış ve/veya evleri zarar görmüştür. Kamu kurumlarının afet bölgesine ulaşmaktaki başarısızlığı, arama kurtarma çalışmaları ile yardım ve iaşe çalışmalarındaki yetersizlikler ve geç kalınmışlık; tüm yurttaşlarımız gibi Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını da ağır biçimde etkilemiştir.

Şehir	Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Sayısı
Gaziantep	461.149
Şanlıurfa	370.793
Hatay	356.361
Adana	252.080
Kahramanmaraş	96.856
Kilis	87.686
Osmaniye	38.661
Malatya	31.376
Adıyaman	22.252
Diyarbakır	21.670
Toplam	1.738.884

Bunlara ek olarak yabancılara yönelik nefret söylemi, çeşitli siyasal odaklarca depremin ilk anından itibaren planlı ve örgütlü biçimde yayılmaya çalışılmış; yalan yanlış bilgilerin kontrolsüz biçimde dolaşıma sokulmasıyla büyük bir dezenformasyon kampanyası başlatılmıştır. Tüm bunların neticesinde sığınmacıların yönelik ırkçı ve ayrımcı tutumlar şiddetlenerek artmış, sığınmacıların deprem sonrasında yardımlara erişiminde güçlükler ortaya çıkmıştır. Afet bölgesine yapılan insani yardımlarda eşitlik ve kapsayıcılık ilkesi gözetenilmemiş, kamu kurumları dahi bölgedeki yardım ve iaşe çalışmalarında sığın-

macılara dönük ayrımcı bir tutuma ve uygulamalara başvurmıştır.¹³ Deprem sonrasında da bütüncül ve istikrarlı bir göç yönetimin gerçekleştirilmemesi; uygulamaların illere göre farklılık göstermesi sorunları büyötmüştür.¹⁴

Mölteçilerden müsebbipler yaratmak isteyen nefret siyasetinin bir sonucu olarak mölteçilere yönelik nefret söylemi, deprem felaketi sonrasında da mölteçileri “yağmacılar” olarak damgalamaya çalışmış; devlet tarafından kendi kaderlerine terk edilen milyonlarca yurttaşın korkusunu ve yalnızlığını mölteçilere dönük bir öfkeye dönüştürmeyi hedeflemiştir.¹⁵

Bu nefret siyaseti sonucunda bölgedeki yurttaşlar ve mölteçiler için ayrı bir güvenlik sorunu ortaya çıkmış; yağmacı zannedildiği için Suriyeliler, Suriyeli zannedildiği için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları saldırıya uğramıştır.¹⁶

Öte yandan depremezeder, zarar gören ve kullanılması mümkün olmayan evlerden eşyalarını kurtarmak istedikleri için yeni ve oldukça tehlikeli bir iş alanı ortaya çıkmış; bu yeni iş alanında da bildik bir tablo ile karşılaşmış, güvencesiz ve kayıt dışı mölteci emeği yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Gazeteci Bahadır Özgür tarafından dile getirilen bu “eşya kurtarma pazarı” göstermektedir ki enkaz altında kalmaktan şans eseri kurtulan yoksul emekçiler, deprem sonrasında hayatta kalabilmek için kimsenin girmek istemediği enkazlara girmektedir.¹⁷

Mölteçiler, Sığınmacılar ve Geçici Koruma Altında Bulunanlara Karşı Suçlar

1. Bölgede yaşayan mölteçiler, sığınmacılar ve geçici koruma altındakiler de, diğer tüm vatandaşlarımız gibi, depremden aynı şekilde etkilenmiştir. Ancak depremezede olmalarına rağmen, özellikle Zafer Partisi, bu partinin lideri Ümit Özdağ, parti üyeleri ve sempatizan hesaplar tarafından, sosyal medya plat-

13 Depremde Göçmen ve Mölteçilere Dair Durum Tespiti, GAR Göç Araştırmaları Derneği, 11 Şubat 2023 <https://gocarastirmalaridernegi.org/tr/duyurular/303-depremdede-gocmen-ve-multecilere-dair-durum-tespiti-11-subat-2023>

14 Deprem sonrası büyük göç: Çözüm mü, yeni sorunlar mı?, BirGün Gazetesi, 19 Şubat 2023 <https://www.birgun.net/haber/deprem-sonrasi-buyuk-goc-cozum-mu-yeni-sorunlar-mi-422004>

15 “AKP’nin Gizli AFAD’ı: Zafer Partisi”, Duvar Gazetesi, 13 Şubat 2023 <https://www.gazeteduvar.com.tr/akpnin-gizli-afadi-zafer-partisi-haber-1603429>

16 “Yağmacı Zannedilerek Dövölen Suriyeli Depremzede: Omar Hassoun’un Hikâyesi”, Perspektif, 22 Şubat 2023 <https://perspektif.eu/2023/02/22/yagmaci-zannedilerek-dovulen-suriyeli-depremezede-omar-hassounun-hikayesi/>

17 Bahadır Özgür: “Çok büyük yoksulluk ortaya çıkacak!”, BirGün TV, 20 Şubat 2023 <https://www.youtube.com/watch?v=lbpm5TEzj6I>

formlarında ve bazı televizyon kanallarında hedef gösterilmeleri nedeniyle, özellikle yağma ve hırsızlık suçlamalarıyla karşı karşıya kalmışlar; bu suçlamalar tam olarak gerçeği yansıtmadığı halde, bölgedeki emniyet güçleri ve yerel halk tarafından kötü muamele ve işkenceye maruz bırakılmışlardır.

2. Yine Zafer Partisi, bu partinin lideri Ümit Özdağ, parti üyeleri ve sempatizan hesaplar tarafından hedef gösterilmeleri nedeniyle, Mersin KYK Kız Yurdunda bu kişiler yönünden herhangi bir barınma hakkı tanınmadığı halde, dezenformasyon yöntemleri kullanılarak, bir depremzede için en doğal haklardan biri olan barınma hakları alenen ihlal edilmiştir.

3. Bilindiği üzere, mülteciler, sığınmacılar ve geçici koruma altındaki kişilerin, ülkede kaldıkları süre içinde tüm işlemleri, illerdeki İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yapılmakta; ülke çapındaki uygulamalar ise Göç İdaresi Başkanlığı'nca yürütülmektedir. Kurumun duyurularının yapıldığı internet sitesi ve sosyal medya hesapları tetkik edildiğinde, depremin olduğu 06.02.2023 tarihinden bu yana, kurumca deprem bölgesindeki illerde kayıtlı kişilerin ölüm ve yaralanma durumları, başka bir ile gitmek istemesi halinde deprem bölgesinden tahliyesi, yol izinleri, gittikleri illerde yapacakları işlemler hakkında herhangi bir resmi duyuru yapılmamıştır.

4. Bölgede yer alan Geri Gönderme Merkezleri'nde idari gözetim altındakilerin, geçici barınma merkezlerinde yaşayanların durumları hakkında, yetkili makamlardan bugüne kadar herhangi bir açıklama gelmemiştir. Bölgede bulunan ancak kayıtlı olmayan göçmenlere dair herhangi bir bilgiye ulaşabilmemiz, an itibarıyla mümkün görünmemektedir.

5. Sahadan gelen bilgilere göre, bölgedeki tüm depremzedeler için geçerli olan gıda, barınma, hijyen gibi temel ihtiyaçlarda yaşanan sorunlar mülteciler, sığınmacılar ve geçici koruma altındakiler için de aynen geçerlidir. Bu kişiler başka illere gitmeleri halinde, kayıtlı oldukları illerden izinsiz çıkmış olacaklardır. Öte yandan bu kişilere gidecekleri illerde herhangi bir barınma imkanı sağlanmamaktadır. Vatandaş olan depremzedelere bu bağlamda tanınan hiçbir hak bu gruplara sunulmamaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı bu belirsizlikleri giderecek bir adım atmamaktadır. Bölgedeki İl Göç İdaresi Müdürlük binalarının bir kısmının yıkılması nedeniyle, herhangi bir muhataba da ulaşamamaktadır.

6. Diğer taraftan gönüllü olarak bölgeye gelen Yunanistan vatandaşları, hasmane bir tutuma maruz kalmış; emniyet güçlerince "terör örgütleriyle irtibatlı ve iltisaklı oldukları" isnadiyla gözaltına alınarak, "kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığına tehdit" oluşturdukları gerekçesiyle, sınır dışı edilmişlerdir. Yaralılarımızı enkazdan çıkarmakta veya ölümlerimizi defnetmekte herhangi

bir varlık göstermeyen yetkili makamların, üç Yunan vatandaşı için seferber olmasını manidardır.

7. Yağma ve hırsızlık olaylarına karıştıkları iddiasıyla pek çok kişinin sosyal medyada yağmacı olarak lanse edildiği, bu kişilerin polis ve asker üniformalı kişilerce işkenceye uğratıldığı, sivil kişilerce de kötü muameleye maruz bırakıldığı görüntüler sosyal medyaya servis edilmiştir.

EĞİTİM HAKKINA DEĞİL RANTA EL KOYUN!

TİP Bilim Kurulu

Yaşadığımız deprem kente yönelik suçları, yağmacılığı yeniden ortaya koydu. Meslek odaları söyledi, bilim insanları söyledi, partimiz söyledi değişen bir şey olmadı.

Yaşanan deprem bahanesiyle OHAL ilan edildi. Ne gariptir ki 2012 yılında çıkarılan Afet Yasası, afetle ilgili konularda zaten OHAL yetkilerini iktidara ve kamu kurumlarına tanımaktaydı. Bu yasanın her yerine 2019'da "Cumhurbaşkanına sunulur" eklendi.

Tek adam iktidarının gerekçesi işlerin hızlandırılması iken şimdi "saraydan izin almadan" afet ekipleri bile sevk edilemiyor, deprem alanları oluşturulamıyor. Tek adam uyuyorsa sabahı bekleyin...

Bu OHAL'in afet için çıkarılmadığı, bu yetkilerin deprem mağdurlarının lehine uygulanmayacağını biliyoruz. İktidar 13 milyon vatandaşımızın yaşadığı 10 ilde OHAL ile seçimlere girmeyi kendisi için avantaja çevirmek istiyor.

Üniversitelerde uzaktan eğitime geçilirken gerekçe olarak yurtların barınma amacıyla kullanılacak olması gösterildi. Halbuki, OHAL yetkisi, sezona kadar boş olan otellere el konmasına imkân veriyor, ama bu gündeme bile gelmiyor. Turizm bakanın otel zinciri sahibi olduğu ülkede başka türlü bir karar düşünülemezdi.

Barınma ve kira sorununa dikkat çekmek için sürekli belirttiğimiz büyük kentlerde rant amaçlı elde boş tutulan konut stoğu. Bu konut stokları yüzbinlerce aile için yurt olabilir. Ancak tercihlerini rantıyeyi rahatsız etmemek üzere kullanan bu yağmacı iktidarın ilk vazgeçtiği üniversiteler oldu. İki yıl boyunca zaten uygulamalı eğitimden mahrum kalan öğrenciler, şimdi de iktidarın rantçılara değil öğrencilere bedel ödetmesiyle karşı karşıya kalıyor.

KHK ile iki yüzün üzerinde kamu kurumlarına ait dinlenme kampları ya satılığa çıkarıldı ya da karardan geri dönüş olmaması için aleracele yıkıldı.

Kamunun kullanım kapasitesini yok eden, bunu rantçılara peşkeş çeken iktidar şimdi halkına karşı yükümlülüklerini karşılayacak hiçbir kapasiteye sahip değil.

Tüm bunlardan dolayı

- Acilen otellere sezona kadar el konulsun.
- Acilen boş konut stoklarına el konulsun ve bir yıl boyunca depremzedelere tahsis edilsin. Bu konut stoğunda bir evi olanlara rayiç kira bedeli kamu tarafından ödensin, ancak diğerlerine bedel ödenmesin.
- Acilen depremden daha kötü etiketlenen kadın ve çocuklara yönelik kamu merkezleri, kreşler ve anaokulları ve bakım merkezleri açılsın.
- Acilen kamu istihdam olanakları genişletilsin ve depremzedelere öncelikli kontenjan tanınsın.

5. OHAL gerekli miydi?

Olağanüstü hal rejimi her ne kadar olağanüstü dönemlere ilişkin çeşitli düzenlemeler barındırsa da hukuki bir rejimdir. Anayasa koyucu tarafından öngörülen ve olağanüstü dönemlerde hukukun sınırlarını çizen bu olağanüstü hal rejiminin sınırları da yine Anayasa tarafından çizilmiştir. Ancak özellikle 15 Temmuz sonrası gelişen süreçte Olağanüstü Hal Rejimi adı altında kararnameler yolu ile hukuki rejimin dışına çıkmış ve ne yazık ki Anayasa Mahkemesi tarafından skandal niteliğindeki kararlar ile yürütmenin hukuki rejim dışına çıkan işlemleri Anayasa denetimine tabi tutulmamıştır. Bu nedenle her şeyden önce Olağanüstü hal rejimine bu yönde bir şüpheyile bakmak yerinde olacaktır. Ne Türkiye olağanüstü hal rejiminin hukuki sınırlar içerisinde uygulanabileceği ülkedir ne de halihazırdaki yürütme bu sınırlara riayet gösterme konusunda isteklidir. Dolayısıyla, olağanüstü bir durumun varlığını yabana atmaksızın, olağanüstü rejime ihtiyatla yaklaşmak gereklidir.

İnsan hakları hukuku rejimi düşünüldüğünde bir tedbir için zorunluluk koşulunun bulunması gerekmektedir. Öyleyse şu soruları tartışmak gereklidir: Olağanüstü hal ilanı bir zorunluluk taşıyor mu? Olağanüstü hal ilanı olmaksızın da söz konusu tabii afet ile mücadele etkili ve verimli gerçekleştirilebilir miydi? Olağan hukuki rejimin dışına çıkmaksızın da aynı sonuç elde edilebilecek ise niçin bu yol tercih edildi? Buna bağlı olarak da olağanüstü hal rejimi gereksizsin mevcut kanunlar kapsamında idarenin yapabileceklerine ve fakat yapmadıklarını incelemek gerekiyor.

Mevcut Düzenleme – Kanun

1) 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”a uygun pek çok tedbir bulunmaktadır ancak bu tedbirlerin hiçbiri alınmamıştır. Afetlerin meydana gelmesinden sonra askerler ve hakim sınıfından bulunanlar hariç olmak üzere mülki amirler olan vali ve kaymakamlara aşağıdaki olağanüstü yetkiler verilmektedir.

- 18-65 yaş arasındaki bütün erkeklere görev vermek
- Bedeli, ücreti veya kirası sonradan ödenmek üzere canlı, cansız, resmi ve özel her türlü taşıt araçlarına ve gerekli makina, alet ve edevatına el koymak
- Ve hiçbir kayda ve merasime tabi olmaksızın tedavi, kurtarma, yedirme, giydirme ve barındırma gibi işlerle bu gibi işlerin gerektirdiği acil satınalmaları ve kiralamayı yapmak

- Devlete, mahalli idarelere, evkafa, İktisadî Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı kurumlara ilişkin her türlü taşınmaz malları; yetmemesi halinde de diğer tüzel kişiler ile gerçek kişilere ait bina ve müştemilatı ile bahçe ve arsa gibi araziye geçici olarak işgale yetkilidir.

2) Aynı Kanunun 7. maddesinde düzenlenmiş bir diğer husus ise; “afet bölgelerinde veya civarında bulunan ordu, jandarma, kıta, birlik ve müessese kumandanlarının, kendilerinden vali veya kaymakamlar tarafından istenilecek yardımları üstlerinden emir beklemeksizin yapmaya mecbur olmaları meselesidir.”

3) Yine aynı kanunun 9. maddesiyle, “Kaymakamlar ve ilgili makam ve kuruluşlar tarafından gönderilecek kurtarma ve yardım ekipleri, her türlü malzeme, makina, alet, yiyecek, giyecek ve barınma eşya ve maddeleri; devletin her kademesindeki kuruluşlarının elinde bulunan her türlü kara, deniz ve hava nakil araçları ile bedeli sonradan ödenmek üzere afet mahalline sevk edileceği, ayrıca gerek duyulan yerlerde bu mecburiyet ve yükümlülükler gerçek kişilerle, her türlü şirket ve kuruluşlara da teşmil edilebileceği” de düzenlenmiştir.

4) Yasanın 13. maddesinin (d) bendi uyarınca; “afete uğrayanların bulundukları yerlerde veya başka yerlerde geçici olarak barınmalarını sağlamak üzere, baraka ve konutlar inşa edilebilir, ettirilebilir, kiralanabilir veya satın alınabilir. Bu tedbirlerin kısa zamanda yerine getirilmesinin mümkün olamayacağı hallerde, geçici iskan tedbirlerini kendileri almak isteyenlere nakdi yardım da yapılabilir. Bu bend gereğince yapılacak harcamalar ve ödemeler karşılıksızdır, borçlandırmaya tabi tutulamaz.”

Yasasının çizdiği bu çerçeve ile, gerçekleşebilecek tüm ağır afet durumlarında meydana gelmesi muhtemel neredeyse tüm durumlar göz önüne alınmak suretiyle bir yönetmelik hazırlanmış ve bu yönetmelik ile anılan durumlara ilişkin alınabilecek tedbirler detaylı biçimde ele alınmıştır.

Mevcut Düzenleme – Yönetmelik

Söz konusu Kanuna dayalı olarak, Bakanlar Kurulu tarafından 1.4.1988 tarih ve 88/1277 sayılı kararı ile çıkarılan “Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik” mülga edilmiş, yerine Cumhurbaşkanı tarafından 23.2.2022 tarih ve 5211 sayılı kararı ile çıkarılan “Afet Ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği” yürürlüğe konulmuştur.

- Yönetmeliğin 4. Maddesi uyarınca, “acil yardımın niteliği tanımlanmış, afet ve acil durum hallerinde; arama, kurtarma, tıbbi ilk yardım ve teda-

vi, defin, salgın hastalıkları önleme, yiyecek, içecek ve giyecek temini, acil barındırma, ısıtma, aydınlatma, ulaştırma, enkaz kaldırma, altyapıyı asgari seviyede çalışır hale getirme, akaryakıt ve benzeri acil hizmet ve ihtiyaçların karşılanması ve bu konularda yapılacak her türlü iş, işlem, tahsis, kiralama, satın alma, hibe, kamulaştırma ve benzeri faaliyetler” olarak tanımlanmıştır.

- Yönetmeliğin 18. Maddesi uyarınca; “başkanlığın, kamu kurum ve kuruluşlarının müdahale kapasitesini gerekli dikkat ve özeni göstererek kullanmakla sorumlu olduğu belirtilmiş, Tüm resmi ve özel kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler; kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak her türlü taşıt, araç ve sürücülerini, makine, alet ve edevatı, arazi, arsa, bina, tesis, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile halkın ihtiyacı olan diğer maddeleri, karşılığı rayiç bedel üzerinden sonradan ödenmek şartıyla ilgili mevzuat hükümlerine göre vermekle yükümlü tutulmuştur. Ancak hazinenin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınır ve taşınmazlar ilgili kamu idarelerince duruma göre geçici veya sürekli olarak Başkanlığa bedelsiz olarak öncelikle tahsis veya gerekmesi halinde devir edileceği düzenlenmiştir.”

Hal böyleyken 7269 sayılı Kanuna göre afet hali ilanı kararı verilmeksizin de afet anı itibarıyla kanunun elverdiği olağanüstü tedbirlerin alınması mümkünken bu tedbirler alınmamıştır Afet hali ilanı ise ancak 36 saat sonra ancak olağanüstü hal ilanı ile birlikte verilmiştir. Mevzuatın devlete yüklediği görevlerin hiçbirini yapılmamıştır; ne olumsuz ihtimallere göre tedbirler alınmış, ne de kurtarma ve acil yardım hizmetlerinin zamanında ve etkili bir şekilde işlenmesini sağlayacak organizasyon kurulmuştur.

Olağanüstü Hal Düzenlemesi

Anayasanın, tabii afetler dolayısıyla ilân edilecek olağanüstü halin konusunu düzenleyen 119. maddesi bu hususu açıkça düzenlemektedir. Buna göre “olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri” kanunla düzenlenir. Bu konuyu düzenleyen 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 5. maddesi de, tabii afet sebebiyle “olağanüstü hal ilân edilmesi durumunda; felâkete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi için ihtiyaç duyulan ve hemen sağlanamayan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; para, mal ve çalışma yükümlülüğü yoluyla sağlanır” demek suretiyle bu tür olağanüstü hal rejiminin konu unsurunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Olağanüstü Hal Kanunu'nun konuya ilişkin diğer düzenlemeleri incelendiğinde de netlikle görülecektir ki, tabii afet sebebi ile olağanüstü hal rejiminin tesis edilmesi durumunda, olağanüstü hal rejiminden doğan temel hak ve özgürlüklere ilişkin gerçekleştirilen müdahaleler mülkiyet hakkı ve piyasa özgürlükleri temelli gerçekleşmektedir.

Örneğin Kanunun "Para Yükümlülükleri" kenar başlığını taşıyan 6. Maddesi, tabii afet sebebiyle olağanüstü hal ilân edilmesi durumunda gerekli harcamaların öncelikle kamu kaynakları ile yardımlardan sağlanacağını, acil ve hayati ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanamadığı takdirde, bölgedeki kredi kuruluşlarının olanaklarından yararlanılacağını düzenlemektedir.

"Mal yükümlülüğünü" düzenleyen 7. Madde de aynı amacı taşır: *"Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilân edilen bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşlarıyla tüzel ve gerçek kişiler, kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak arazi, arsa, bina, tesis, araç, gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri vermek zorundadırlar. Bu amaçla; öncelikle o bölgedeki genel ve katma bütçeli dairelere, kamu iktisadî devlet teşekkülleri ve kuruluşları ile bunlara bağlı müesseselere ve mahalli idarelere başvurulur. İhtiyaçların bu kaynaklardan zamanında ve yeterince karşılanmaması halinde, imkân ve kaynakları da dikkate alınarak, bölgedeki özel kuruluşlara ve gerçek kişilere ait olanlara yükümlülük konulur. Yiyecek, giyecek, araç, gereç, ilaç ve tıbbi malzemeler gibi zaruri maddeler bölge sınırları içinde sağlanamadığı takdirde, bu Kanun hükümleri uygulanmak suretiyle en yakın bölgelerden yükümlülük yolu ile sağlanır."* Keza yine aynı doğrultuda düzenlenmiş olan Olağanüstü Hal Kanunu'nun 9. Maddesi de devletin geçici olarak kimi araç ve gereçlere el koyabilmesi dahil pozitif yükümlülük barındıran hususlar içermektedir.

Anayasa ve Olağanüstü Hal Kanunu, tabii afetin yıkıcı etkilerinin meydana gelmesini engellemek, meydana gelen etkilerin de ivedilikle ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere, kimi özel hükümlere de yer vermiştir. Örneğin Anayasanın 119. maddesi, Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanının, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabileceğini düzenlemektedir.

Öte yandan Olağanüstü Hal Kanunu, birden fazla ili etkileyen doğal felâketlerde büyük önem taşıyan koordinasyon, işbölümü ve işbirliğini sağlayacak bir teşkilat da öngörmektedir.

Kanunun 14. maddesine göre, olağanüstü halin uygulanmasında görev ve yetki; olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine, bir bölge valiliğine bağlı birden çok ilde ilân edilmesi halinde bölge valisine, birden fazla bölge valisinin görev alanına giren illerde veya bütün yurttan ilân edilmesi halinde, koordinasyon ve işbirliği Cumhurbaşkanlığınca sağlanmak suretiyle bölge valilerine aittir.

Kanunun 12. maddesine göre, olağanüstü hal ilânında koordinasyon, Cumhurbaşkanlığınca veya Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı Yardımcısı ya da Bakanlıkça sağlanır. Bunun için, olağanüstü hal ilânına sebep olan olayla ilgili bulunan bakanlıkların temsilcilerinden meydana gelen Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu oluşturulur. Ayrıca bu Kurula katılan bakanlıkların merkez kuruluşları içinde aynı amaçla bir ünite görevlendirilebileceği gibi, özel bir ünite de oluşturulabilir. Bölge valiliği teşkilat ve birimlerinin görevleri saklı kalmak üzere, olağanüstü hal ilân edilen bölgelerde; olağanüstü hal ilânını gerektiren olayları ve tedbirlerin uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bunlarla ilgili önerilerde bulunmak üzere bölge valisinin başkanlığında, görevlendireceği il valileri ile diğer kamu kuruluşları yöneticilerinin, garnizon komutanı veya görevlendireceği bir temsilcinin üye olarak katılacağı bölge olağanüstü hal kurulu kurulur. Bölge valisinin gerek görmesi veya olağanüstü halin bir ilde ilânı halinde, il merkezlerinde ve ilçelerde birer olağanüstü hal bürosu oluşturulur. İl bürolarına il valisi veya görevlendireceği vali muavini, ilçe bürolarına kaymakamlar başkanlık eder.

Anılan hukuki düzenlemelerden hareketle, olağanüstü hal ilanının zorunlu olmadığı çıkarımına varmak mümkündür. Kurtarma, yardım ve yeniden inşaa faaliyetleri için olağanüstü hal ilanının kolaylaştırıcı bir hukuki kurum olduğunu söylemek yerinde olur. Ancak, yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, olağan hukuki rejimin halihazırda tanıdığı görev ve yetkinin sağlanamamış olduğu bir düzlemde, olağanüstü hal rejiminin sağlayacağı hangi imkana başvurulacağı iyice değerlendirilmelidir. Nitekim özellikle belirtmek isteriz ki, Cumhurbaşkanlığı tarafından OHAL kapsamında ilan edilen 24 Şubat 2023 tarihli ve 126 numaralı Kararname ile, mülkiyet hakkı ve piyasa özgürlüklerine dönük uygulanması gerekli olan hiçbir tedbire yer verilmemiş aksine, yerleşmeye ve yapılaşmaya dönük düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler, kentlerde ve kırlarda meydana gelen tahribatı hafifletmek bir yana yeni tahribatlar yaratmaya da muktedirdir.

Süreç depremlerin gerçekleştiği ilk andan itibaren, iktidarın sermaye ile olan ilişkisini gözler önüne sermiştir. Bu doğrultuda, etkili ve süratli müdahale imkanı sunacak pek çok araç, iktidarın sermayeden yana tutumu nedeniyle kullanılamamıştır. Şayet bu süreç, yurttaşların yaşamını önceleyen ve bunu

merkeze alan bir anlayışla yönetilmiş olsaydı hukukun da cevaz verdiği gibi depremin mali yükünün sermaye grupları üzerinde bırakılması sağlanabilir ve yurttaşlar yaşamda tutulabilirdi. Ancak bu süreç, yine hak temelli olmayan bir yardım temelli anlayışla yürütüldü ve “bağış” kampanyaları eliyle, depremin mali yükü, yurttaşlara ve “hayirsever” rolü ile depremde sorumluluğu bulunanların imaj temizleme çabalarına hapsedildi.

Tüm yaşananlardan hareketle, iktidarın deprem sonrasında olağanüstü hal ilan edilen tarihe kadar zorunlu olarak uygulamaya giren 7269 sayılı “*Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun*”a uygun tedbirleri almadığı ve bu kanundan doğan yükümlülükleri yerine getirmediği açıkça görülmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremde iki gün sonra 8 Şubat 2023 tarihinde depremde etkilenen illerle sınırlı olmak üzere Olağanüstü hal ilan edilmiştir. Olağanüstü hal ilan edilen 8 Şubat tarihinden sonra ilk OHAL kararnamesi 13 Şubat 2023 tarihli ve 121 sayılı kararnamedir. Bu kararnamede deprem bölgesinde yer alan bazı illerdeki serbest eczanelerin ilaç takip sisteminden muaf tutulacağına dair tedbirlerle yer verilmiştir. İktidar, yine kendi sorumluluğundan, serbest eczanelerin kayıt dışılığına müsaade ederek kurtulmayı amaçlamıştır. Ardından çıkarılan 15 Şubat 2023 tarihli ve 122 sayılı kararnamede ise yalnızca, kamu personellerinin depremde etkilenen illerde görevlendirilebileceği hususu düzenlenmiştir. 17 Şubat 2023 tarihli ve 124 sayılı kararname bu kez yalnızca, bankalar ve konsolide denetime tabi kuruluşlarca yapılacak bağış ve yardımların sınırına ilişkin muafiyeti içermektedir. Bir kez daha görülmektedir ki, iktidar kendi sorumluluğunu yerine getirmediği gibi, mali külfeti yüklenmesi gereken sermaye gruplarına da muafiyet sağlamakla meşgul olmaktadır. Depremden yaklaşık 16 gün sonra ilk kez 22 Şubat 2023 tarihli ve 125 sayılı kararname ile depremde etkilenen yurttaşları ilgilendiren bir düzenleme yapılabildiği görülmüştür. Bu kararnamede ise sermayeyi ürkütmeyen, külfeti devletin uhdesinde bırakan çalışma ve sosyal güvenlik tedbirleri yer almaktadır. Son yayımlanan 24 Şubat 2023 tarihli ve 126 numaralı Kararname ise kentlerde ve kırlarda meydana gelen tahribatı ortadan kaldırmak bir yana yeni tahribatlar yaratmaya muktedir düzenlemeler içermektedir. Afet yönetiminde bir saat bile son derece hayati bir önem taşımaktayken, en hayati anlamı olan günlerde iktidarın yayımladığı kararnameler meselenin vahametini açıkça ortaya koymaktadır.

GÖMÜLME HAKKI ÇERÇEVESİNDE DEPREM SUÇLARI

Ezgi Duman

Avukat

Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi

Maraş merkezli depremde hayatını kaybeden binlerce insanın ve diğer canlıların ölüsüne saygı gösterilmemekte, gömülme hakkı ve ölenin yakınlarının yas tutma hakkı ihlal edilmektedir.

Hükümet yetkilileri ve yandaşlarının büyük bir kısmı tarafından başvurulun, yakınıni kaybetmiş olan depremzedelere yönelik kimi zaman azarlayıcı, kimi zaman alaycı tutum, tehditkâr söylemler ve yalan beyanlar aynı zamanda yas hakkının ve ölüye saygının da ihlali niteliği taşımaktadır. Ancak söz konusu ihlaller zinciri bu kadarla sınırlı değildir. Ölüme terk edilen onca insanın yakınları, ölülerini isimli bir mezara görebilmek şöyle dursun, kayıt altında alınmadan, bir rakam değeri bile görmeden defnetmek zorunda kalmaktalar.¹⁸ **Bazı depremzedeler, yakınlarını defnederken kefen veya mezar taşı bir kenara, kendilerine ceset torbası bile temin edilmediğini ifade etmiştir.**¹⁹ **Görünen o ki en iyi ihtimalde ölüler bir sayı olarak kayıt altına** alınmakta, yakınlarının istek ve hassasiyetleri gözetiilmeden, hatta belki bazen yakınları olmak-sızın defin işlemleri yapılmaktadır.²⁰ Devletin sözde acizliğini meşrulaştırmak açısından Diyanet İşleri başkanlığı da devreye girmiştir.²¹

18 <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/garo-paylan-cenazelerin-ciddi-bolumu-kay-da-girmeden-defnediliyor-2050736> .

19 <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/kahramanmarasta-depremzedenin-feryadi-icler-acitti-ceset-torbasi-vermediler-altisini-da-inekleri-yemledigim-tor-baya-2054076>

20 <https://www.gazeteduvar.com.tr/deprem-mezarliginda-numarali-defin-galeri-1602759> ; <https://www.gazeteduvar.com.tr/afad-kimliklendirme-yapilamayan-cenazeler-24-saat-sonra-defnedilecek-haber-1602384>.

21 <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/depremde-olenler-icin-diyanetten-ceset-torbasi-fetvasi-2050249>

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi gibi uluslararası insan hakları metinlerinde gömülme hakkı (*right of burial*) doğrudan düzenlenmiş değildir. Ancak başkaca hak kategorileri altında sık sık gündeme gelmekte ve ölenin yakınlarının başvuru olduğu davalarda ihlal kararları verilmektedir. Gömülme hakkı somut olay özgülünde özel yaşamın gizliliğinden, işkence yasağı ve yaşam hakkına, inanç özgürlüğüne kadar birçok farklı hak kategorisinin konusu olur.²² Bu kararlar vasıtasıyla Mahkeme inanç özgürlüğünün “vefatlar sonrasında düzenlenen törenler gibi kişilerin inancını ifade eden geleneksel davranış ve törenleri de kapsadığını” belirtir.²³

Devletin söz konusu hakkı sınırlamasının mümkün olduğu durumlarda da bir hakka müdahalenin meşru bir amaç için demokratik toplumda gerekli addedilmesinin koşulu, müdahalenin zorunlu bir toplumsal gereksinimi karşılaması ve özellikle izlenen meşru amaçla orantılı olmasıdır. Ek olarak hükümet tarafından ilgili ve yeterli gerekçe sunulması aranmaktadır.²⁴ Bu çerçevede, meşru amacı yerine getirirken temel hakka daha az zarar verecek alternatif bir tedbire başvuru olanağının bulunduğu bir durumda, eğer daha az zarar verecek tutumun izlenmemesi hâlinde, “demokratik toplumda gereklilik”, yani AİHS’e uygunluk ortadan kalkar.²⁵ Devletin hukuka uygun hareket etmesi için “son çare” ilkesini gözetmesi, bir başka deyişle, hakka zararı en aza indirecek diğer tedbirleri öncelikli olarak değerlendirmesi gerekir.²⁶ **Gömülme hakkının ihlal ediliş boyutuna bağlı olarak, fiillerin işkence yasağı ihlali addedileceği bir duruma gelmesi hâlinde, hakkın herhangi bir şekilde sınırlanamaz nitelik kazanacağını da belirtmek gerekir.**

22 Bkz. Güler and Uğur v. Turkey, 2 Aralık 2014, 31706/10 ve 33088/10; Gülbahar Özer ve Yusuf Özer v. Turkey, 29 Mayıs 2018, 64406/ 09; Gülbahar Özer ve Yusuf Özer v. Turkey, 29 Mayıs 2018, 64406/ 09.

23 Güler and Uğur v. Turkey, par. 41.

24 Gülbahar Özer ve Yusuf Özer v. Turkey, par. 29.

25 Gülbahar Özer ve Yusuf Özer v. Turkey, par. 29.

26 Gülbahar Özer ve Yusuf Özer v. Turkey, par. 30. Ayrıca bkz. Yavuz and Yaylalı v. Turkey, 17 Aralık 2013, 12606/11, par. 44.

AIHM içtihatlarının yanı sıra insancıl hukukun düzenlendiği metinlerde de gömülme hakkından bahsedilir. Bu metinlerin dolaylı ve anlayış itibariyle de olsa insan hakları hukukuna etki ettiğini ifade etmek mümkün. Cenevre Sözleşmeleri'nde²⁷, savaş koşullarında dahi devletlerin siviller ve herhangi bir sebeple savaş dışı kalanlara, hiçbir ayırım gözetmeksizin, insanî muamele yapmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Taraf devletlerce, ölen kişiler, şerefle ve imkân varsa mensup oldukları dinin merasimiyle defnedilir. Bu kişilerin mezarlarına hürmet edilmesi ve mezarların münasip bir şekilde bakımı ve her zaman yeri bulunacak surette işaretlenmesi sağlanır. Böylece **ölen kişi insan onuruna yakışır ve kendi inancına uygun olarak defnedilir. Ayrıca geride kalan yakınları mezar yerini öğrenebilir ve taziye, yas tutma gibi işlemlerini her zaman gerçekleştirebilir.**²⁸

Görüldüğü üzere savaş koşullarında dahi korunması gereken bir hak mevzu bahistir. AIHM içtihatları bağlamında, konu sınırlanması mümkün olan bir hak çerçevesinde ele alınsa dahi devlet son çare ilkesi uyarınca söz konusu hakkın korunması için her türlü tedbiri almalıdır. Saray Rejimi deprem sürecindeki tüm diğer başlıklarda olduğu gibi, bu konuda da gereken tedbirleri almamış, son çare ilkesine uygun olarak depremde hayatını kaybedenlerin defin işlemlerinin gerçekleştirilmesini temin etmemiştir. Hayatta kalanların fiziksel ve ruhsal sağlığı yararına ölümlerin hızlıca gömülmesine dair gereklilik, zaruri tedbirler alınmadan ve böylelikle gömülme hakkı ihlal edilerek canlıların defnedileceği anlamına gelmez. Savaş hâllerinde bile sağlanabilecek koşulların, deprem bölgesinde sağlanabileceği aşikârdır. İşlemleri hızlı gerçekleştirmekle, yakınların acısını umursamadan, apar-topar gerçekleştirmek aynı şey değildir. Üstelik sağlık alanındaki uzmanların da takdir edeceği üzere depremlerde ölü bedenlerin yaratabileceği riskler belirli çevresel koşullar ve diğer faktörlere bağlı olarak gelişir. Geçmiş afet deneyimle-

27 1949 Cenevre Sözleşmeleri, 12 Ağustos 1949 tarihinde imzalanmış, 21 Ekim 1950 tarihinde yürürlük kazanmıştır. Türkiye tarafından 10 Şubat 1954 tarihinde onaylanmıştır.

28 Harp Halindeki Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralılarının Vaziyetlerinin İslahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi'nin 17, Harp Esirlerine Yapılacak Muamele İle İlgili Cenevre Sözleşmesi'nin 120. Maddesi; Ayrıca bkz. 2-6 Aralık 2003 tarihli 28. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Cenevre Konferansı sonuç bildirisi.

rinden bildiğimiz üzere kültürel, dini, düşünsel değerlere uygun olmayan şekilde defin işlemlerinin yapılması geride kalanlar açısından ciddi psikolojik etkiler doğurabilmektedir. Toplumun sağlığı tek boyutlu bir olgu olmadığı ve bütünsel olarak ele alınması gerektiği için bu hususta bir denge gözetilmesi gerekmektedir.

Söz konusu tablonun gösterdiği gibi insan hakları hukuku gömülme hakkını korumaktadır. Her türlü insan hakları metninde dolaylı da olsa mezara, cenazeye saygı, ölüye ve ailesinin inançlarına saygı önemli bir yer tutar ve tutmalıdır. Nitekim uluslararası bağlayıcı insan hakları metinlerinde doğrudan düzenlenmese de gömülme hakkı kavramı reddedilemez ve devletler bu hakkı ihlal etmemekle yükümlüdür.

Ancak gömülme hakkının korunması konusunda hâlihazırda sicili bozuk olan Türkiye’de, Maraş Depremi sonrasında da ziyadesiyle yaygın şekilde gömülme hakkı ihlali gerçekleştirmiştir. Neticede ölü bedene yapılan muamele ve kişinin ölümden sonra uğurlanması ya da defnedilmesi, yaşarken var olan haklarla organik olarak bağlar içerir. Devletin yönetsel rasyonalitesinin bir çıktısı olarak binlerce insan ölümden sonra bile saygınlığı hak etmeyen kişiler olarak işaret edilmektedir. Mülteci, yoksul, Alevi, Kürt...; hegemonik akla göre halkın ne hayatı hayattır ne de ölümü ölümdür. Ölenlerin gömülme, kalanların yas hakkı ihlal edilebilir görülmektedir.

- II -

DEPREMİN ÖNCESİ: AKP'NİN DEPREM HAZIRLIĞI

Raporun ikinci bölümünde AKP'nin deprem hazırlığı irdelenecek. Kısa bir girişin ardından AKP'nin kentsel dönüşüm politikasının bir şeceresi çıkartılacak. "AKP'nin aile albümü: Deprem kentlerinin müteahhitleri" isimli üçüncü alt başlıkta depremde yıkılan konutların müteahhitlerinden bir kesit ve bunların AKP ile yakın ilişkileri gözler önüne serilecek. Dördüncü alt başlıkta AKP'nin "İl afet risk azaltma" ve "Acil durum" planları incelenerek 6 Şubat depremlerinde tecrübe ettiğimiz zafiyetin arkasındaki hazırlıksızlık ve becerisizlik gösterilecek. Beşinci ve son alt başlıkta ise AKP'nin deprem politikalarının yasal çerçevesi ele alınacak ve yapı denetiminden, kentsel dönüşüme, afet yönetiminden, afet sigortalarına meselenin farklı veçhelerine ilişkin yasal çerçevenin zaafırları gösterilecek.

1. Giriş: AKP ne yaptı, ne yapmadı?

1999 depremi sonrası uluslararası uzmanların İstanbul için hazırladığı mikro bölgeleme çalışmalarıyla riskli yapı stoğunun tespiti yapılmış olmasına rağmen, AKP hükümetleri bu bulguları pratikte herhangi bir risk azaltma ve güçlendirme çalışması için kullanılmadı.

Boğaziçi Üniversitesi, ODTÜ, İTÜ ve Yıldız Üniversitesi'nden disiplinler arası geniş bir akademik ekibin kapsamlı bir çalışması sonucu ortaya koydukları "İstanbul Deprem Master Planı" yok sayıldı. Bilimsel birikim ile yerelin deneyim ve bilgisini birleştiren bu planı uygulamak yerine, AKP hükümetleri uluslararası kalkınma bankalarının kredileriyle finanse edilen projelere yöneldi.

İstanbul'un deprem riskini azaltma için hazırlanan ve uluslararası kalkınma kredileri ile 2,4 milyar Euro bütçeye ulaşan İSMEP projesiyle deprem hazırlığını 'mega proje' mantığına sıkıştırılırken, deprem riskini azaltmada ve afet acil durum müdahalesinde hayati önem taşıyan yerel yönetim ve sivil toplum örgütlenmesi yok sayıldı.

AKP liderleri “deprem öldürmez bina öldürür” söylemini sık sık dile getirmelerine rağmen 2011 yılında geçirdikleri 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile yapı denetiminin özel şirket ya da serbest mühendislik faaliyeti yürüten kişilerden para karşılığında alınmasının yasal zeminini oluşturdular. İmar mevzuatının uygulanmasının ve yapı denetiminin deprem riskini azaltmadaki kritik rolüne rağmen yapı denetimini özel şirketlerin müteahhitlere sağladığı bir hizmet haline getirdiler.

2012 yılında meclisten geçirilen 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” yurttaşın konut ve sağlıklı çevreye erişim hakkını gözeterek değil, piyasada kar getirdiği ölçüde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları için kullanıldı. Uzun vadeli borçlanmaya mecbur ettikleri düşük ve orta gelir grubundaki konut sahiplerinin sosyal ve ekonomik birikimine kentsel dönüşüm adı altında el koyuldu.

Deprem hazırlığı kapsamında yenilenen konutlarda barınmaya maddi gücü yetmeyen emekçiler yine depreme dayanaksız konutlarda yaşamak üzere yerlerinden edildiler. Deprem riskini araçsallaştırıp, devletin yurttaşın canını ve malını koruma sorumluluğu adı altında bir servet transferi ve sermaye birikim aracı olarak kullandılar.

HİÇBİR DEPREMİN FITRATINDA BÖYLESİ BİR YIKIM YOKTUR!

Bu yazı 12 Şubat 2023 tarihinde [Birgün](#) Gazetesinde yayınlandı. Can Atalay'ın izniyle raporumuza alındı.

Ş. Can Atalay

Avukat, Silivri 9 No'lu Cezaevi A/47

"Deprem ülkesi" olduğu zihnimize kazınmış memleketimizde 6 Şubat'ta art arda iki büyük depremle sarsıldık, yıkıldık.

Yurttaş ve yerel yönetimler tam bir seferberlik durumuna geçti. Elin-den gelen çabayı gösteren yurttaş iktidarın durumunu tek bir kelimeyle tanımladı: **Beklemek**. Yıkımın boyutunu anlamak için beklemek, bölgeye ulaşılması için beklemek, kurtarma ekipleri için beklemek, teknik ekipmanı beklemek, başta akaryakıt olmak üzere malzeme eksiğinin tamamlanmasını beklemek; enkazda çalışanların gereksinimi asgari aydınlatma ve depremzedenin temel gereksinimleri ne zaman sağlanır beklemek; askeri birliklerin halkının yanında olması için gereken o "emir" ne zaman verilir beklemek...

Haftada bir ailelerimizle yapabildiğimiz telefon görüşmelerimizde "Dört duvar arasına kısırılmış halde, elimiz kolumuz bağlı bekliyoruz" dediğimde annem "Enkazdan çıkıp yakınını arayanın da başka yerden koşup oraya gidenin de elinden başkası gelmiyor" dediğinde her şey sadeleşti. Çok bekledik, bekleyemeyiz, beklememeliyiz!

21 BUÇUK YIL HEBA EDİLDİ

23 buçuk yıl geçen 1999 Marmara Depremi bir milat olarak kabul edile-geldi. 21 buçuk yılı Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarında geçti. Sonuç: Deprem güvenliği için tam 21 buçuk yıl heba edildi. "Heba edildi" ifadesi boşa değil. Deprem güvenliğimiz kapsamlı bir seferberlikle iyileşmek şöyle dursun daha da kötüleşti.

İki deprem de çok büyük, kabul, ama günlerce müdahale edilmemiş ilçelerin, mahallelerin durumunu mazeretler uydurmadan konuşmalıyız.

1999 Düzce Depremi sonrasında bölgeye ilk ulaşanın toplumsal dayanışma ve asker olduğunu bizzat yaşadım. Afet yönetimini *'tek elden ve biz(!) yapacağız'* ısrarıyla bu iki önemli gücün ilk elde müdahalesini engellemek büyük bir gerilemedir. Basit bir ihmal değil, kurmak istedikleri *"tekçiliğin"* sonucudur.

AFAD eliyle aşırı merkezileşmiş ve dışlayıcı bir afet yönetimi yerine asker, yerel yönetimler ve gönüllülerle güçlendirilmiş hazırlıkların/olanakların koordinasyonunun hedeflenmesi gerekmez miydi? EMAS-YA Protokolü'nün *"toplumsal olaylara müdahale"* yönü budanarak, afet yönetimi merkeze alınarak ve güncellenerek tekrar yürürlüğe konması şart değil miydi?

SİYASETİN SORUMLULUĞU

Esas mesele, kaçınamayacağımız depremlerin bir afete dönüşmemesidir. Deprem kaderdir, ama öncesi ve sonrası bütünüyle siyasetin sorumluluğundadır.

Esas meselede -öncesindeki önlemler ve sonrasındaki müdahale- 21,5 yılın heba edildiğinin itirafları var. AFAD'ın 2022 Düzce Depremi Raporu, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve İçişleri Bakanı Soylu'nun açıklamaları:

Soylu, 8 Kasım 2020'de, *"İstanbul depremi bir beka sorunu olur"* dedi. 21,5 yılda beka sorununa ilişkin bir yaklaşım görüldü mü? Onun öncelikleri bambaşka.

Erdoğan'ın 5 Kasım 2020 hesabına bakalım. 18 yılda 975 bin TOKİ yapı-sı yapıldığını; *"dönüştürülmesi gereken"* 6 milyon 700 yapının olduğunu açıkladı. Basit bir hesaplama mevcut dönüşüm modeli ile tam **123 yıl** gerekiyor. Erdoğan'ın hesabı bile modelin derde deva olmadığını gösteriyor. AKP'nin rantçı siyaseti de hukuksal çerçevesi de uygulaması da sınıandı ve sınıfta kaldı.

Deprem korkusunu bir fırsat bilip yürürlüğe konulan 5366 Sayılı Kanun (Tarlabaşı, Sulukule örnekleri) da 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 73.

Maddesi de 2011 yılında o zamanki adıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılan KHK'ler de ve nihayetinde bir sıkıyönetim nizamnamesi kadar şedit hükümler içeren 6306 Sayılı Kanun da deprem güvenliğini sağlamak şöyle dursun sorunu misli ile ağırlaştırdı.

Van Depremi'nin ardından yürürlüğe konulan 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun amacına uygun kullanılmaması da yıkımın nedenlerindendir. **6306**, afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek" diyor. Ancak uygulama mevzuatının temeline müteahhitler yerleştirilince ve mevzuat hukuk dışı uygulamalarda kılıf olarak kullanılınca yıkım kaçınılmaz oluyor.

İNŞAAT EKONOMİSİ

AKP deprem korkusunu rantta çevirdi. Evi nispeten rantı yüksek yerde bulunanları müteahhitlerle karşı karşıya bıraktı. Örneğin Bağdat Caddesinde olan inşaat faaliyeti, Zeytinburnu'nda hiç görülmedi.

Kamu kurumu olan TMMOB'nin bilimsel uyarılarının önemini çevresindeki yıkımın tam ortasında dimdik ayakta duran Kahramanmaraş'taki İnşaat Mühendisleri Odası binası bize kanıtladı.

AKP'nin kalkınma diye takdim ettiği temel iktisadi politikası "inşaat ekonomisi", deprem bölgesinde tam bir yok oluşla sonuçlandı. Yer ile yeksan olan yarı gökdelenlerin tümüne yakını son yirmi yıl içinde yapıldı. Bu gidişe siyaseten son vermezsek benzeri sonuçlar bütün deprem bölgelerinde bizleri bekliyor.

21 buçuk yıl, yapıları çevrenin güvenli hale getirilmesi için yeterli süredir. Erdoğan'ın kader söylemi boşunadır. Kılıçdaroğlu'nun depremin yıkımının, nedenleri ve sonuçları ile siyaset üstü bir bahismiş gibi gösterilmesine ilişkin itirazı çok önemlidir.

Durum açıktır: AKP'nin "kentsel dönüşüm(!), iktisadi/siyasi/hukuki rejimi" çökmüştür.

Acil, acil...

Depremlerin afete dönüşmesinin sonuçları gözlerimizin önündeyken ve yaşadığımız durum Marmara'da, İzmir'de ve bütün fay hatlarında her an yaşanması bir gerçeklikken Altılı Masa derhal, acilen eylem planının esaslarını açıklamalıdır. Afetler konusunda çok zengin bir araştırma, öneri, deneyim vb. vb. zengin bir toplumsal birikime sahibiz. Bu birikimin değerlendirildiğini görmek istiyoruz.

Depremlerin afete dönüşmesi kamusal gücün, önceliği, planlaması, önderliği, uygulaması, koordinasyonu, denetimi olmadan başarılmaz. Kamu yararını tek değer kabul eden bir hukuki çerçeve ve uygulama ile sağlanabilir. Yaklaşan afetlere karşı, kamunun öncülüğünde yerel yönetimleri ve yurttaşları da kapsayan toplumsal seferberlik üzerine ortak yaklaşımlarını açıklamalarının tam zamanıdır.

Çok bekledik, daha bekleyemeyiz: YENİ BİR BAŞLANGIÇ ZORUNLUDUR.

2. AKP'nin kentsel dönüşümü

2.1. "Kentsel dönüşüm" rejiminin inşası: 2000 - 2011

1999 Marmara Depremi ertesinde, 2000 yılı itibariyle, kentlerdeki deprem riski ve depreme dayanıksız bina stokunun fazlalığı üzerine geliştirilen söylemler doğrultusunda "kentsel dönüşüm" rejiminin temelleri atılmaya başlandı. Ekonominin ve istihdam olanaklarının yoğunlukla konut ve altyapı inşaatları ile "canlandırılması" yönündeki siyasi tercih AKP iktidarlarının her döneminde merkezde yer aldı. Bu dönem aynı zamanda, AKP iktidarı dönemine içkin siyasi pratiği ve mesleki uygulamayı biçimlendirdi. Bu süreç, her alanda olduğu gibi, kamu yararını, kentleşme alanındaki mesleklerin ilke, etik ve esaslarını, liyakatı reddeden, biata dayalı akıl dışı pratiğin kurumsallaşması sürecinin de temellerini oluşturdu.

AKP iktidarı, "kentsel dönüşüm" uygulamalarını işçi sınıfını, yoksul ve dezavantajlıları kentin merkezinden kent çeperine sürme ve yerinden etme aygıtı haline getirirken, özellikle afetler ve sonrası süreçte korunma ve barınma olanağı sunabilecek tüm kentsel boşluk ve doğal mirası yok etti. Öncül-pilot uygulamalarla başlayan parçacıl projelerden edinilen yıkıcı tecrübe ile kentsel mekan üretiminin tüm yasal çerçevesi biçim değiştirdi. Bu çerçevede 6306 sayılı (2011) yasanın öncesinde yasal mevzuattaki değişiklikler, devletin sosyal konut üretme sorumluluk ve ihtimalini tamamen ortadan kaldırırken yetki devirleri, merkezileşme ve özelleştirme yoluyla kentsel dönüşüm rejiminin temellerini attı.

Yasal mevzuatta yapılan değişimler çerçevesinde dönemin uygulamaları dört ana başlık altında tahlil edilebilir:

Devletin "halk konutu" ve "nüve konut" olarak tanımlanan, sosyal konut üretmekle sınırlı konut üretme yetkisi²⁹ TOKİ'nin lüks konut üretimini sağlayacak şekilde değiştirildi:

29 Türkiye'de yasa dışı konut stokunun yenilenmesi ve yapılara yasal statü verilmesine yönelik ilk yasal düzenleme 775 sayılı Gecekondu Kanunu (1966) idi. Yasanın amacı, mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekondu yapımının önlenmesi ve bu amaçlarla alınması gereken tedbirleri belirlemek olarak gösterilmişti. Kanun ile hem gecekonduların ıslahı hem de halk konutu veya nüve konut olarak tanımlanan konutların inşa edilmesi amaçlandı. Dolayısıyla devletin sosyal konut üretme yetkisi de aynı yasa ile belirlenmişti. Buna rağmen 1960'larda yapılan kısmi uygulamalar dışında Türkiye Cumhuriyeti gerçek bir sosyal konut politikasına asla sahip olmamıştır.

Devletin sosyal konut üretme sorumluluğu ortadan kaldırılarak TOKİ, piyasada konut üreten aktörelere rakip olan, denetlenemeyen, kendi yandaşı olan küçük müteahhitleri büyüten bir kurum haline getirildi. Böylece TOKİ en üst ölçekli plan yapımından, inşaat ruhsatı verilmesine kadar, konut üretim sürecinin tamamını tek başına yürüten bir iktidar aygıtı haline geldi.³⁰

Dönüşüm uygulamasının merkezileştirilmesi, yerel yönetimlerin ve halkın katılımının bypass edilmesi süreci:

AKP hükümetlerinin dönüşüm uygulamaları 2004 yılında Ankara'da Gökçek ile başladı. İlçe belediyelerini devre dışı bırakarak uygulanan Kuzey Ankara Projesi ile başlayan süreç Belediye kanununa eklenen 73. maddeyle³¹ (2010) devam etti. ÇŞB'nin kuruluş kararnamesi (2011) ile bütün "dönüşüm" uygulaması merkezileştirildi ve "kentsel dönüşüm" rejiminin sürekliliği sağlandı.³²

30 59'uncu Hükümet Programında (2003) ve Acil Eylem Planında "konut seferberliği" olarak tanımlanan hedefler çerçevesinde AKP, büyük oranda enflasyonist ortam nedeniyle atıl hale gelen TOKİ'nin bütçesini ve kadrosunu güçlendirerek yeniden yapılandırdı. 1980 Darbe Hükümeti tarafından çıkarılan Toplu Konut Yasası ve Özal Hükümeti tarafından kurulan fonlardan biri olan Toplu Konut Fonu çerçevesinde TOKİ'nin görevi özellikle kooperatiflerin desteklenmesi ile planlı konut üretiminin sağlanması idi. 1990'ların sonlarında diğer fonlarla beraber toplu konut fonu da atıl duruma gelmişti. AKP, TOKİ'nin konut üretimi sürecindeki finansman sağlayıcı kurum şeklindeki görev tanımını, doğrudan konut üretimi yapacak şekilde yeniden düzenledi. Bu amaçla önce, TOKİ'nin gelir kaynaklarını geliştirici yasal değişiklikler yapıldı. TOKİ'nin şirket kurması ya da kuruluş şirketlere ortak olmasına imkan sağlandı. 2003 yılında yapılan yasa değişikliği ile proje geliştirmek, konut, altyapı ve sosyal donatı uygulamaları yapmak veya yaptırmak görevleri ile İdareye kaynak sağlamasını teminen kar amaçlı projelerle uygulamalar yapmak veya yaptırmak görevi de verildi. 775 sayılı Gecekondu Kanunu kapsamındaki imar planlarının hazırlanması yetkisi yerel yönetimlere ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığına verilmişti. 2007 yılında yapılan değişiklik ile Bakanlığın bu yetkisi TOKİ'ye devredildi. TOKİ, gecekondu önleme bölgelerinin yanı sıra toplu konut alanlarında da plan yapımı ile yetkilendirildi. Toplu konut alanlarına arsa temin edilmesi görevi TOKİ'ye verildi.

31 2004 tarihli 5272 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi ile belediyelere "...deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla 'kentsel dönüşüm ve gelişim alanı' ilan etme ve bu alanlarda proje uygulama" yetkisi verilmiştir.

32 Ayazma Kentsel Dönüşüm projesi, Belediye Kanunu kapsamında gecekondu alanında gerçekleştirilen ilk dönüşüm müdahalelerindenidir. Müdahalenin başlangıcı, alanın 2004 yılında İBB, Küçükçekmece Belediyesi ve TOKİ arasında yapılan protokolle kentsel dönüşüm alanı olarak belirlenmesidir. Müdahale öncesinde alanda bulunan 1856 hanede 10.675 kişilik nüfus barınmaktadır. Bunlardan mal 84 sahibi olanların büyük kısmı 2005 yılında sözleşme imzalarak, TOKİ'nin Bezirganbahçe'deki konutlarına taşınmıştır. Kamuoyunda Ali Ağaoğlu'nun "10.000 peşin, daire senin" sloganlı reklamı bile bilinen Ayazma Kentsel Dönüşüm müdahalesi, mevcut kullanıcıların "yer değiştirme"si esası ile sürdürülen, İstanbul'da bu büyüklükte bir nüfusun topluca başka bir yere taşındığı ilk örnektir.

Tarihi kültürel miras ve yaşam alanları tahrip edilerek yoksul halk yerinden edildi:

5366 sayılı (2005) yasa ile kentsel sit alanlarında Koruma Kurulları devre dışı bırakıldı. Böylece kurulan Yenileme Kurullarıyla, daha önce Koruma Kurulları tarafından reddedilen, koruma ilke ve esaslarına aykırı projelere uygulama olanağı yaratıldı. Bu alanlarda yaşayan farklı etnik kimliğe sahip yurttaşlar kriminalize edilerek kentsel dönüşüm yoluyla Sulukule, Tarlabası örneklerinde olduğu gibi yerinden edildi.³³

TOKİ'ye devredilen kamu arazilerinin özelleştirilmesi:

TOKİ'ye verilen, Hazine taşınmazlarının bedelsiz devri, kamulaştırma ve acele kamulaştırma yetkileri aracılığıyla; kamuya ait arsalar, askeri alanlar gibi deprem sonrası toplanma alanı olarak kullanılacak yerler üzerinde projeler geliştirildi. Bu alanlar Emlak Konut GYO işbirliği ile ihale edilerek yandaş inşaat şirketlerinin kullanımına açıldı. İmar planı değişiklikleri ile sosyal donatı alanları avm ve lüks konut projelerine dönüştürüldü, imar hakları arttırıldı.³⁴

2.2. 6306 sayılı Afet Yasası - 2012

Van Depremi'nin ardından, kentsel dönüşümün acil bir ihtiyaç olduğu savıyla merkezi idareye geniş yetkiler veren yasa teklifi AKP iktidarı tarafından meclise sunuldu. 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun", 16 Mayıs 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun ile riskli alan, rezerv alan ve riskli yapı tanımı getirildi. Zemin yapısı ya da üzerindeki yapılaşma nedeniyle risk taşıyan alanların dönüşümü ve yeni yerleşim alanlarının kurulması için rezerv alanlarının oluşturulması amaçlandı. Hem riskli alanlar hem de rezerv alanlarda imar planı yapım yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verildi. Bu yasa kapsamındaki uygulamalar "deprem" başta olmak üzere afetleri bahane ederek felaket kapitalizminin kentsel mekan üretimi yoluyla sermaye birikimini düzenleyen en başat araç olarak kullanıldı. Afet Yasası'nın uygulanma biçimleri ve yol açtığı hasarlar aşağıda sıralanmıştır.

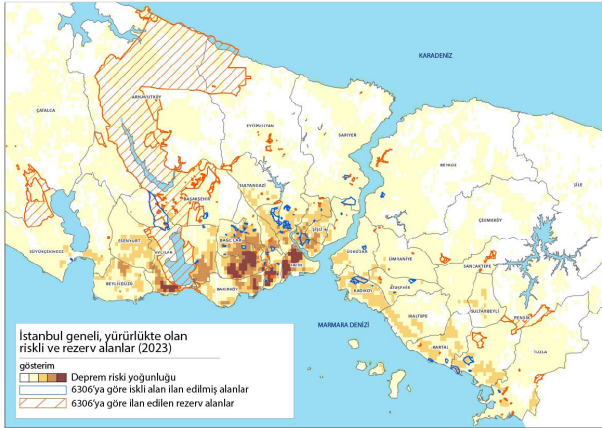
33 Kentsel sit alanlarında dönüşüm yapılması için ise 5366 sayılı (2005) Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile Koruma Kurulları devre dışı bırakılarak Yenileme Kurulları tarafından onaylanan avan projeler ile dönüşüm amaçlandı. Sulukule ve Tarlabası bu yöntemle dönüştürüldü.

34 İstanbul'daki Maslak 1453, Mall of İstanbul, Ali Sami Yen stadı üzerindeki Quasar projeleri örnek olarak verilebilir.

Riskli ve rezerv alanlar, afet riskleri dikkate alınmadan ve bilimsel dayanak-tan yoksun olarak belirlendi:

Riskli ve rezerv alanlar bilimsel dayanaktan yoksun bir şekilde, afet riskleri ve toplumsal öncelikler göz ardı edilerek belirlenmiştir. Riskli alanlar göstermelik raporlarla, dayanaksız olarak belirlenmiş ve bu bölgelerde iktidara yakın inşaat şirketlerinin inşaat yapmasına müsaade edilmiştir. En riskli alanlara yönelik bir önceliklendirme yapılmamıştır. Riskli alan olarak ilan edilen bölgelerin önemli bir kısmı deprem riski açısından en riskli alanlar değildir.

Örneğin İstanbul, Ümraniye, Elmalıkent Mahallesi'nde büyük kısmı boş durumda olan alan riskli alan ilan edilmiş, halkın tepkisi ve açılan dava sonucu, riskli alan kararının teknik inceleme yapılmadan alındığı gerekçesiyle iptal edilmiştir³⁵. Olası bir depremde yıkılma ihtimali olan çok katlı yapıların yanında yer alan, büyük kısmı boş durumdaki alanın riskli alan ilan edilmesi halkın tepkisi ile karşılanmıştır.³⁶ Elmalıkent'teki riskli alan ilanı iktidarın kentsel dönüşüme bakışını özetlemektedir.

Harita(1): İstanbul geneli yürürlükte olan riskli ve rezerv alanlar, 2023 (Kaynak: İBB verileri)

İstanbul örneğinde, ilan edilen riskli alanların deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerle örtüşmediği görülmektedir. Yukarıdaki haritada Japon Kalkınma Ajansı (JICA) tarafından 2002 yılında İstanbul için hazırlanan deprem risk ha-

35 Dava kararı için <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/cumhurbaskanliginin-riskli-alan-kararinin-iptal-gerekcesi-aciklandi-6909485/>

36 <https://medyascope.tv/2020/11/05/istanbul-umraniyede-bir-bolge-riskli-alan-ilan-edildi-mahalleli-tepkili-bos-arazi-riskli-alan-ilan-ediliyor-biz-kolonlari-curuk-binalarda-oturmaya-devam-ediyoruz-gidecek-yerimiz-yok/>

Rezerv alanların hiçbirisi deprem açısından sakıncalı bölgelerde yaşayanlara yaşamsal güvence sunmak amaçlı konut üretmek için kullanılmamıştır. Bu alanlar meslek örgütleri ve toplumsal muhalefet tarafından yapılan tüm itirazlara rağmen 3. Havaalanı, “Kanal İstanbul”, “Yeni Şehir” gibi büyük projeler ve gayrimenkul geliştirme projeleri için kullanılmıştır. “Kanal İstanbul” projesinin çevresindeki gayrimenkul değerlerinin yükselmesi ve rezerve alan içindeki mülklerin bölge yerlisinden el değiştirmesi dolayısıyla arsa spekülasyonu da bu sürece paralel olarak gerçekleşmiştir. İBB’nin açıkladığı verilere göre 2011’den bu yana söz konusu rezerv alanda alım satım yapılan arazi miktarı 30 milyon m2 civarındadır.³⁸

İstanbul dışındaki iller özelinde yapılan araştırmaya göre, ilan edilen riskli alanlardan birçoğunun yerleşime uygun alan olmamasına dolayısıyla yüksek afet riski taşınmasına ve acilen tahliye gerektirmesine karşın bu alanlarda yerinde dönüşüm öngörüldüğü tespit edilmiş, rezerv yapı alanları bu riskli alanların taşınması amacıyla kullanılmamıştır.³⁹

Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla halk yaşadığı yerden koparılmış, tüm kentsel çevre bir rant alanı haline getirilmiştir:

Riskli alanlarda gerçekleşmiş olan kentsel dönüşüm süreçlerinin sonunda bu bölgelerde yaşayanların önemli bir bölümü zorla ya da rıza inşası yoluyla bölgeyi terk etmek zorunda kalmış, buralardaki konutlar yabancılara, üst gelir gruplarına ve yatırımcı şirketlere satılmıştır.

Büyük ölçekli dönüşüm uygulamaları ile yerinde dönüşüm (alanın mevcut sakinler ile birlikte karar verilerek, sakinlerin yerinden edilmeden hakça dönüştürülmesi) yerine kent merkezlerindeki değerli araziler lüks konut siteleri, alışveriş merkezleri vb. gibi kullanımlara dönüştürülerek, mevcut sakinler kent dışındaki TOKİ banliyölerine taşınmıştır. (Ayazma Kentsel Dönüşüm Projesi, Sulukule Yenileme Projesi, Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi)

Riskli alan ilan edilen hiçbir bölgede sağlıklı bir kentsel yenileme gerçekleşmemiş, afet riskleri bertaraf olmamıştır:

Riskli alan ilan edilen bölgelerde geliştirilen kentsel dönüşüm projelerinin bir kısmı ya gerçekleşmemiş ya kısmen gerçekleşmiş ya da tamamıyla sonuçlandırılmıştır. Gerçekleşmemesinin ardındaki en önemli sebep burada yaşayan

³⁸ Bu rakam 25 Aralık 2019 tarihli, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen YA KANAL YA İSTANBUL basın açıklamasında Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu tarafından açıklanmıştır.

³⁹ Kaynak: Yazıcı, Kübra; 2019; Trabzon; 6306 Sayılı Kanun Kapsamında Riskli Alan ve Planlama ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi).

insanlara güvenli ve sağlıklı bir yaşam alanı sunulamıyor ve adil ve güvenceli bir dönüşüm süreci öngörülmüyor olmasıdır.

Riskli alan uygulamalarının farklı sonuçları aşağıdaki gibi gruplanabilir:

A- Riskli ilan edilmiş, toplumsal muhalefet ve davalar nedeniyle iptal edilmiş

Gaziosmanpaşa, Derbent, İzmir Karabağlar gibi alanlarda önerilen projeler bölgede yaşayanların haklarını göz ardı etmesi, sağlıklı bir kentsel çevre oluşturmaması ve süreçlerin belirsizliği nedeniyle davalara konu olmuş ve mahkemelerce buralardaki riskli alan ya da plan kararları iptal edilmiştir. Mersin Akdeniz ilçesinde gerçekleşen de bu konunun örneklerinden biridir.

B- Riskli ilan edilmiş, proje uygulanmış, halkımız borçlanmış, müteahhitlere maruz kalmış

Riskli alanlarda geliştirilen projelerin önemli bir çoğunluğunda müteahhit firma(lar) ile mülk sahipleri başbaşa kalmış, aralarındaki pazarlıklar ve işbirlikleri gelişmiştir. Bazı alanlarda mülk sahiplerinin projelere karşı çıkmasını engelleyecek her türlü yasal düzenleme, baskı ya da teşvik mekanizması geliştirilmiştir. Ancak çoğu zaman halk yaşamını güvence altına almakla yükümlü devlet ve kurumlarıyla değil, müteahhitlerle karşı karşıya kalmıştır.

C- Riskli alan ilan edilmiş, dönüşüm projesi başlamış, müteahhit bitirememiş, vatandaş konutsuz kalmış

Müteahhitlerin bir kısmı deneyimsizlik ve iş bilmezlik nedeniyle, bir kısmı da ekonomik yetersizlikler ve krizler nedeniyle projelere başlamamış ya da yarım bırakmıştır. Fikirtepe örneğinde, kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi yetkisi ile başlayan dönüşüm yüksek imar hakları ile sağlanmaya çalışılmıştır. Dönemin Belediye Başkanı Kadir Topbaş tarafından örnek olacağı iddiası ile 2011 yılında başlayan dönüşüm projesi hala tamamlanamamıştır. Sürecin yönetiminde belediyenin başarısız olması ve tecrübesiz müteahhitlerin varlığı ile alanda yıkımlar başlanmasına karşın yeni yapıların inşası sağlanamamıştır. Evsiz kalan bölge halkı ile birlikte yeni yapılacak yapılardan daire satın alanlar da mağdur olmuştur. Alan daha sonra riskli alan ilan edilerek yetkiler Bakanlığa devredilmiştir. Bazı duran projeleri belediye şirketi KİPTAŞ ve iller bankası üstlenmek durumunda kalmıştır. Son aşamada, bölgedeki tüm mülkler Hazineye devredilmiştir.

D- Riskli ilan edilmiş, proje süreçleri uzun yıllardır tamamlanamamış, halkımız belirsizlikle mücadele ediyor.

E- Riskli alan ilanı sonrası dönüşüm gerçekleşmesine rağmen proje hasarlı olmuş, su basmış, kolonları çatlamış

“Riskli yapı” ilan edilerek geliştirilen bina yenileme yaklaşımıyla afetten korunma, kamusal bir yaşam güvencesi mücadelesi olmaktan çıkarılmış, bireysel bir “güvenlik” meselesi haline getirilmiş ve sınıfsal bir nitelik kazanmıştır:

Riskli yapıların tespiti için başvuru süreci ve devamında dönüşüm sürecinin işletilmesi mülk sahiplerinin takdir ve sorumluluğuna bırakılmıştır. Riskli yapı ilan edilen binalarda kat artışı yoluyla müteahhitlerin mülk sahipleri ile anlaşmasına bağlı olarak yıkım ve yeniden inşa süreçleri gerçekleşmektedir. Bu süreç büyük oranda mülk sahiplerinin başvurusuyla ve imar artışı teşviğiyle isteğe bağlı mümkün kılınmaktadır. Özellikle arazi değeri yüksek ve planlı gelişmiş alanların dönüşümünde parsel bazlı yıkıp yeniden yapma süreci işlemektedir. Deprem bölgelerinde 1999 öncesi yapılmış yapıların büyük bir kısmının, 1999 sonrası değişen yapı inşaatına ilişkin Bina Deprem Yönetmeliğinde yapılan yapı malzemelerin kalitesi ve uygulamasına yönelik kapsamlı değişiklikler ile Yapı Denetim sistemindeki değişiklikler doğrultusunda depreme karşı güvenlik açısından riskler barındırdığı varsayılmaktadır. Bu kapsamdaki yapıların her biri, riskli yapı ilan edilme potansiyeline sahiptir. Yapı bazında yenilemenin bireysel başvuru süreciyle gerçekleşmesi, konut sahiplerini bilimsel esaslarla değil ekonomik hesaplarla hareket etmeye yönlendirmektedir. Bu nedenle rant değeri yüksek olan alanlarda daha fazla yapı bazında dönüşüm gerçekleşmiştir. Örneğin İstanbul’da Kadıköy ilçesi en fazla yapı bazında dönüşüme uğramış, halihazırda yüksek değerli olan konutlar daha da fazla değer kazanmış, bölgedeki kira ve satışları yüksek düzeyde artış göstermiştir.

Kadıköy gibi risk durumu görece düşük olan ilçelerin, risk durumu görece yüksek olan alanlara göre daha hızlı bir şekilde dönüşmüş olması “kentsel dönüşümün” sınıfsallığını ortaya koymaktadır. Zira, yüksek deprem riskine sahip, işçi sınıfı, yoksul ve dezavantajlıların yaşadığı mahallelerde, yapı bazında dönüşüm süreçleri aynı düzeyde gerçekleşmemiştir. Bu alanlarda yaşayanların dönüşüm için borçlanmak zorunda bırakıldıkları meblağı karşılayamayacak olmaları, ve bu alanların potansiyel rant değerlerinin düşüklüğü, müteahhitlerin ilgisini çekmemiş; afet yoluyla birikim, riskli alanlarda yaşamamalarına rağmen sınıfsal olarak ayrıcalıklı kesimlerin riskli olmayan yapılarını kar beklentisiyle dönüştürmelerine vesile olmuştur.

Bu durum iş ve yaşam güvencesi bakımından kırılğan kesimlerin daha da kırılğan hale gelmesine neden olurken, sınıfsal olarak daha çok ayrıcalığa sahip kesimlere ait yapıların, aciliyeti olmamasına rağmen hızla yeniden inşa edilmesine ve bundan müteahhitlerin kar etmesine sebep olmuştur.

Tüm kentsel dönüşüm süreçlerinde kiracılar yok sayılmıştır:

Tüm bu dönüşüm süreçleri, “tapusu olanlar”, “tapu tahsis belgesi olanlar”, “hak sahibi olanlar” gibi mülkiyeti esas alan yapıdadır. Bu süreçlerde herhangi bir mülkiyet hakkına sahip olmayan kiracılar tamamen yok sayılmıştır. Bakanlık kararıyla, belirli süreler için kiracılara cüzi miktarda yardım yapılsa da, bu kira yardımları, oluşan ekstra maliyetlerin karşılanmasında etkili olmamış, mağduriyetler günümüzde iktidarın kontrol etmekten bilinçli olarak kaçındığı kira krizi ile pekiştirilmiştir. Bu durum, ekonomik kriz sebebiyle ülke genelinde büyük bir probleme dönüşen barınma ve geçinme sorununu, deprem riski ile yaşayan kiracılar için daha da derinleştirmektedir. Sosyal konut politikası olmayan AKP iktidarları boyunca, konut üretim sayıları sürekli artmasına karşın konut sahipliği oranları düzenli olarak düşmektedir. BETAM tarafından yapılan araştırmada, 2010’da yüzde 59 olan konut sahipliği oranı 2021 yılında yüzde 55,5’e düştüğü ortaya konulmuştur.⁴⁰ Araştırma sonuçlarına göre, en düşük gelir grubunda 2010 yılında yüzde 51,3 olan ev sahipliği oranı 46’ya, orta gelir grubunda yüzde 58,5’ten 52,8’e düşmüştür. AKP’nin iktidara geldiği 2002 yılında ise bu oran %73’tür.⁴¹ Türkiye’deki konut sahipliğinin yıllardır tek ve daimi bir güvence kaynağı olmasının ötesinde, 6036 yoluyla garanti altına alınan rant artışı, konutun bir yatırım aracı olma işlevini pekiştirmiş, bu dönemde üretilen konutlar barınma sorununun çözümüne katkı sunmamıştır.

Sonuç olarak genellikle yüksek gelir gruplarının yaşadığı konutlarda afete karşı güvenlik artmış, jeolojik açıdan daha sakıncalı olan işçi sınıfının yaşadığı yoksul mahallelerde yapı yenileme süreçleri çok az sayıda gerçekleşmiştir. Tüm bu süreçler kira değerlerindeki artışları da desteklemiş, alt ve orta gelir grubu kiracıların güvenli konutlarda yaşaması imkansız hale gelmiştir.

Geliştirilen kentsel dönüşüm yaklaşımlarıyla afetlerden korunmak bir kenara, kentler daha da yaşanmaz ve sağlıklı bir hal almıştır:

Kentsel dönüşüm yalnızca yıkıp yeniden yapma olarak tanımlanmış, kent bütününün sorunları göz ardı edilerek yapıların yenilenmesi odağında uygulamalar yapılmıştır. Mülkiyeti düzenleyecek, rantı sınırlayacak, bilimsel bilgiye dayanan katılımcı, denetlenebilir, dayanıklı bir kentsel yapılaşmanın planlanması yerine tek yapı ölçeğinde özel sektör eliyle dönüşüm öncelenmiştir.

Daha iyi yaşam alanlarını ve haklarını korumak isteyen örgütlü çabaların önü

40 Araştırma detayları için bakınız: <https://betam.bahcesehir.edu.tr/2022/12/turkiyede-konut-sahipligi-azaliyor/>

41 BETAM raporu hazırlayıcısı Seyfettin Gürsel, raporda yer almayan verileri açıklamıştır <https://www.voaturkce.com/a/yilda-ev-sahibi-olma-orani-dustu/6922201.html>

kesilmiş, kentleşme bir imar hesabına, rant paylaşımına indirgenmiştir. Vatandaşın kentsel çevre ile ilgili algısını inşaat alanı pazarlığına dönüştürmüştür. Sonuç olarak depreme karşı alınan önlemler çok sınırlı kalmış kentler aşırı yoğunlaşmış, kentler parçalanmış, tarihi kent dokuları zedelenmiş, doğal alanlar talan edilmiştir.

Örneğin, İstanbul Güngören İlçesi Tozkoparan Mahallesi'nde, "sosyal konut" olarak inşa edilen mahalledeki park alanları TOKİ adına tescil edilmiştir. Kamusal donatıları ve ortak alanları ile öne çıkan mahalle düzeni yok edilerek kapalı konut sitelerinden oluşan bir doku oluşturmak istenmiştir. Halkın katılımını dışlayan bir süreç ile onaylanan imar planları vatandaşların açtığı davalar sonucu iptal edilmiştir.⁴²

2.3. Sonuç

"Kentsel dönüşüm" süreçleri ile "deprem riski bahane göstererek iktidarın varlığını korumak için ihtiyaç duyduğu siyasal ve ekonomik çıkarlara hizmet edilmiştir. Bu süreçlerle inşaat faaliyetlerini hızlandıracak, imar haklarını arttıracak, bazı müteahhit ve bazı mülk sahiplerinin haksız kazancını arttıracak, denetim süreçlerini gevşeten, kayırmacı bir inşaat düzeni oluşturulmuştur. Tüm Türkiye'nin ekonomik düzeni inşaat gelişimine bağlanmış, iktidara bağımlı ve onu besleyen bir ekonomik model oluşturulmuştur. Bugün yaşanan ekonomik krizin sebeplerinden biri de budur.

İmar hakkı artışlarına karşı müteahhitlerden alınan bağışlar yoluyla kurulmuş olan rüşvet düzeniyle, iktidara yakın vakıflar güçlendirilerek kamu denetiminden uzak yurtlar ve camiler, sosyal yardımlar yaptırılmıştır. Hem rant hem de sosyal hizmetler yalnızca kayırlı kişi ve şirketlere sunulurken her seçim öncesi iktidarın oy kazanması için mekanizmalar oluşturulmuştur.

6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesiyle dönüşüm uygulamaları büyük oranda merkezleştirilmiş Belediye Kanununun kullanılması niceliksel olarak azalmıştır. Bu süreç aynı zamanda yerel yönetimlerin yetkisiz kalmasına sebep olmuş, halkın beklenti ve ihtiyaçlarına yönelik kararlar alınmasını ve yerel demokratik süreçlerin işletilmesini neredeyse imkansız hale getirmiştir.

42 Tozkoparan Sosyal Konutları ve dönüşüm sürecine ilişkin detaylı bilgi için bakınız : <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=419&RecID=4625>

KENTSEL DÖNÜŞÜM

Röportajın tamamı bianet sitesinden okunabilir. Mücella Yapıcı'nın izniyle röportajdan bazı kısımları raporumuza aldık.

Mücella Yapıcı

Gezi tutsaklarından Çiğdem Mater'in cezaevinde Yapıcı ile yaptığı röportajdan.

Kentsel dönüşüm adı altında dünyanın en büyük tekeli haline gelen TOKİ'nin bugüne kadar ürettiği konutların ne kadarı riskli binalarda yaşayanlar için yapıldı? Elimde belge yok, sanırım yüzde on kadarı, girin internete, TOKİ sitesine bakın.

Bugün sadece İstanbul'daki inşaatlara yetişebilmek için yerleşme alanlarının kıyısında açılan taş ocaklarının yarattığı tehlikenin kim farkında? Oralandaki halklar ve bizim gibi meslek örgütleri bütün bunların farkında, biliyor ve söylüyor ama kim dinliyor?

Demem o ki, bunlar ilk an hatası değil, bunlar yılların ahlâksızlığı. Doğa cezayı kesti. Şimdi sıra bizde.

Peki bizim halk olarak hiç mi suçumuz yok? Olmaz mı? Fikirtepe'de şimdiki yapılaşmayı ve sonradan yapılacakları engellemek, akla, bilime ve çevreye, insana uygun, sağlıklı bir yeniden yapılanma için yürüttüğümüz mücadeleye karşı toplantımızı basan, Kadıköy'ün göbeğine "Mimarlar Odası Rantı Engelleme" pankartı asan biz değil miyiz?

İnşaat yapmayı sadece «müteahhit» denilen zümrenin işi zanneden, mimarın, mühendisin, plancının adını bile unutan toplumun hiç mi suçu yok? Basından izliyorum, hâlâ bildikleri tek yetkili «müteahhit» denilen, hiçbir özel eğitimi ve yetkisi olmayan, on binlerce para sahibi. Bir haftadır o bizim kadim bilgiyle donanmış inşaat kalfaları rüyalarımı giriyor.

Yapı denetimi derssen... Bu yapı denetim sistemi de tamamen "müteahhite bağlı." Zira, ücretini ondan alıyor. TMMOB'un ilgili odalarının mesleki denetim hakları iktidar tarafından yasaklandı.

Bugün yapı denetim firmaları büyük bir çoğunlukla imza atan kuruluşlar halinde. İşini "doğru yapan" firmalarsa, iş bulamıyor. Zaten her büyük inşaat şirketi kendi denetim bürosunu kurdu. Yani, kendini pişir, kendini ye, halk ölsün.

Bugün iki-üç bin konutluk siteler tek bir firmanın kontrolünde. Şantiyelerde her gün işin başında olması gereken şantiye mimar ve mühendisleri çok az. Oysa ki binlerce genç meslektaşımız işsiz.

Yılda yaklaşık bin projeye imza atan meslektaşlarımız bile var. Oda denetimi de olmadığı için, bu iş dağıtımı büyük bir eşitsizliğe, kontrolsüzlüğe ve kalitesizliğe neden oluyor. Eğitime bakarsan, apartman üniversiteler, hoca desen yok. Mimarlık, mühendislik, plancılık eğitimi ana nosyonlarından kopmuş, çocuklar geometri okumadan mimar oluyor. Meslek etiği mi? O ne? İnsanı hapse attırır. Vaziyet özetle böyle, suçlu kim? Hepimiz...

Bu coğrafya deprem derslerini neolitik çağlardan beri alıyor. Mesela Göbeklitepe. En iyi ders 1939 Erzincan Depremi'nden alındı. O nedenle, belki de dünyadaki en ileri afet yasaları hazırlandı. Ardından diğer büyük dersler... Her birinden alınan dersler yazıldı, çizildi, kurallar konuldu, yönetmelikler yenilendi. Ancak, özellikle 1970'lerden itibaren içine girilen neoliberal ekonomik ve ideolojik yeniden yapılanma sonrası kamu idaresi zihniyetinde çok köklü bir değişiklik yapıldı. 1980 darbesi ile, hiçbir altyapı değişikliği yapılmadan ve destekleyici önlemler alınmadan, anti-demokratik yöntemlerle yerleştirilen bu yeni sistem, öncelikle üretim ekonomisinden çok tüketim ekonomisini esas aldı. Kentler ve kırsal araziler, kamunun dahi olsa, inşaata dayalı ekonominin en büyük sermayesi haline geldi. Ayrıca "çılğın" ve "mega" projelerle, uluslararası sermayenin de cazibe merkezi olmak hedeflendi. İktidarlar, iş başında kalabilmek adına bu yeni sermaye grubuyla çok sıkı ilişkiler kurdu. Bugün bahsettiğimiz bütün sermaye çeteleşmeleri o dönemin ideolojisinin sonucudur. Bu arada 1999 depremi yeni bir iş alanı açtı: yıkılan kentler, yıkımı bekleyen yerlerin yarattığı korku, bu sektör ve bilimsel neoliberal ideologlar sayesinde hâlâ son derece yanlış anlamlar yüklenen "kentsel dönüşüm." Aslında "yerleşmelerin güçlendirilmesi, sağlıklılaştırılması ve rehabilite edilmesi" anlamında kullanılması gereken bu

kavram, yanlış bir tercüme ve anlayışla, yeni inşaat sektörünün elinde adeta "mucize" bir kavram haline getirildi. 1999 depreminden hemen sonra bütün meslek ve bilim insanları tarafından önerilen "ucuz ve hızlı güçlendirme planları ve teknikleri" hızla rafa kaldırıldı. Zaten varolan sıkışık yapılaşma, toplum tarafından da gönül rızasıyla kabul edilen müteahhit kâr paylarıyla, neredeyse on misline katlanarak arttı, semtler, mahalleler yeniden inşa edildi. Genelde de aslolarak rehabilite edilmesi gereken yerler değil, rantı yüksek olan alanlar seçildi. TOKİ çıkarılan yeni kanunlarla kamunun bütün arsa stokların sahip oldu ve bu alanları yeni müteahhitlerin "kâr projelerine" açtı.

Sosyal kiralık konut politikası tamamen terk edildi, 775 sayılı yasa ortadan kaldırıldı. Bütün bu eylemleri rahatça yapabilmek için "deprem" bir bahane olarak kullanıldı, binlerce kanun ve KHK çıkarıldı. Kamu ihale yasası benim bildiğim 195 kere değiştirildi. Devlet Planlama Teşkilatı lağvedilerek ülke planlamasıyla fiziki planlamanın bağı koparıldı. Belediyelerin bütün planlama yetkileri parça parça Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın emrine, daha doğrusu tek bir yetkinin emrine sunuldu. Planlı bölgelerdeki bütün planlar plan değişiklikleriyle delik deşik edildi. Bütün bu olanları anayasal yetkilerini kullanarak hukuk yoluyla engellemeye çalışan meslek odalarının tüm denetim yetkileri ellerinden alınmaya çalışıldı, düşman ve vatan haini ilan edildi. Barolar parçalandı, hukuk bu yeni anlayışa uygun olarak "dönüştürüldü."

3. AKP'nin aile albümü: Deprem kentlerinin müteahhitleri

Yaşadığımız dönemde konut üretimi, barınma gibi ihtiyaçları karşılayacak bir kullanım değerinden çok bir yatırım ve ekonomik büyüme aracı olarak görülmekte ve değişim değeri üzerinden ele alınmaktadır. Özellikle ekonomik kriz anlarından hızlı çıkışlar sağlamak için çözüm olarak görülen inşaat sektörü, ulusal çapta ekolojik ve ekonomik yozlaşmaya yol açan ve yaşamı tehdit eden kronik bir rahatsızlığa dönüşmüştür. Türkiye’de özellikle 2000’li yılların başı, konut üretimi ve inşaat sektörünün yükselişe geçtiği bir dönemdir. 2001 krizinin ardından iktidara gelen AKP hükümetinin en temel stratejilerinden biri inşaatla dayalı bir büyümeyle imar rantlarından yararlanmak olmuştur.

İnşaat sektörünün GSYH içindeki oranı 2001 yılında %5.2’den 2017 yılında %8.5’e kadar yükselmiş, 2018 yılında yaşanan döviz krizi ardından düşüşe geçmiştir. İnşaat ve konut üretiminin yükselişi için 2003 yılından itibaren yasal düzenlemeler yapılmıştır. Toplu Konut İdaresi (TOKİ) 2003-2012 yılları arasında merkezi yetkilerle donatılmış, ardından imar faaliyetlerinin önemli bir bölümü Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yetkisine devredilmiştir. 2007 tarihinde yürürlüğe giren 5582 sayılı Konut Finansman Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile vatandaşların ipotek karşılığında düşük faizlerle konut alımı yapabilmelerine olanak sağlayan konut kredisi sistemi getirilmiştir. 2012 yılında ise 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile kentsel dönüşüm konusundaki bütün yetkiler tamamen Bakanlık ile TOKİ’ye devredilmiştir.

2000 ve 2010’lu yıllar boyunca yapılan bu düzenlemelerle ulusal ve yerel düzeyde etkin olan ve iktidarla doğrudan bağlantılı müteahhit profilleri gelişmiştir. Ulusal düzeyde TOKİ ihalelerine girerek büyük kamu yatırımları ve kentsel dönüşüm işleri alan TOKİ müteahhitleri ile yerelde konut pazarına hâkim olan konut üreticisi müteahhitler ortaya çıkmıştır. Böylesi bir bağlamda farklı sektörlerden elde ettikleri birikimlerini inşaatla yatırarak müteahhitliğe başlayan kesimler yerel konut piyasalarında hâkimiyet sağlamaya başlamışlardır.

AKP’nin müteahhitlerle kurduğu ilişki açısından en çarpıcı örneklerden birisi de [Hamza Cebeci](#) ve ortağı Fahri Çakır. Hamza Cebeci ve Fahri Çakır, 1999 yılında gerçekleşen Düzce Depreminde yıkılan ve 20 kişinin ölümüne yol açan Işık Apartmanı’nın müteahhit ortakları. Hamza Cebeci Düzce’deki yıkımın ardından Düzce Ağır Ceza Mahkemesi’nde “Tehlike doğuracak şekilde bina yapılarak ölüme sebebiyet vermek” suçundan yargılandı. Hamza Cebeci 1987’de Bolu’da Refah Partisi’nden milletvekili adayı olmuş ve AKP’nin kuruluşunda yer almıştı. 2004 yılında yerel seçimlerde Üsküdar Belediye Meclis Üyesi seçildi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar Komisyonu Üyesi oldu. Ortağı Fahri Çakır

ise 3 Kasım 2002 seçimlerinde Düzce’de AKP Milletvekili olarak seçildi. Böylece onun hakkında devam eden yargılama durdu. Hamza Cebeci ise Üsküdar Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ndeki görevlerinin ardından 2015’te Darülaceze başkanlığına ve 2020 yılında da cumhurbaşkanı danışmanlığına getirilmişti. Halen danışman olarak görevine devam etmektedir.

Depremi doğal bir afetten ziyade bir katliam olarak yaşanmasının en büyük sorumlusu yerel inşaat üretim sürecinin ana aktörleri olan müteahhitler ve bu müteahhitlerin içinde hareket ettikleri sistemi oluşturan kamu görevlileridir. Aşağıda örnekleri verilen müteahhitler bu dönemin prototipleridir. Sistem bu müteahhitlerin siyasi bağlantıları, yapı denetim şirketleri, belediye yetkilileri ve çeşitli bölge milletvekilleri ile kurdukları ilişkiler aracılığıyla şekillenmiştir. Gazeteci Bahadır Özgür’ün yalın ifadesiyle, bu sistem sonucunda kentsel yönetimler bir tür müteahhit-inşaat oligarşisine dönüşmüştür. Kent ekonomileri, imar planları ve inşaatlar üzerinden elde edilen rantın merkezinde şekillenir hale gelmiştir.

Bahadır Özgür’ün [Adıyaman](#) üzerinden verdiği bir örneği aktaracak olursak, afet riskini zemin ve yapı stokunun kalitesi üzerinden denetleyen ve bakanlık tarafından belirlenen şirketin sahibi belediye imar komisyonunda bulunan AKP’li bir meclis üyesi. Bu üyenin ortağının bakanlık tarafından yetkilendirilmiş yapı denetim firması var. Yapı denetim firmasının ise öbür ortağı inşaat şirketi sahibi. Belediye şirketin önerisiyle bakanlık üzerinden dönüşüm alanı ilan ediyor. Dönüşüm alanındaki proje ihaleye açılıyor. İhaleyi siyasete yakın olan şirket alıyor. O şirket de binayı örneğin imar planlarına uymadan, tarım alanlarında asla çıkılmaması gereken yüksekliklere çıkarak gerçekleştiriyor. Onu denetleyen yapı denetim şirketi ise, yine aynı çevreden bir şirket. Bu süreç, 10-15 yıldır işleyen bir mekanizma olarak devam ediyor. Aposto haber sitesinden İlkin Demir’in hazırladığı [“Hepiniz suçlusunuz!”](#) başlıklı haberde de, İstanbul’da aktif olan bir müteahhitle yapılan görüşmede belediyeler ve inşaat şirketleri arasındaki rüşvet çarkı çok yalın bir şekilde ifade edilerek, müteahhitler kadar bu sistemi oluşturan ve bundan beslenen devletin sorumluluğu da açık olarak ortaya konuyor.

Hatay

Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremin en çok etkili olduğu illerden biri olan Hatay’da yıkılan binaları yapan müteahhitler gazeteci Bahadır [Özgür’ün](#) hazırladığı haberlerden takip etmek mümkün. Bunlar arasında ön plana çıkan ilk isim, Hatay’da konut üretimi yapan Özburak İnşaatın sahibi Hikmet Günsay. 2001 yılında inşaatçılığa başlayan Günsay şirketini 2005 yılında

kurmuş. Bir röportajında ilkokul mezunu olduğunu ve 1500'den fazla bina yaptığını belirten Günsay'ın teyit edilen inşaatlarının %25'inin yıkıldığı ifade ediliyor. Binaların dikkat çekici yanı ise tamamının 2010 senesi sonrasında yapılan, deprem mevzuatına göre inşa edilmiş olması gereken, görece yeni yapılar olması. Günsay'ın İstanbul Silivri'de bir villa tuttuğu veya yurt dışına kaçma ihtimalinin olduğu belirtiliyor.

Yine gazeteci Bahadır Özgür'ün haberleştirdiği ikinci bir isim ise Cihan İnşaat'ın sahibi Ömer Cihan. Cihan inşaat 2011 yılında kurulmuş. Cihan İnşaat tarafından yapılan ve depremle birlikte yıkılan [Kule Apartmanı'nda](#) onlarca kişi enkaz altında kalmış. Bina inşaatının tamamlanmasının ardından Hatay Barosu Kule Apartmanı'nın imar planına ve ruhsatlı mimari projeye aykırı olduğu yönünde şikâyetle bulunmuş. Zabitanın teyidiyle yıkım kararı alınıyor, ancak açılan yıkım ihalesine hiçbir şirket girmiyor. Belediye ise yıkım gerçekleşmemiştir diyerek dosyayı kapatmış.

Müteahhit hakkında suç duyurusunda bulunulmasının ardından mahkeme bina içinde yapılan değişiklikler dolayısıyla Ömer Cihan'ı 'imar kirliliğinden' bir yıl hapse mahkûm ediyor. İndirimlerin ardından ceza 12 bin TL'lik para cezasına çevriliyor. Öte yandan avukatlar bilirkişi raporuyla, bina içinde imar kirliliği oluşturacak ufak değişikliklerden ziyade, binanın ruhsat alan mimari projeden tamamen farklı şekilde yapıldığını gösteriyorlar. Bu durum binanın yapımı için verilen iznin tamamen usulsüz olduğunu gösteriyor. Gazeteci Bahadır Özgür, usulsüzlük sürecinin anlaşılabilmesi için, iznin altında inşaat ve makine mühendisleri ile mimar, belediye imar müdürü, başkan yardımcısı, müteahhit ve denetim firmasının imzası olduğunu altını çiziyor. Bilirkişi raporuna rağmen cezanın hafifletilmesine itiraz eden avukatlar mahkeme heyetini HSYK'ya şikâyet ediyorlar. Öte yandan Ömer Cihan hakkında benzer suçlamalarla açılmış çoğunda cezayla sonuçlanan toplam 51 farklı dava bulunduğu ve bunların çoğunda bina yapım izinlerinin aynı heyet tarafından verildiği belirtiliyor. Savcılık Antakya Belediye Başkan Yardımcısı Mustafa Karakaplan ve diğer görevlilerin soruşturulmasına karar veriyor. Soruşturmanın ardından sanıklar binadaki değişikliğin ruhsat düzenlenmesinin ardından gerçekleştiğini ifade ediyorlar, ancak savcılık binanın doğrudan imar planına aykırı olduğunu vurgulayarak iznin usulsüz olduğunu belirtiyor. Evraklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yollanıyor, ancak müteahhit Ömer Cihan inşaatlarına devam ediyor.

Antakya'da "depreme dayanıklı" olarak lanse edilerek satışı yapılan ancak depremde yıkılarak yüzlerce kişinin canına mal olan Özkan City Blokları'nda yapılan bilirkişi incelemelerinde uygunsuz malzemeler kullanıldığı tespit edilmişti. Binanın müteahhidi ise "Reisin dava adamıyım" diyen ve 2019 yerel seçimlerin-

de Antakya Belediye Başkanlığı için aday adayı olmuş AKP'li Mehmet Özkan. BirGün gazetesinden Uğur Şahin'in yaptığı [habere](#) göre birlikişinin bina enkazında yaptığı saptamalarda bodrum katında yeterli kolon bulunmadığı ve daha önce bina sakinlerince bodrumda kolon kesildiğine yönelik imza toplayarak ihbar yapıldığı tespit edilmiş. Cumhuriyet gazetesinin [haberine](#) göre Mehmet Özkan binanın alt katında işlettiği Özkan Spor Center – 2 ve Özkan Atış Poligonu isimli iş yerlerini genişletmek için bu kattaki kolonları kesmiş. Kesilen kolonlar sonucu zemin katın tamamen çökerken, binanın geri kalanı yan yatmış. Kullanılan demir malzemenin eksikliği ve betonda elle parçalanabilecek düzeyde kalitesiz malzeme kullanıldığı belirtilmiştir.

Kahramanmaraş

Sözcü gazetesinin [haberine](#) göre Kahramanmaraş'ta Dulkadiroğlu ilçesinde yıkılan binaların bir kısmının AKP Dulkadiroğlu İlçe Başkanı Şahin Avşaroğlu'nun yaptırdığı binalar olduğu tespit edildi. Dört kişi ile birlikte gözaltına alınıp tutuklanan Şahin Avşaroğlu, AKP ilçe başkanlığı görevinden alındı. Metin Cihan'ın [haberine](#) göre Kahramanmaraş'ta 2018 yılında Aksay İnşaat'ın yaptığı Güneşli Kocabaş Sitesi çöktü. Şirketin sahibi Ökkeş Kır'ın Maraş Müsiad Yönetim Kurulu başkanı olduğu biliniyor. Ökkeş Kır'ın sırasıyla vali, belediye başkanı ve milletvekili olan Celalettin Güvenç'ten ödül aldığı belirtiliyor.

Gaziantep

Gaziantep'te en çok yıkımın gerçekleştiği ilçelerden birisi İslahiye oldu. Medyascope'tan İbrahim Yayan'ın [haberine](#) göre yıkılan binaların müteahhitlerinden birisi Bahadır İnşaat'ın sahibi Ali Ateş. Bahadır İnşaat'ın en az 11 binasının yıkılmış veya oturulamaz hale gelmiş olduğu belirtiliyor. Bahadır Ateş'in aynı zamanda kendine ait bir bina inşaatında çalışan bir işçinin ölmesi sebebiyle "taksirle adam öldürme" suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldığı ve arandığı ifade ediliyor.

Gaziantep'in Nurdağı ilçesinde ise yıkılan Yunus Kaya Apartmanı ve Yaşam Konutları'nın müteahhidi AKP'li ilçe belediye meclis üyesi Yunus Kaya tutuklandı. T24'ün [haberine](#) göre inşaatlarda 18'lik demir yerine 8'lik demir kullanan Yunus Kaya'nın kendi akrabalarının da göçük altında vefat ettikleri belirtiliyor.

Adıyaman

Adıyaman merkezinde depremle birlikte çöken [İsias](#) otelde 100 kişi göçük altında kaldı. Binada aralarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Gazi Mağusa

sa Türk Maarif Koleji'nin 25 kişilik voleybol takımı ile aileler ve öğretmenlerin de olduğu 39 kişilik bir kafesi ve 30 tur rehberi enkaz altında kaldı. Kafileden sadece 4 veli ve bir müdür yardımcısı sağ olarak kurtuldu. Yıkımın ardından Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma başlatmış ve otelin sahibi olan beş kişi göz altına alınırken göz altına alınanlar arasından Efe Bozkurt, Ahmet Bozkurt ve Mehmet Fatih Bozkurt tutuklanmıştı. Milliyet Gazetesi'nin haberine göre bina 90'lı yıllarda aile apartmanı olarak yapılmasının ardından 2001 yılında otele dönüştürülmüş. İnternete yansıyan fotoğraflarda lobi katındaki kolonların bir kısmının kesildiği görülüyor. Öte yandan bölgede enkazı inceleyen inşaat mühendislerinin hazırladığı rapora göre binanın yapımı 99 yılı öncesinde gerçekleşmiş ve nervürsüz demirlerle dere çakılı ve dere kumu kullanıldığı tespit edilmiş. Soruşturma dosyasına ise gizlilik getirilmiş.

OdaTV'nin haberinde İsiyas Otel'in sahiplerinden tutuklanan Ahmet Bozkurt'un Adıyaman'da TÜGVA Yüksek İstişare Kurulu Üyesi olduğu, diğer ortak Efe Bozkurt'un ise AKP Gençlik Kolları Ekonomi ve Mali İşler Komisyonu Üyesi olduğu belirtiliyor.

Adıyaman'da önde gelen müteahhitlerden bir diğeri ise yaptığı altı bina yıkılan Şükrü [İşitmen](#). AKP Besni İlçe Yönetim Kurulu ve MÜSİAD üyesi olan İşitmen'in 123 kişinin ölümünden sorumlu olduğu ifade ediliyor. İşitmen'in AKP Adıyaman Milletvekili Ahmet Aydın ve Besni İlçe Başkanıyla çekilmiş fotoğrafları var.

Adıyaman'da yıkılan ve 10'dan fazla kişinin hayatını kaybettiği binayı yapan '02 Pusula İnşaat'ın yetkilileri Nevzat Bozan ve Orhan Bilgiç gözaltına alınıp tutuklandı. Bozan'ın İçişleri Bakanı Süleyman Soylu dahil birçok AKP'liyle fotoğrafı [bulunuyor](#). Bozan iktidar partisinden adaylığa da soyunmuş. Bozan 12 Şubat 2017'de Adıyaman'a gelen Süleyman Soylu'yu karşılayanlardan biriydi. Soylu o gün AKP'nin il danışma meclisi toplantısına katılmıştı.

Malatya

Malatya'da yıkılan Seyr-i İstanbul Sitesinin sahibi ise MÜSİAD Malatya eski başkanı, Poyraz inşaatın kurucusu Muharrem [Poyraz](#). Gazeteci Timur Soykan'ın BirGün'de çıkan [haberine](#) göre Malatya'da yıkılan Kırçuval Otel'in sahibi Zafer Kırçuval AKP'li Battalgazi Belediyesi başkan yardımcısı ve Malatya Büyükşehir Belediyesi meclis üyesi. 2020 yılındaki depremden sonra binaya hasarsız raporu verildiğini ifade eden Kırçuval'ın süreci "Allah'ın afeti kardeşim" şeklinde tanımladığı belirtiliyor.

DEPREM VE OTELLER: İMAR SUÇU, SİYASET VE BELEDİYE ÖLÜM ÜÇGENİ

Timur Soykan

Deprem'de yıkılan bir çok yapı içerisinde insanların topluca yaşamlarını yitiren oteller de odak noktası oldu. Enkazlar kaldırıldıkça, başka bir ilişki ağı da ortaya çıktı. Bu otellerin sahipliği, AKP ve belediye ilişkileri birbirinin kopyası "ölüm üçgeni" şeklindeydi.

Gazeteci Timur Soykan'ın bu ilişkileri kısa kısa özetlediği [twitter](#) bilgilerini kendisini de izniyle raporumuza ekliyoruz.

1. Depremi'n ölüm üçgeni: İktidar-Belediye-Müteahhit. AKP'li belediye meclis üyesi olan çok sayıda müteahhit gördük. Bu müteahhitlerin belediye başkanlarıyla ortak inşaatları ortaya çıktı. Depremde yıkılan otellerde de aynı gerçeğe yüzleşiyoruz. Bu bilgisel arşivde dursun

2. Adıyaman'da 25 KKTÇ'li çocuk voleybolcu, 30 rehberin arasında olduğu onlarca kişinin hayatını kaybettiği İsias Otel'in sahibi Bozkurt Ailesi, AKP'ye çok yakındı. Otelin ortağı Mehmet Fatih Bozkurt, 2014-2019 arası Adıyaman Belediyesi'nin AKP'li üyesiydi

**Turist Rehberleri
Odaları Birliği**

Uygulama eğitim gezisi sırasında Adıyaman İsis Otel'de bulunan ve ülkemizi derin üzüntüye boğan deprem nedeniyle hayatını kaybeden meslektaşlarımıza ve meslektaş ağallarıma Allah'tan rahmet; kederli aileleri ile camiamıza sabır ve başsağlığı diliyoruz. Yaralı olarak kurtulan tüm katılımcılarımıza ise acil şifalar diliyor ve geçmiş olsun dileklerimizizi iletiyoruz.

3. İslas Otel işleten Ahmet Bozkurt ise TÜGVA Yüksek İstişare Kurulu Üyesi. 2018'de binasına Erdoğan pankartı asmıştı. "Ailece AK Parti'nin yanındayız" diyordu. Otelin ortağı Efe Bozkurt da bir dönem AKP Gençlik Kolları Ekonomi ve Mali İşler Komisyonu üyesi olarak görev yapmıştı

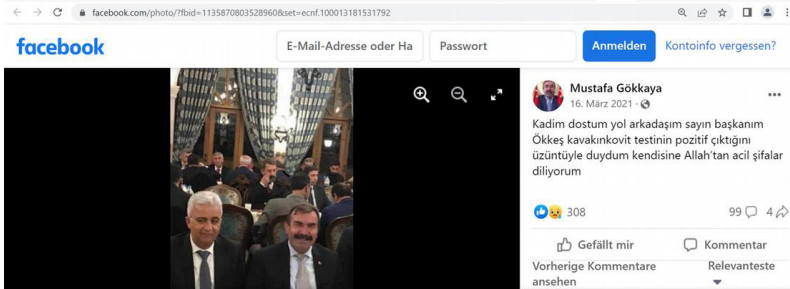
4. Malatya-Battalgazi'deki Kırçuval Otel'de onlarca kişi öldü. Otelin sahibi Zafer Kırçuval, Battalgazi Belediyesi'nin AKP'li meclis üyesi. Aynı zamanda Battalgazi Belediye Başkan Yardımcısı. Bir de Malatya Büyükşehir Belediyesi Meclis üyesi.

5. Kahramanmaraş'ta yıkılan Saffron Otel markasının sahibi ise Yimpaş Holding kurucusu Dursun Uyar. Yimpaş vurgunu nedeniyle hapis yatan Dursun Uyar'ın AKP'nin kuruluşunda maddi kaynak sağladığı iddia edilmişti.

6. DW Türkçe'den Pelin Ünker yazdı. Gaziantep'te onlarca kişiye mezar olan Nurdağ Otel'in sahibi Mustafa Gökkaya, Nurdağ Belediye Meclis üyesi. Aynı zamanda Gaziantep BB Çevre ve Sağlık Komisyonu üyesi. AKP'li Nurdağ Belediye Başkanı Ökkeş Kavak ile kadim dost. Kavak gö-zaltında

Mehr von Mustafa Gökkaya auf Facebook sehen

7. Bu binaların çoğu, eski, depreme dayanıksız apartmanlardan otele dönüştürülmüştü. Belediyeler ve Turizm Bakanlığı ruhsu verildi. Siyasi bağlantılarıyla işlerine devam ettiler. Diğer otellerin siyasi bağlantılarını araştırıp yazmaya devam edeceğiz

4. AKP'nin deprem hazırlığı: "İl afet risk azaltma" ve "acil durum" planları

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Türkiye ölçeğinde hazırlanan iki "plandan" birincisi, "Türkiye Afet Risk Azaltma Planı 2022-2030" (TARAP) belgesidir. TARAP'ın amacı özetle, "risk azaltma çalışmalarının temel prensiplerini belirlemek" olarak ifade edilmiş. **İl Afet Risk Azaltma Planları** da, bu rehberle göre hazırlanmış. AFAD tarafından Türkiye ölçekli hazırlanan diğer "plan" belgesi olan "Türkiye Afet Müdahale Planı"nın (TAMP) amacı ise; "afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak hizmet grupları ve koordinasyon birimlerine ait rolleri ve sorumlulukları tanımlamak, afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemek" olarak tanımlanmış. TAMP rehberliğinde hazırlanan Adana "İl Afet Acil Durum Müdahale Planı" (İAADMP) aşağıda ikinci bölümde incelenmiştir. Her iki belge de "Plan" olarak isimlendirilmekle birlikte iller ölçeğinde hazırlanan, "İl Risk Azaltma" ve "İl Acil Durum Müdahale" Planlarına rehberlik etmek üzere "risk azaltma ve müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemek" üzere hazırlandığı görülmekte.

4.1. 6 Şubat Depreminden etkilenen 10 ilin İRAP'larında ortaklaşan veriler

Pilot iller olarak belirlenen Adana ve Kahramanmaraş'ın "İl Risk Azaltma Planları" (İRAP) 2020 yılında, diğer illerin (Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Şanlıurfa) İl Risk Azaltma Planları 2021 yılında hazırlanmış. Osmaniye için de "İRAP Eylemleri Lejandı" başlıklı bir tablo mevcut.

Şablona uygun olarak Modül 1'de ilin coğrafi, demografik, kentleşme durumundan, afetsellik durumuna kadar, illerin genel durum bilgileri veriliyor. Tüm İRAP'larda Afet ve Acil Durum Yönetimi Düzeni ve Koordinasyon başlığında; "Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında hazırlanan Ulusal ve İl Afet Müdahale Planı Organizasyon Şemasının" uygulanmakta olduğu ifade ediliyor. İRAP'larda bu Organizasyon Şemasına göre, "ulusal düzeyde 28, yerel düzeyde 26 Çalışma Grubu tanımlanmış ve yapılandırılmış olduğu, yerelde İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezine bağlı Operasyon ve Lojistik Ekip Çalışma grupları kurulduğu, her Çalışma Grubunun kendine özel alt ekipleri ya da ekip yapılanmaları kurgulanmıştır" bilgisi veriliyor.

Burada dikkat çeken husus şu: "İl Afet Müdahale Çalışma Grupları ve Ana Çözüm Ortağı Kurumları" tablosunda yer alan kurumlar **sadece o ilin kurumlarından** oluşuyor. **Bu kurumlarda görevli olanlar, aynı zamanda depremzede**

olacakları göz önüne alındığında onların görevlerini kim yapacak, depremden etkilenmeyen en yakın illerle bir eşleşme organizasyonu var mı, soruların cevabı “planlarda” yok.

Bu tabloda dikkat çeken bir başka durum ise **Kızılay’ın sadece beslenmeden sorumlu olarak tanımlanmış olması...**

Afet Risk Azaltma Çalışmaları - Yapısal Önlemler başlığında; tüm 10 ilin İRAP’larında, başta deprem olmak üzere diğer olası afetlere de alt başlıklar açılmış. Başlığa bakınca risk azaltma konusunda önemli yapısal önlemler açıklanacağını düşündürüyor, ama sadece ülke ve bölge düzeyinde, kimi ilde daha kapsamlı, kimi ilde daha yüzeysel olarak depremleri oluşturan Ana Fay Zonları ve depremsellikleri hakkında teknik bilgiler veriliyor. Bazı illerde “Yapısal Önlemler” olarak, kurulan Yer Hareketi Ölçüm İstasyonları’na ve bazı kentsel dönüşüm projelerinin yerleri hakkında bilgilere değiniliyor. Özetlemek gerekirse, **bolca tespit var, ama “risk azaltma” ve “yapısal önlemler” anlamında etkili boyutta hiçbir çalışmanın olmadığı görülüyor.**

“Yapısal Olmayan Önlemler” başlığı altında ise genellikle iki başlıkta bilgi var: Birincisi toplumsal bilinçlendirme amaçlı çok kısıtlı afet bilinçlendirme eğitimlerinde kaç kişiye eğitim verildiği. İkincisi ise acil toplanma alanları ve geçici barınma alanları listeleri veya tabloları var. Ama birçok yerde örneğini gördüğümüz gibi, bu alanlar hala boş mu, acil toplanma ve barınmaya müsait mi, yoksa üzerlerinde inşaatlar yükseldi mi, belli değil. “Zorunlu Deprem Sigortası Oranı” başlığı altında illerin hepsinde Doğal Afet Sigortaları Kurumunun (DASK) belirlediği DASK sigortalılık oranının çok düşük olduğu bilgisi veriliyor. Bu oranlar örneğin; Adana’da 2005 te % 9.8, 2018’de %38, Hatay’da 2005’de %7,9 olan DASK oranı 2019 da % 41,2.

Tüm İRAP’larda “Modül 2, Tehlike ve Risk Değerlendirmeleri; Yapısal / Yapısal Olmayan Önlemlerin Belirlenmesi” bölümlerinde genel olarak o ilin maruz kalabileceği başta deprem olmak üzere, taşkın, kütle hareketleri, endüstriyel kazalar, meteorolojik ve iklim değişikliği kaynaklı risklerin analizlerinin yapıldığı ve riskleri azaltma yönünde temel başlıkların belirlendiği iddia ediliyor. Deprem Tehlike ve Risk Değerlendirmesi kapsamında; illerdeki fay sistemleri, geçmiş depremler ve etkileri kapsamında genel olarak mevcut durum bilgisi veriliyor. Burada Hatay ili deprem risk değerlendirmesi en çarpıcı örnek olarak öne çıkıyor. Bu bölümde açıklanan teknik ve tarihsel veriler, **Hatay bölgesindeki büyük yıkım ve can kayıplarının nasıl göre göre geldiğini açıkça ortaya koymaktadır.**

6 Şubat depreminden görece az etkilenen ancak kendi depremini bekleyen

Adana örneğinde ise; “Adana ve yöresinin aktif deprem kuşakları üzerinde olduğu, tektonik hareketlerin yüksek olduğu”, başta Ceyhan olmak üzere mevcut yapı stokunun büyük bölümlerinin alüvyon zeminler üzerinde” olan ilçelerin, fay hatlarına yakın olmaları, “1998 Adana-Ceyhan depreminde zarar gören yapıların %55 oranında alüvyon zeminler üzerinde bulunduğu” belirtilerek deprem afetinden ciddi zarar görebilecek ilçeler olduğu bilgisi veriliyor.

Tüm İRAP'ların MODÜL 3 “Mevcut Durum Analizi” bölümlerinde; Güçlü ve Zayıf Yönler – Fırsat ve Tehditler (GZFT) Analizi yapılmış ve bu analizlerin çıktılarında görülüyor ki; Tüm İRAP'larda Güçlü Yönler ve Fırsatlar sorularına çok zorlama birkaç cevap verilmiş. Ancak Zayıf Yönler ve Tehditler analizinde **tüm gerçeğin açık bir şekilde ortaya çıktığı görülüyor**. Hemen tüm illerin İRAP'larında aşağıda özetlenen zayıf yönler ve ciddi tehditler ortaklaşmış.

Zayıf yönler

- Çok uzun süren durgunluk döneminden dolayı, halkın olası bir deprem tehlikesinden habersiz olduğu, kentsel dönüşüme katılımda isteksiz olması
- Depremlerde yaşanacak kaos nedeniyle oluşan krizin nasıl yönetilebileceği konusunda toplumsal ve yönetsel bilinç eksikliği
- Konuya yalnızca tek disiplin, yalnızca mevcut kurumların gözüyle bakılması, önümüzde duran sorunların bugüne kadar bildik yöntem ve araçlarla üstesinden gelinebileceğinin varsayılması
- Müteahhitlerin çoğunun ehliyetsizliği, eğitim seviyesinin yetersizliği, yapı üretim sektöründe çalışan tüm personelin (bazı mühendisler dahil) deprem tehlikesi konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığı, deprem potansiyelinin dikkate alınmadığı, depreme dayanıklı yapılmı ilkeleri konusunda eğitim alma zorunluluğunun bulunmaması
- Kaçak, denetimsiz yapılarla mücadelenin eksikliği, ruhsatsız, iskansız, yapıların bulunması, yapıların inşaat aşamasında yeterince kontrol edilmemesi, yeni inşaatlarda dahi, etriyelerin kanca yapılması gibi temel inşaat prensiplerinin göz ardı edilmesi ya da bilinmemesi
- Kentsel dönüşümün yeteri kadar hızlı yapılamaması, kentsel dönüşüm yapılacak alanların afet riski önceliğine göre belirlenmemesi, planlı değil parsel bazında yapılıyor olması
- Binalarda mühendislik hizmeti alınmadan onarım, tadilat işlemlerinin yapılması

- Yapı stoku ve risk durumları tespitinin yetersiz olması
- **İmar barışı sonucu oturum izni alan binaların tam olarak depreme dayanım koşullarını sağlayıp sağlamadıklarının bilinmemesi**
- Yapıların deprem dayanıklılık testlerinin ücrete tabi olması ve vatandaşın isteğine bırakılması
- Kurumlar arası bilgi ve veri paylaşımı olmaması
- Mikro bölgeleme çalışmalarının ve zemin etüt laboratuvar sayısının yetersiz olması
- Zorunlu Deprem Sigortası (DASK) oranının düşük olması
- Kırsal kesimde yapıların mühendislik hizmeti görmemesi
- Ulaşım mastır planının olmaması
- Afet olaylarında iş makinalarının yeterli olmaması veya hiç olmaması
- Olası afetler sırasında kültür varlıklarının tahribatı, çalınması, kaçakçılığı gibi olumsuz faaliyetlere karşı koyma ve koruma önemlerinin önceden belirlenmemiş olması
- Şehirlerin sağlam zeminde gelişme alanının olmaması

Tehditler

- İllerin aktif fay hatları üzerinde veya yakınında olması, bu fayların tekrarlanma periyotlarının aşılmış ya da yaklaşmış olması
- İllerin genel yerleşim alanlarının ikincil afetlerin meydana gelmesine uygun bir coğrafyada bulunuyor olması
- Birçok ilde “önemli alanlarda”, sınılaşma riski yüksek alanlarda yoğun yapılaşma olması
- Sanayi bölgelerinin deprem açısından riskli bölgelerde bulunması, ikincil afetlere (patlama, yangın, zehirlenme vb.) sebebiyet verecek tesislerin varlığı
- Kurulu güç kapasitesi fazla olmasına rağmen illerde herhangi bir trafo merkezi kesintiye uğradığında diğer trafo merkezleri üzerinden güç aktarım kapasitesinin sınırlı kalması
- Zayıf alt yapı şebekesi
- Kamu hastanelerinin yetersiz olması, mevcut olan hastanelerin zarar görmesi durumunda sağlık hizmetinin aksayacağı

- Modül 4: “Afet Risk Azaltma Amaç, Hedef ve Eylemler” başlığı altında tüm İRAP’larda aynı şablon ile “Afet Risk Azaltma Amaç, Hedef ve Eylemler Tablosu” yapılmış. Genellikle, zamanlaması 2030 yılına uzanan hedef ve eylemler tanımlanmış. Ayrıca tüm İRAP’larda, “Senaryolar ve Değerlendirme Sonuçları” başlığı altında, biri 6,5 büyüklüğünde “muhtemel deprem senaryosu”, diğeri 7,5 büyüklüğünde “en kötü deprem senaryosu olmak üzere iki senaryo hazırlanmış. Tüm İRAP’lar da yer alan ve GZFT analizi, kapsamında hazırlanan bir sayfalık Senaryo Belirleme ve Olay Önlem Tablolarından ibaret bu senaryolarda, **olası can kaybı ve bina hasarlarına ilişkin hiçbir sayısal tahmine yer verilmemiş** olup, kayda değer bir senaryo verisi sunmamaktadır.

4.2. Adana “İl Afet Acil Durum Müdahale Planı” incelemesi ve “Sıfırıncı Dakika Planlaması”

6 Şubat depreminde etkilenen 10 ilden “İl Afet Acil Durum Müdahale Planı (İA-ADMP)” olan ya da ulaşılabilen tek il Adana oldu. Diğerlerinde varsa da ne AFAD ne de illerin valilik web sayfalarından ulaşılamadı. Adana Acil Durum Müdürlüğü Adana İl Afet Acil Durum Müdahale Planının 2022 yılında AFAD - TAMP (Türkiye Acil Müdahale Planı) rehberliğinde hazırlanmış. Ancak Adana “İl Afet Acil Durum Müdahale Planı” bir **“acil eylem planı” niteliğinde değil**. Çünkü müdahale anında kim, nerede, ne yapacak kısmı belirli değil, genel söylemler içeriyor. Adana İAADMP’nin büyük bir kısmında İRAP’da da olan mevcut durum bilgileri, tehlike ve riskleri tekrarlanmıştır. “Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında hazırlanan İl Afet Müdahale Planı Organizasyon Şemasına” göre “İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi” ile “İl Afet Acil Durum Koordinasyon Kurulu” tanımlanmış ve görevleri yazılmış. Operasyon Servisi Acil Durum Çalışma Grupları Tablosunda, yardımcı birimler listelenmiş, raporlama usulleri vb. bilgiler yer almış.

Eklerde ise bir organizasyon şeması, kurumların iletişim bilgilerine ilişkin envanter tabloları, haritalar ve bir senaryo yer almış. Adana ilinde (nüfus 2.237.940 kişi) 09.09.2020 tarihinde saat 14.51’de büyüklüğü 6.8 Mw olacağı varsayılan “Adana İli İhtiyaç Analizi ve Kapasite Geliştirme Kararları İçin Genişletilmiş Senaryo” tablosunda bazı sayısal tahminler öngörülmüş (Sayfa 141). Tablo aşağıda görülebilir. Bu senaryoya ilişkin verilen tahin rakamlardaki “ağır hasarlı” ve “yıkık bina” sayıları ile “can kaybı” arasında büyük tutarsızlık açıkça görülebilmekte. Örneğin Adana ilinde kaba bir hesaplama ile 2.015 yıkık bina varsayımına karşın 207 can kaybı tahmini yapılmış. Oysa 2015 yıkılan binanın her birinde bir kişi olsa 2.015 kişi, 10 kişi olsa 20.000 kişi, 20 kişi olsa (ki çok

daha fazla insan bulunabilir) en az 40.000 göçük altında kalan ve en az 30.000 can kaybı hesabı yapılması, çok daha olası bir tahmin olacaktır.

Adana İli İhtiyaç Analizi ve Kapasite Geliştirme Kararları İçin Genişletilmiş Senaryo Tablosu

İl	Bina Sayısı	Az Hasarlı	Orta Hasarlı	Ağır Hasarlı	Yıkık Bina
Adana	272.595	29.749	18.577	11.957	2.015
Gaziantep	790	57	23	5	0
Hatay	84.854	10.578	7.149	4.258	401
Osmaniye	7.1048	9.526	6.569	3.694	192
TOPLAM	429.287	49.910	32.318	19.914	2.608

İl	Etkilenen Toplam Nüfus	Ayakta Tedavi	Hafif Yaralı	Ağır Yaralı	Can Kaybı	Geçici Barınma (Kişi)
Adana	1.304.666	2.343	847	410	207	27.776
Gaziantep	2496	0	0	0	0	8
Hatay	401.569	720	258	108	61	10729
Osmaniye	344.531	603	220	81	41	10.969
TOPLAM	2.053.262	3.666	1.325	599	309	49.482

Adana İl Afet Acil Durum Müdahale Planı, sayfa 75-76 da yer alan, “Sıfırıncı dakika planlaması ve görevler” tablosu da oldukça ilginç. 0-1 saat aralığında İl Afet Acil Durum Yönetim Merkezi görevli personeli, afet ve acil durum haberini şube ve il müdürüne bildiriyor. Çok kıymetli ilk 1-24 saat aralığında İl Afet ve Acil Durum Müdürüne tanımlanan görevler; bolca hiyerarşik bir “bildirme” süreci, saha bilgilerinin toplanması, raporlama, toplantılar, basın açıklaması ve sonunda “koordinasyonun sağlanması” noktasına geliniyor. 24-48 saat aralığında İl Afet Acil Durum Koordinasyon Kurulunun görevleri başlıyor; Koordinasyon Kurulu “gerektiğinde” İl Afet Müdahale Planının uygulanmasını sağlıyor ve izleme değerlendirme sürecini “başlatıyor” (48 saat geçti). 48-72 saat aralığı “Afet anı sona ermesi durumunda”, “Son Durum Raporu” ve “Yerel afet ve Acil Durum Değerlendirme Çalıştay” yapılarak iyileştirme ve geliştirme raporu hazırlanıp, görev sonlandırılıyor.

4.3. Sonuç

Bu incelemenin sonuna geldiğimizde sorulacak sorular ve aranacak cevaplar ortaya çıkmıştır. **Öncelikle** bir belgeye plan demek için; o belgenin, hedeflenen bir amaca ulaşılmasını sağlayacak eylemlerinin ve bu eylemlerin gerçekleştirilmesi için **kimin, neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarının önceden belirlenmiş olması** gerekir. Ayrıca bir işi ve eylemlerini planlamanın amacı, bir işin zamanında, hızlı, en düşük maliyetle, en etkili ve verimli şekilde nasıl yapılacağının önceden kestirilmesidir. Söz konusu “İl Afet Risk Azaltma Planları” (İRAP) ve “İl Afet Acil Durum Müdahale Planları” “PLAN” niteliğini kazanmaktan uzaktır. Çünkü:

- “İl Afet Risk Azaltma Planları” (İRAP) ve “İl Afet Acil Durum Müdahale Planlarında” gayet güzel tespitler var, kes-yapıştır da olsa çoğunda kapsamlı teknik bilgiler var, tablolarda ilgili kurumlar dizgesi var, planda olması gereken şablon bir afet acil durum yönetim şeması var. Ama bu dokümanlarda, **kimin (hangi kurumun / yöneticinin), neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarını gösteren bir acil durum iş akış planı yok.**
- Gerçek bir araştırmaya, bilimsel verilere, istatistiklere dayanan, **olası hasarlı, çok hasarlı, yıkılacak yapı tahminleri** ve buna bağlı, can kaybı, yaralı, ağır yaralı, evsiz kalacaklara ilişkin **hiçbir sayısal kestirim/tahmin yok.**
- Afete maruz kalan yerlerde kamu yönetici ve görevlileri, aynı zamanda depremzede olacakları (göçük altında kalabilir, yaralanabilir, ölebilir, kendi ailesini kurtarma ve yaşatmaya çalışıyor olabilirler) göz önüne alınarak; onların görevlerini **kimin yapacağı, koordinasyonun nasıl sağlanacağı,** depremden etkilenmeyen en yakın illerin yönetici ve görevlileri arasında önceden planlanmış bir eşleşme ve organizasyon yapılandırması yok.
- “Tablolarda listelenen acil toplanma alanları ve geçici barınma alanlarında gerekli tüm donanım sağlanmış mı?” ve “gerektiğinde hızla kullanıma girecek şekilde önceden bir yerde depolanması düşünülmüş mü?” sorularının cevabı yaşanan depremde ortaya çıktı. Ne yazık ki en basit araçların (kazma, kürek, demir kesme, ip, şerit, el feneri vs.) bile depolanmadığını acı bir şekilde öğrendik. Oysa bu alanlarda küçük konteynerler içinde, tüm acil durum araçlarının jeneratör dahil bulunması gerekir. Ayrıca birçok yerde örneğini gördüğümüz gibi, bu alanlar hala boş mu, acil toplanma ve barınmaya müsait mi, yoksa üzerlerinde inşaatlar yükseldi mi, onu da bilmiyoruz.
- Zorunlu olmasına rağmen, DASK oranının bu kadar düşük olması konusunda ne yapılmıştır, ya da bu denetimin neden yapılmamıştır? Afet risk-

lerinin çok yüksek olduğu illerde sigorta şirketlerinin zorunlu sigortalamadan kaçınması söz konusu olabilir mi?

- Kentsel dönüşüm yapılacak alanlar tablolarda listelenmiş ve harita gösterimleri yapılmış. Ancak bu alanların riskleri, yerinde dönüşüm mü, bir rezerv alana taşıma mı, yoksa hemen tüm "sözde" kentsel dönüşüm projelerinde olduğu gibi, riskli alandan bağımsız olarak yapılan konut projeleri mi (?) bilgi yok.
- **Son ve en önemli eksiklik:** Temel görevi, kamu ve gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak olan AFAD öncülüğünde yapılan "İl Afet Risk Azaltma Planları" (İRAP) ve İl Afet Acil Durum Müdahale Planlarında (İAADMP), **KOORDİNASYON ve İŞBİRLİĞİNE yönelik gerçek bir amaç, niyet ve yapılanma planlaması YOK...**

Buna karşın, "Deprem Tehlike ve Risk Değerlendirmesi" ve "Mevcut Durum Analizi, Zayıf Yönler, Tehditler " bölümlerinde, uzmanlarca verilen mevcut durum bilgileri ve yapılan tespitler, büyük yıkım ve can kayıplarının **nasil göre göre geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ülkenin son 22 yılında, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, merkezi ve bölgenin çoğu il ve ilçelerinin yerel yönetimlerinde iktidar sahibi olan yöneticilerine soruyoruz:**

- Ülkeyi böylesine büyük bir felaketle karşı karşıya bırakacağı bilinen bu büyük deprem neden halkın dikkatinden kaçırılmıştır?
- Neden ülkenin yarıdan fazlası yüksek deprem riskleri ile karşı karşıya olduğu aşkarken; binaların yıkılma ve can kaybı risklerini en aza indirecek büyük bir rehabilitasyon projesi ortaya koymak yerine, geçiş garantili yollar, köprüler, uçuş garantili havalimanları, hasta garantili şehir hastaneleri vb. projelere ülke kaynaklarından milyarlarca dolar akıtılmıştır? Neden Kanal İstanbul - Yeni Şehir projesi ile İstanbul'un üstüne yeni bir İstanbul yapma gibi akıldışı projelerle vakit kaybedilmiş ve insanlar ölümle, kayıplarla, yıkılan evleriyle karşı karşıya bırakmışlardır?
- Ayrıca yüksek deprem riskine sahip bir şehrin sağlam zeminlerde gelişme olanağı yok ise, kentlerin riskli zeminlerde gelişmesine seyirci kalmak, hatta bu alanları daha yoğun yapılaştırmak üzere imar planları yapmak yerine, neden kırsal /tarımsal gelişim politikaları geliştirilmemiştir?

Sonuçta; tüm mevcut "İl Afet Risk Azaltma Planları" ve "İl Afet Acil Durum Müdahale Planlarında" gerçek bir planlama olmasa da ortaya konan, mevcut veriler ve risklerin azaltılmasına yönelik tüm amaç, hedef ve eylemler için maa- lesef artık çok geç. Beklenen büyük deprem oldu.

Deprem afetine ilişkin uzmanlarca tespit edilen tüm eksiklikler, riskler ve tehditler açıkça ortadayken, ne gerçek bir risk azaltma planlaması, programı ve uygulaması hayata geçirilmiş, ne de gerçek bir afet acil durum planlaması ve hazırlığı yapılmış, en acil ve hayati önlemler bile alınmamıştır.

Tek adam rejiminin, tek bir yerden zincirleme komut beklenmesi gibi hantal ve dışlayıcı politikalarının getirdiği dağınıklık sonucunda, on binlerce yurttaş göçük altında can vermiş, sakat kalmış, yüzbinlerce insan evsiz kalmıştır.

Merkezi yönetimlerle, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında, siyaset üstü, planlı bir koordinasyon ve işbirliği kurulmasından adeta kaçınılmıştır.

DEPREM, DEVLET, SERMAYE

Prof. Dr Özgür Orhangazi

Kadir Has Üni. Ekonomi Bölüm Başkanı

Hem bilim insanları tarafından hem de AFAD'ın resmi 2019 raporunda Antakya ve çevresinde büyük bir deprem riskinin giderek arttığının vurgulandığı bir ortamda sadece doğal bir afetten değil sonuçları itibariyle açık bir katliamdan söz etmemiz gerekir. Bu katliamın ve sonrasının politik ekonomisi hakkında ise bazı şeyleri not etmemiz gerekiyor.

Türkiye ekonomisinin 2000'lerden bu yana inşaat odaklı bir büyüme modeline dayandığını biliyoruz. Son birkaç senede düşüşe geçmiş olsa da uzunca bir süre milli gelirin yüzde 15'i civarında bir büyüklük inşaat ve gayrimenkul faaliyetlerinden gelmekteydi. 1998'den 2021'e kadar toplam 2.2 trilyon dolar bu faaliyetlere gitti. Böyle bir ekonomik büyümenin sonunda en azından binaların çoğunun yenilenmiş ve depreme dayanıklı olması beklenirdi. Ancak inşaat odaklı büyümede ana amaç kâr ve rant olunca ve denetleme işi dahi özel şirketlere bırakılınca ortaya bu sonucun çıkması kaçınılmaz oldu.

Dahası son döneme damgasını vuran ve toplam yatırım miktarı 150 milyar doları aşan kamu-özel iş birliği projeleri ile ülke otoyollar, köprüler, havalimanları, şehir hastaneleri vs. ile doldurulurken deprem bölgesinde dahi ne havaalanının ne de yolların sağlam olduğunu gördük. Esasında insan hayatı için kamunun yapabileceği yatırımlar yerine, özel sektörün kar maksimizasyonunun sonuçlarını görüyoruz.

Öte yandan, böylesi bir durumda devreye girmesi beklenen AFAD'ın bütçesinin ve hazırlığının ne kadar eksik olduğunu görüyoruz. Örneğin, AFAD'a bütçeden ayrılan pay 2021'de binde 7'de, 2022'de ise binde 32'de kalmış.

Bunları üst üste koyunca geleceğini çok iyi bildiğimiz depreme hazırlanmak ve hatta tüm deprem bölgesini baştan kurmak için gerekli kaynağın Türkiye ekonomisinde var olduğunu ancak bu kaynakların ekonomik ve politik nedenlerle kullanılmadığını görüyoruz.

Devletin yeterli deprem hazırlığı yapmadığı açık. Peki kâr amaçlı konut üreten sermaye, hem de konut fiyatları bu kadar hızlı artarken ne yaptı? Depremde yıkılmayacak binalar yapmanın maliyetleri o kadar da artırmayacağı bir durumda inşaatçı, kapkaççı, ucuzcu sermaye kârlarından taviz vermemeyi tercih etmiş, politikacılar, denetçiler ise buna göz yummakla kalmamış bunu teşvik etmişler.

Ve en nihayetinde neoliberal güvenlikçi devleti bir kez daha tüm çıplaklığıyla gördük. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki deprem şehirlerinde işçiler sokağa çıkmış olsaydı, bir grev yahut bir protesto organize ediliyor olsaydı devlet tüm gücü ve kurumlarıyla hemen orada olacaktı.

Ve dahası deprem olmasaydı bugünlerde Meclis'te yeni bir "imar affı" tartışılıyor olacaktı. Hatta bazı yazlık bölgelerde olası imar affından yararlanabilmek için çok hızlı bir biçimde kaçak yapılar dikilmeye başlanmıştı bile. Hatta sırf uydudan yapıymış gibi görünsün diye kurulan çadırlarla "imar affına" hazırlanıyordu.

Eğer Türkiye ekonomisi konuşacaksak biraz da bunlardan konuşmamız gerektiğini gördük. Sığ para politikası tartışmalarını bırakıp -hele hele bir deprem coğrafyasında- kamuculuğun ve planlamanın öyle utana sıkıla değil yeniden güçlü bir biçimde savunulmaya ve tartışmaya açılmasının gerekliliğini gördük. *Kelimenin tam anlamıyla hayatımızın doğru düzgün bir kamuya ve doğru düzgün bir planlamaya bağlı olduğunu gördük.* Kamunun planlama gücü zayıflatıldığında geriye kalanın güvenlikçi politikalar dışında koordine olamayan bir devlet olduğunu gördük. Son 3 yılda ikinci kez gördük. Pandemide bir türlü dağıtımı becerilemeyen maskeler yüzünden kaç kişiyi kaybettiğimizi bile bilmediğimiz bir ülkede gördük. Sosyalist ve kamucu fikirlerin en marjinalleştirildiği dönemlerden birisinde bu fikirlere ve bu fikirlerin hayata geçirilmesine ne kadar ihtiyacımız olduğunu gördük. Halkın kendiliğinden örgütlenebilmesinin ve dayanışabilmesinin gücünü gördük.

5. AKP'nin deprem siyasetinin yasal çerçevesi

5.1. Yapı Denetimi ve İmar

İlgili bakanlıklar:

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Yapı denetim mekanizması ticarileştirilmiştir.

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde yaşanan depremler sonrasında 595 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında KHK çıkarılmış ve kamusal denetim mekanizması özel şirketlere devredilerek denetim faaliyeti ticari hale getirilmiştir. Her ne kadar ilgili KHK Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilse de, hemen akabinde benzer nitelikte düzenlemelere yer veren 4708 Sayılı Yapı Denetimi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Hâlihazırda yapı denetimi, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından belirlenen yapı denetim firmaları tarafından gerçekleştirilmekte olup beş yıllık mesleki kıdeme sahip bütün mimar ve mühendisler denetçi belgesi verilmekte, farklı bina türlerine ilişkin yeterli deneyimi bulunmayan mühendis ve mimarlar hem proje hem de uygulama denetimi yapabilmektedir.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yapılaşma ve imar hakkındaki görev, yetki ve sorumlulukları artırılırken TMMOB'un yetkileri kısıtlanmıştır.

2011 yılında kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın⁴³ görev tanımları yapılaşma ve imar gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren meslek odalarının görevlerini içerecek biçimde genişletilmiş, meslek odalarının denetimi ve meslek odalarıyla ilgili mevzuatın düzenlenmesi görevi Bakanlık bünyesinde kurulan Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Yaklaşık bir ay sonra çıkarılan 648 Sayılı KHK ile bu görev, yetki ve sorumluluklar ciddi biçimde güçlendirilmiş, 2013 yılında getirilen düzenlemeyle⁴⁴ de meslek odalarının hak ve yetkileri tamamen kısıtlanmıştır. TMMOB ve bağlı odaların yetkilerine müdahale niteliği taşıyan bu düzenlemeler Anayasa'ya, 6223 Sayılı Yetki Yasası'na ve vesayet denetimine dair idare hukuku ilkelerine aykırıdır.

43 08.06.2011, 636 Sayılı Çevre Orman ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK

04.07.2011, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.

04.07.2011, 645 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.

17.08.2011, 648 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK

44 02.08.2013, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda 6495 Sayılı Kanun ile değişiklik

Yerel yönetimlerin yapılaşma alanındaki yetkisi asgari düzeye indirilerek bütün yetki merkezi yönetimde toplanmıştır.

2018 yılında çıkarılan 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurumsal yapı ve yetkilerinde, bilhassa imar planlama sürecini etkileyen önemli değişiklikler yapılmıştır.⁴⁵ 3194 Sayılı İmar Kanunu, imar planı yapma yetkisini ilkel olarak belediyelere bırakırken AKP iktidarında bu yetki yavaş yavaş merkezi yönetime kaymıştır. Bu yeni sistemdeki ana aktör Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olup 1 No'lu Kararname'nin 97. Maddesi, yapılaşma başlığı altında toplanabilecek neredeyse her tür iş ve işleme dair yetkiyi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda toplamıştır.

Denetim mekanizması her yönüyle işlevsiz bırakılmış, yapıların deprem yönetmeliklerine uygun inşa edilip edilmediği yerel yönetimlerce usulüne uygun şekilde kontrol edilmemiştir.

Türkiye'nin ilk kapsamlı deprem yönetmeliği 1997 tarihli yönetmelik olup, bu yönetmelik İzmit ve Düzce depremlerinden sonra 2007 yılında revizyona tabi tutulmuş⁴⁶ ve mevcut binaların değerlendirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik bölümler eklenmiştir. Söz konusu yönetmelik 2018 yılında bir kez daha revize edilerek deprem etkisi altındaki binaların tasarımı için belirlenen esaslar son veriler ışığında güncellenmiştir. Mevcut Yönetmeliğin bilim ve fennî gerekliliklere uygun olarak kaleme alındığı farklı kaynaklardan teyit edilmekle birlikte uygulamada bu gerekliliklere riayet edilmediği çıkarılan imar aflarıyla sabittir. Yapı denetim firmasının hazırlamış olduğu raporların (ve dolayısıyla projenin) mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Ancak yerel yönetimler kendilerine tanınan bu kısıtlı yetkiyi bile suistimal etmişler ve çeşitli menfaatler dolayısıyla rant karşılığı hazırlanan projelere ruhsat vermişlerdir. Yerel yönetimler bakımından yaşanan bir diğer yükümlülük ihlaliyse inşaatların yerinde denetimi noktasında görülmektedir. Çoğu inşaat fiziki denetim olmaksızın tamamlanmış, idari izin gerektiren tadilatlar söz konusu olduğundaysa yapılan işlemlerin (kolon kesme, kolon tıraşlama gibi) mevzuata uygun olup olmadığı kontrol edilmeden gerekli belgeler hazırlanmıştır.

"İmar Barışı" düzenlemesiyle fen ve sanat kurallarına uygun olmayan, mühendislik kriterlerine aykırı yapılara yapı ruhsatı ve iskan alma hakkı verilmiştir.

1948'den bu yana özellikle gecekondu bölgesi olarak nitelendirilen bölgelere

45 10.07.2018, 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.

46 06.03.2007, Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik

hizmet sağlanması, gelir kaynağı yaratma ve kayıt altına alma gibi farklı gerekçelerle 20'den fazla imar affı uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu aflardan 9 tanesi AKP eliyle gerçekleştirilmiştir.

İmar Kanunu'nda 2018 ve 2019 yıllarında önemli değişiklikler yapılmıştır.⁴⁷ İmar Barışı olarak adlandırılan düzenlemeyle 31.12.2017 tarihinden önce inşa edilen yapılara çeşitli şartlar yerine getirilmek kaydı ile Yapı Kayıt Belgesi verilmiş ve bu yapılarla ilgili alınmış yıkım kararları ile tahsil edilemeyen idari para cezaları iptal edilmiştir.

Söz konusu düzenlemeye istinaden çıkarılan tebliğde⁴⁸ yapı sahiplerinin beyanını esas olduğu belirtilmiş, "yapının depreme dayanıklılığı ve yapının fen ve sanat norm ve standartlarına aykırılığı hususu yapı malikinin sorumluluğundadır" ibaresiyle hukuki ve cezai sorumluluk vatandaşın üstünde bırakılmıştır. Bina tasarımlarının ne şekilde gerçekleşeceğiyle ilgili düzenlemeler açısından mevzuatta herhangi bir sıkıntı bulunmamakta, ancak bu düzenlemeler imar afları ile hafifletilmektedir. İmar afları ile fen ve sanat kurallarına uygun olmayan, mühendislik kriterlerine aykırı yapılara yapı ruhsatı ve iskan alma hakkı verilmiştir. Normal şartlar altında su ya da elektrik aboneliği bile verilmeyecek binalara yapı kayıt belgesi verilerek yaşam hakkı dikkate alınmamıştır.

Ulaşım yolları ve kamu binaları yapı denetiminden muaf tutulmuş, ihale süreçlerinde hakkaniyet ve şeffaflık ilkelerine aykırı hareket edilmiştir.

Hava limanları, karayolları, demiryolları, tüneller, viyadükler, köprüler, kıyı ve liman yapıları için ayrı ayrı yönetmelikler⁴⁹ çıkarılmış olup bunları yürütme yetkisi Ulaştırma ve Altyapı Bakanı'ndadır. Hatay Havalimanı örneğinde olduğu gibi herhangi bir afet halinde kilit önem taşıyan yapılar olumsuz ÇED raporlarına rağmen uygun olmayan araziler üstüne inşa edilmiş, bu tarz yüksek maliyetli yapım işleri, AKP iktidarıyla yakın ilişki içerisinde olan firmalara ihale edilmiştir. Depremde zarar gören kamu binaları ve ulaşım yolları yapı denetiminden muaf olduğu için zarar gören her bir kamu binası ile köprü, havalimanı, tünel gibi yapıların ihale şartnamelerinin uzman bilirkişiler tarafından incelenmesi, şartnamelerde öngörülen teknik kaidelere uyulup uyulmadığını tespiti ile sonrasında kusur rapor raporu hazırlanması gerekmektedir.

47 11.05.2018, 10.12.2018 ve 10.07.2019, 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda 7143, 7153 ve 7181 Sayılı Kanunlar ile yapılan değişiklikler

48 06.06.2018, Yapı Kayıt Belgesi Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar

49 06.10.2020 Türkiye Hava Meydanları Deprem Yönetmeliği, Türkiye Karayolları Ve Demiryolları Tünelleri İle Diğer Zemin Yapıları Deprem Yönetmeliği, Türkiye Kıyı Ve Liman Yapıları Deprem Yönetmeliği, Türkiye Köprü Deprem Yönetmeliği

24.02.2023 tarihinde çıkarılan kararnameyle deprem bölgesinde yer alan ormanlık arazilerin ranta dönüştürülmesi amaçlanmıştır.

24.02.2023 tarihinde çıkarılan Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Kararname ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na re'sen karar alma yetkisi verilmiştir – benzer bir düzenleme 1999 yılında da yapılmıştır.⁵⁰ 2023 yılındaki düzenlemeyle 1999 yılındaki düzenleme arasındaki en önemli farksa Bakanlığa tanınan yetki genişliğidir. Söz konusu düzenlemeye göre plan ve parselasyon işlemlerinde askı, ilan, itirazlara ilişkin hükümlerin uygulanmayacak olması AKP iktidarının deprem bölgesinde yer alan ormanlık arazileri ranta dönüştürmek istediğinin açık bir göstergesidir. Ayrıca söz konusu taşınmazların kıymet takdirinin SPK yetkili Gayrimenkul Değerleme Kuruluşları tarafında yapılması ve taşınmaz kaydında bulunan tahdit edici şerhlerin bedel üzerinden devam etmesi öngörülmüştür ve bu husus ilerleyen dönemlerde bölgesel bir ipotek-mortgage krizine yol açabilir. Bir diğer husus ise yabancı kişi, kurum ve kuruluşlara Bakanlık'a hibe edilmek kaydı ile deprem bölgesinde konut ve işyeri yapma imkânı tanınmasıdır. Böyle bir düzenlemenin iyi niyetli olmadığı aşıkârsa da ne gibi sonuçlar doğuracağı henüz bilinmemektedir.

Değerlendirme

Yapı denetimi ve imar mevzuatındaki düzenlemeler incelendiğinde temel sıkıntının denetim mekanizmasının işleyişinden kaynaklandığı görülmektedir. TMMOB ve bağlı meslek odalarının denetim sistemi dışına itilerek yapı denetiminin özel firmalara bırakılması pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Yapı denetim firmalarıyla ilgili bütün işlemlerden sorumlu olan Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı sahip olduğu geniş yetkileri suiistimal etmekte, sahip olduğu imkânları kullanırken kamu yararını değil, menfaat ağlarını gözetmektedir. Binlerce kişinin ölümüne sebep olan ihmaller zincirinin son halkası ise aynı bakanlığın çıkardığı imar aflarıdır. Ancak yaşanan afetin toplumsal bir felakete dönüşmesinde Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın payı da vurgulanmalı ve sürekli beşli çete adıyla anılan aynı firmalara ihale edilen yapım işlerinin, saray iktidarıyla inşaat sektörü arasındaki menfaat trafiğine hizmet ettiği unutulmamalıdır.

İMAR AFFI

9

Mücella Yapıcı

Gezi tutsaklarından Çiğdem Mater'in
cezaevinde Yapıcı ile yaptığı röportajdan.

2018'de çıkarılan 'İmar Barışı'na karşı dilimizde tüy bitti, dermanımız tükendi. 10 milyondan fazla kusurlu binaya ruhsat verildi. Kimdir bu kanuna oy verenler? Şimdi sorumluluk bu yasada dendiği gibi mal sahiplerinin mi? Bu nasıl bir hukuki garabet? Tüm hatalar temize mi çekildi?

Aynı hata 1999 depreminden önce de vardı. 80'li yılların aflarıyla yeminli büroların sorumluluk yüklendiği binlerce kusurlu ve usulsüz yapı yasalığa kavuşturuldu. Yıkılan bir sürü bina bu kapsamdaydı.

2018'de, neredeyse Rusya-Ukrayna barışı gibi ulvi bir barışmış gibi sunulmuş "İmar Barışı"nda "yeminli bürolar" gibi bir kılıfa dahi gerek duyulmadı. Şimdi kim suçlu? Yedi kere inşaat durdurma kararına rağmen açılışına izin verilen ve onlarca sporcu çocuğun ve rehberin mezarı olan otelin sahibi mi? Müteahhidi mi? İzin verenler mi? Yoksa hepsi birden mi?

Koskoca Değirmendere, dolgu alanında, üzerindeki binalarla birlikte denizde hâlâ dururken, bugün dolgu alanlarda plan yapanlar, inşaat yapanlar, inşaat molozlarından müteşekkil, Maltepe-Yenikapı dolgu alanlarında miting yapanlar, İstanbul Depremi'nin eli kulağındayken, hâlâ o alanlarda deprem yardımı toplayanlar... Bunlar bilmiyorlar mı? Söylemedik mi?

Bugün bütün toplanma alanlarını imara açıp İstanbul'un ortasında sahra hastanesi, çadır alanı, helikopter pisti olarak kullanılabilecek tek alan olan Gezi Parkı'na bütün bilimsel, teknik, hukuksal kararlara karşın "ille de bina yapacağım" diye tutturana kim? Buna engel olmaya çalışanlara şiddet uygulayanlar, sekiz canı öldürüp binlerce insanı yaralayanlar kim? Hepsinin adı bizim davamızın "şikayetçi" bölümünde sıralı.

Hepsi belgeleriyle TMMOB arşivlerinde duruyor

Amik Gölü'nü, Amik Ovası'nı kurutup üstüne havaalanı yapanlar, TMMOB ve diğer kuruluşların ÇED raporlarına rağmen yeni ÇED raporları hazırlayanlar hangi şirketler? Bunlara onay verenler kimler?

Trakya coğrafyasının en narin yerine, ilk depremde Hatay Havalimanı'ndan bile beter hale geleceği apaçık olan, depremi bırak, rüzgârda, kar-da çalışamayan devasa bir havaalanı yapanlar kim? "Yeni havaalanına" müşteri sağlamak için, inşaat çetelerinin kârlarını maksimize etmek için saat gibi çalışan Atatürk Havalimanı'nı taammüden yok edenler kimler? Bizi o tek piste mahkûm edenler kimler? Sonra soru: ekipler niye gelemedi?

Bu konularda açtığımız davalarda, yürütmeyi durdurma kararı vermeyen hukukçular, bu planlara, projelere imza atanlar, rapor yazan üniversiteler, kurullarda çalışanlar kimler?

Bu usulsüzlüklere, meslek etiğini cüzdanına koyarak, imza atan, sonra da "ben yapmazsam başkası yapacak, ben daha iyi yaparım" diye kendini aklamaya çalışan koca koca, star meslektaşlarımız kimler? Yoksa müteahhitlerin ceplerine mi saklandılar?

5.2. Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (Kentsel Dönüşüm Kanunu)

Her bir deprem sonrasında yeni bir yasal düzenleme yolunun takip edilmesi hali 23 Ekim ve 9 Kasım 2011 Van depremleri sonrasında da değişmemiştir. 31.5.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun da mevzuat yığınınına böyle katılmıştır.

Kanun’un amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek olarak belirtilmişse de kanun “Kentsel Dönüşüm Yasası” olarak tanınırlık kazanmıştır.

Yurttaşlara ilgili kanun ile teminatı verilen insan hayatı gözetilerek riskli yapı tespiti ile iyileştirme, tasfiye ve yenileme şeklinde ilerlemesi gereken süreç, kanunun kendisinin rant yaratma odaklı olarak kurgulanması neticesinde büyük bir istikrar ile bu yönde bir araç olarak kullanılmıştır. Kanun dahilinde riskli yapı tespitine ilişkin yürütülmesi öngörülen tüm süreç tamamı ile Bakanlık tekelindedir. Bakanlıkça kamu yararı gözetilerek maddi gerçekliğe uygun riskli yapıların tespiti yapılmamış, bu yapılar üzerine gidilmemiş, piyasanın faydası gözetilmiştir. Bir alanın riskli ilan edilmesi; planlama ve altyapı hizmetlerinin yetersiz olması, imara aykırı yapılaşma bulunması, alt yapı ve üst yapıda hasar meydana gelmiş olması şartlarına bağlanmıştır.

Bakanlığın uygun gördüğü alanlara dair hazırlanan dosyalar, Cumhurbaşkanına sunulmuş ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri’yle kimi alanlar riskli ilan edilmiştir. Bir alanın riskli alan ilan edilmesine ilişkin hak ve yetki mevcut sistem dahilinde Cumhurbaşkanı’ndadır. Kanun bahse konu kararnameler ile ilan edilen riskli alanın sakini yurttaşların güvenli barınma hakkının tesisi için değil bu alanlardan uzaklaştırılmaları ve kentlerin bu kısımlarından rant sağlanmasının bir yol haritası olarak kurgulanmış ve kullanılmıştır.

Belirtmek gerekir ki kentleşme konusunda izlenen rant odaklı politika bu mevzuat eliyle sürdürülmüş, deprem ülkesi olduğumuz gerçeği afet, risk, kentsel dönüşüm kavramlarının ardına gizlenmiş, kentlerden başlayarak ülkenin tüm topraklarına, doğal kaynaklarına kadar uzanan keyfi uygulamaların önünü açmıştır. Bahsi geçen yasa depreme dayanıklı kentler inşa edilmesine ve yurttaşların barınma hakkının tesisine hizmet etmesi gerekirken, yaşam alanlarının sermayeye peşkeş çekilmesine ve yurttaşların yerinden edilmesine ne hizmet etmiştir.

Uygulamaya baktığımızda yine Bakanlığa tanınan yetkiler, Saray eşrafından olmayan belediyelerin görevlerini yerine getirmelerini kısıtlamış, halk ile belediyeyi, belediye ile merkezi idareyi karşı karşıya getirmiştir. İktidar bürokratları elinde oyuncağa dönen yasal düzenlemeler neticesinde kamunun elinde kalan son arazilerin elden çıkarılmasının önü açılmış, kamusal fakirleşme ivmelenecek yeni bir boyut kazanmıştır. Yine kent merkezleri rant merkezleri haline gelmiş, sosyal donatı ve altyapı maliyetlerinin konutları yıktırılanlara ödetilmesi neticesinde devlet eliyle kent yoksulları yaratılmıştır. Netice itibariyle anılan kanun asla kağıt üstünde yazan amacına ulaşamamış, yurttaşlarımızın asıl ihtiyacı olan, kentlerin afetlere karşı duyarlı, planlanmasını, denetimsiz yapılaşmanın engellenmesini sağlayamamıştır. Deprem bölgesinin afet riski altındaki alan olduğu ve bazı şehirlerin nerede ise yok olmuş olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu husus son derece açıktır.

5.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi

İlgili bakanlık:

- İç İşleri Bakanlığı

1999 yılında gerçekleşen İzmit depreminden hemen sonra 4452 Sayılı Yetki Kanunu⁵¹ çıkarılmış olup günümüzde AFAD olarak bilinen teşkilatlanmanın alt yapısı, bu yetki kanununa istinaden çıkarılan kararnamelerle oluşturulmuştur.⁵² Sivil Savunma Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak oluşturulan ve sivil savunma adı altında toplanan bütün bu hizmetler 2009 yılı itibariyle Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile il afet ve acil durum müdürlüklerine devredilmiştir.⁵³

Afet ve acil durumlara derhal müdahaleyle ve sahada koordinasyon sağlamakla yükümlü olan AFAD, yasa nezdinde kendisine atfedilen hiçbir sorumluluğu gerektiği şekilde yerine getirmemiştir.

Hâlihazırda AFAD, afet ve acil durum hizmetlerinin koordinasyonundan, eğitim politikalarının oluşturulmasından ve bu konudaki yasal düzenlemelerden so-

51 27.08.1999, 4452 Sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu.

52 22.11.1999, 583 Sayılı KHK: 3056 Sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 27.12.1999, 586 Sayılı KHK: İlçelerde sivil savunma müdürlüklerinin kurulması, illerdeki sivil savunma arama ve kurtarma ekipleri ile, ilçelerdeki sivil savunma mahalli kuvvetleri yanında on bir ilde doğrudan merkeze bağlı sivil savunma arama ve kurtarma birlik müdürlükleri kurulması öngörülmüştür.

53 29.05.2009, 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.

rumludur. Afet ve Acil Durum Yönetimi bakımından yürürlükte bulunan temel mevzuat⁵⁴ ihtiyacı karşılar nitelikte olmasına rağmen sistem olması gerektiği gibi ve/veya öngörüldüğü şekilde işlememektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri AFAD bünyesinde çalışan kamu personelinin, görevin gerektirdiği bilgi birikimi ve deneyime sahip olmaması,⁵⁵ bir diğeryse yönetim kademesinde bulunan kişilerin acil durumlarda inisiyatif alabilme kabiliyetinden yoksun oluşudur. Oysa Türkiye’de Afet Yönetimi alanında çalışma ve araştırma yapan, üniversiteler nezdinde kurulmuş merkezler mevcuttur. Üstelik bu merkezler 1997 yılından beri faaldir⁵⁶ ve her bir merkez, AFAD bünyesinde çalışan personele eğitim verme kapasitesine sahiptir. AFAD ise söz konusu merkezlerle birlikte çalıştığını belirtmekte ve emsal olarak Türkiye Afet Riski Azaltma Planı⁵⁷ ile Türkiye Afet Müdahale Planını⁵⁸ göstermektedir.

AFAD’ın işaret ettiği bu müdahale planları fiiliyatta hiçbir şekilde uygulanmamıştır. Afet halinde devreye girecek olan bütün birimler 2021 yılında çıkarılan yönetmelikle detaylı bir biçimde belirlenmiş olmasına rağmen koordinasyon sağlanamamıştır. Dahası, arama kurtarma çalışmalarına katkı sağlamak maksadıyla sahaya gelen sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, binlerce insanın yaşamı pahasına AFAD tarafından engellenmiştir.

54 06.03.2020 Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Personeli Görevde Yükselme Ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği

29.07.2020 Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Afet Ve Acil Durumlara İlişkin Hizmet Standartları Ve Akreditasyon Esaslarının Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik

13.07.2021 Afet Ve Acil Durum Arama Ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri İle İl Afet Ve Acil Durum Arama Ve Kurtarma Ekiplerinin Kuruluşu, Görevleri, Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik

55 İlgili yönetmeliğin görevde yükselme suretiyle atanacaklarda aranacak özel şartlar başlıklı 7. Maddesi incelendiğinde afet ve acil durum eğitim merkezi müdürü kadrosuna, afet ve acil durum arama ve kurtarma birlik müdürü kadrosuna ve afet ve acil durum eğitim merkezi müdür yardımcısı kadrosuna atanabilmek için; “dört yıllık fakülte ya da yüksekokul mezunu” olma şartının yeterli olduğu ve hâlihazırda bütün bu kadrolara ilahiyat gibi alanlardan mezun, afet yönetimi konusunda yetersiz kişilerin atandığı görülmektedir.

56 17.11.1997, Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği

27.04.2012, Ulusal Deprem Araştırma Programı Proje Destekleme Esaslarına Dair Yönetmelik

10.01.2012 Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Araştırma, Etüt Ve Proje Yaptırma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik

57 08.07.2022 5787 Sayılı Türkiye Afet Risk Azaltma Planı’nın (2022-2030) Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar

58 14.09.2022 6053 Sayılı Türkiye Afet Müdahale Planının Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar

5.4. Afet Sigortaları, Yardım ve Bağışlar, Mal ve Hizmet Alımlarında Limitler

İlgili bakanlık:

- Hazine ve Maliye Bakanlığı

DASK tarafından belirlenen teminat limiti güncel gayrimenkul rayicinin altında kalmıştır.

Afet sonrasında mevcut yapılarda ortaya çıkan zararların devletin bütçe imkanlarından bağımsız telafi edilmesi amacıyla kamu tüzel kişiliğini haiz Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulmuştur.⁵⁹ 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binalar içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile doğal afetler nedeniyle devlet tarafından yaptırılan veya verilen kredi ile yapılan meskenler Zorunlu Deprem Sigortası'na tabidir.⁶⁰ Zorunlu deprem sigortası teminatı münhasıran Kurum tarafından verilmekte, tazminat ödemelerinin gerçekleştirildiği fon prim ödemelerinden karşılanmaktadır. Doğal Afet Sigortaları Kurumu'nun işletici şirketi, sermayesinin tamamı Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan Türk Reasürans A.Ş.'dir.

Zorunlu deprem sigortalarında 2023 yılı için belirlenen teminat limiti 640.000 TL olup bu tutarı aşan zararlarından sigorta poliçesinden karşılanması mümkün değildir. 2022 ve 2023 yıllarında gayrimenkul fiyatlarında yaşanan aşırı artış, teminat limitinin güncel rayicin altında kalmasına sebep olmuştur. Ayrıca hasar tespiti ve tazminat ödemeleri aşamasında da çeşitli uyuşmazlıkların ortaya çıkması olasıdır.

Toplanan bağış ve yardımların ne şekilde kullanıldığı/kullanılacağı açıklanmamıştır.

1999 yılında deprem dolayısıyla toplanacak iç ve dış yardımlar için bir KHK çıkarılmış ve bu yardımların T.C. Ziraat Bankası'nda açılacak merkezi bir hesapta toplanması, hesapta toplanan paraların öncelikle afetzedelerin ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmak üzere bu işlemlerle görevli bulunan veya görevlendirilecek kuruluşlara, geçici ve daimi iskan amacıyla konut yapımında kullanılmak üzere Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na ve Afetler Fonu'na aktarılması öngörülmüştür. Söz konusu yardımların denetimi için Başbakanlık Teftiş Kurulu

59 27.12.1999, 587 Sayılı. Zorunlu Deprem Sigortasına Dair KHK. 18.05.2012 6305 Sayılı Afet Sigortaları Kanunu

60 13.05.2011, Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartları

tarafından Deprem Hesapları Denetleme Komisyonu kurulmuş ve 224 sayfalık inceleme raporu hazırlanmıştır. 01.06.2000 tarih ve 24096 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan rapor, mal ve hizmet alımlarından ihale bilgilerine kadar her tür malumatı içermektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerden sonra kamu kurumları tarafından toplanan yardımın meblağı bilinmemektedir. Ahbap ya da Babala gibi sivil toplum bileşenleri tarafından toplanan yardımlara AKP iktidarı tarafından el konmak istenmiş ve 16.02.2023 tarihinde misilleme olarak nitelenebilecek bir yardım kampanyası düzenlenmiştir. Söz konusu yardım kampanyasına bağış yapan şirketlerin neredeyse tamamına yakını kamu ihalelerini alan firmalardır ve hâlihazırda deprem bölgesine ilişkin yapım ihalelerini alma karşılığında yüksek meblağlı bağışlar yaptıkları düşünülmektedir. Toplanan yardımın AKP iktidarı tarafından ne şekilde kullanıldığı/kullanılacağı açık değildir – bu hususta 2021 yılında çıkarılan bir karar mevcutsa da karar sadece toplanan yardımların kamu bankaları ve/veya özel bankalar nezdinde açılacak hesaplara ilişkindir.⁶¹

Deprem bölgelerinde satın alma işlemi yapacak olan kamu kurumlarının doğrudan alım limiti yükseltilmiştir.

09.02.2023 tarihinde çıkarılan karar⁶² ile deprem bölgelerinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak doğrudan temin yoluyla yapılacak alımlarda uygulanan parasal limitler artırılmıştır. Normal şartlar altında büyükşehir belediye sınırlarında olan idarelerde 431 bin 810 TL, diğer idarelerde ise 143 bin 845 TL parasal limitler 5 milyon TL’ye yükseltilmiştir. Şu an deprem bölgesinde bulunan illerde ilâna çıkmaksızın ve teminat almaksızın doğrudan alım yapabilmektedir. Bu alımların ne şekilde koordine edildiği hâlihazırda bilinmemektedir. AKP iktidarına bağlı belediyelerin genel hareket tarzı düşünüldüğünde mutlaka denetlenmesi ve araştırılması gereken bir husustur.

Kamu İhale Kanunu Md.3/b kapsamındaki alımlar bakımından karar verme yetkisi Cumhurbaşkanlığı’na hasredilmiştir.

06.02.2023 tarihli depremler sonrasında Kamu İhale Kanunu’nda yapılan önemli değişikliklerden biri Md.3/b kapsamında yer alan ihalelere ilişkin

61 02.02.2021, Ülkemizde Meydana Gelebilecek Depremler Sonrasında Zarar Gören Afetzedeler İçin İnsani Yardım Kampanyası Başlatılması Hakkındaki Ekli Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar

62 09.02.2023 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Deprem Afetleri Nedeniyle Ortaya Çıkan İhtiyaçların Karşılanmasına Yönelik Olarak, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu’nun 22 Nci Maddesi Kapsamında Doğrudan Temin Yoluyla Yapılacak Alımlarda Uygulanacak Parasal Limitlerin Artırılması Hakkında Karar

(14.05.2012 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile getirilen) esasların 16.02.2023 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmasıdır. Md.3/b⁶³ kapsamında gerçekleştirilecek olan mal ve hizmet alımları bakımından karar verme yetkisi ilgili bakanlıklardayken bu yetki 16.02.2023 tarihli karar ile Cumhurbaşkanına ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın birimlerine hasredilmiştir. Güvenlik ve istihbarat başlığı altında yapılacak olan mal ve hizmet alımlarında yetkinin tamamen Cumhurbaşkanına bırakılmış olması toplanan yardımların akıbeti hususunda çeşitli soru işaretleri bırakmaktadır.

5.5. Sonuç

Beştepe'deki kibir makamı oturduğu yerden menfaat ağlarının hesaplarını tutarsun, bu ülkede inşa edilen binlerce binada doğru düzgün yapı denetimi gerçekleştirilmedi. Yapı denetimi olmaksızın ruhsat alan, ruhsat alamasa bile imar aflarıyla aklanan bu binlerce bina enkaza döndü. Hastaneler, okullar, itfaiye ve arama kurtarma gibi hizmetlerin sunulduğu kamu binaları yıkıldı. Havalimanları ve otoyollar çöktü. Yüz binlerce insan enkaz altında kalırken yeterli donanımına sahip uluslararası arama-kurtarma ekipleri derhal sahaya sevk edilmek yerine havalimanlarında bekletildi, diğer şehirlerden gelen gönüllüler, yardım tırları ve iş makineleri kent merkezlerine alınmadı. Kurtarılabilecekken kurtarılmayan on binlerce insan, AFAD'ın ilk kırk sekiz saatteki hareketsizliğinin bedelini canıyla ödedi. Kayıp çocuklar, kayıp aileler, hayatı boyunca engelli kalacak gençler... Ancak binlerce insanın hayatına malolan bu afetlerin felakete dönüşmesinde çevre bakanı ile ulaştırma bakanı ve kendiliğinden inisiyatif alması gerekirken almayan AFAD yetkilileri ne kadar sorumluysa bu yönde talimat verebilecekken ilk kırk sekiz saat boyunca hareketsiz kalan iç işleri bakanı, cumhurbaşkanı yardımcıları ve bizatihi cumhurbaşkanının kendisi de sorumludur.

6 Şubat itibarıyla yaşanan ve saatler içerisinde toplumsal bir felakete dönüşen afetler göstermiştir ki, yirmi kusur yıldır bu ülkeyi yöneten AKP – işlevsiz kıldığı bütün kurumlarıyla birlikte – işe yaramaz bir “dezenformasyon ve manipülasyon” iktidarındır. Valisinden kaymakamına, bakanından belediye başkanına kadar bu gösteriye katılan pek çok figürün asıl varlık sebebiyse saray iktidarıyla sermaye sahipleri arasındaki beslenme döngüsünün devamlılığını sağlamak-tan ibarettir.

63 4734 SK Md. 3/b: Bu Esaslar, güvenlik veya istihbarat alanları ile ilişkili olduğuna veya gizlilik içinde yürütülmesi gerektiğine veya mevzuatı uyarınca sözleşmenin yürütülmesi sırasında özel güvenlik tedbirleri alınması gerektiğine veya devlet güvenliğine ilişkin temel menfaatlerin korunmasını gerektiren hallerle alakalı mal ve hizmet alımları.

MARAŞ DEPREMİ BAĞLAMINDA KÜLTÜR MİRASININ KORUNMASI VE ONARIMI

İlknur Türkoğlu
Dr. Öğretim üyesi

6 Şubat 2023 günü, 11 il, sayısız ilçe ve köy art arda gelen iki büyük depremler sarsıldı. Depreme hazırlıklı bir coğrafyada daha az bir hasarla atlatılabilecek olan bu deprem, ne yazık ki büyük bir felakete dönüştü. Bunun nedenleri ve çözüm yolları, pek çok platformda ele alınıyor ve tartışılıyor. Bu yazının konusu ise bölgede depremden etkilenen kültür varlıklarının durumu.

Deprem öncesi ne yapılmalıydı?

Ülkemizin deprem kuşağında yer aldığı, özellikle 99 depreminden sonra sık sık tekrarlanan bir gerçek. 6 Şubat depreminin olduğu bölgede büyük bir depremin beklendiğini ise yıllardır konunun uzmanları ifade ediyor ve yetkilileri uyarıyordu. Peki yeterli hazırlık yapıldı mı?

Bu konuyu sadece kültür varlıkları ile sınırlayacak olursak, kültür varlıkları ve müze binaları depreme hazırlanmış mıydı diye sormamız gerekiyor.

2011 yılında ECCE-Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi, WCCE-Dünya İnşaat Mühendisleri Konseyi ve TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası'nın "Kültürel Mirasın Depremden Korunması" konu başlıklı ikinci ortak konferans gerçekleştirilmiş ve bir sonuç [bildirgesi](#) yayınlamış. Bu bildirgede bu alanda yetişmiş uzman sayısının yetersizliğine vurgu yapılmış ve acil olarak "Tarihi Yapılar için Deprem Yönetmeliği" hazırlanması gerektiğine oybirliği ile karar verilmiştir.

Fakat yine biliyoruz ki, kısa zamanda rant elde edilen bir alan olduğu için inşaat sektörüne dayalı bir ekonomik model benimseyen siyasi iktidar, son 20 yılda mümkün olduğunca hızlı ve bol rant getiren inşaat

projelerini gerçekleştirebilmek için kültür varlıklarını ve doğayı yok sayan pek çok yasal düzenlemeyi yürürlüğe sokmuştur.

Kültür Varlıklarının Afetlere Hazırlığı

2- 3 Aralık 2019 tarihinde İstanbul Deprem Çalıştayı gerçekleşmiş ve bir yayına döndürülmüş. Bu çalıştayda deprem bölgesinde yer alan bir yerleşmedeki kültür varlıklarının ve müzelerin depreme nasıl hazırlanacağı, deprem sonrasında neler yapılması gerektiği konunun uzmanları tarafından tartışılmış ve ilkeler belirlenmiştir.⁶⁴ Ülkemizde aslında kültür varlıkları ve afetler konusunda yapılmış bu tür bilimsel çalışmaların ve yayınların sayısının oldukça fazla olduğunu biliyoruz. Bu çalışmaların sahada uygulamasına geldiğimizde ise, ülkemizdeki kültür politikasından kaynaklanan sorunlarla yüz yüze geliyoruz.

Genel anlamda afet yönetimi, dar anlamda ise deprem risk yönetimi (1) deprem öncesi, (2) deprem sırası ve (3) deprem sonrası olmak üzere 3 aşamadan oluşur.

Afet yönetimi bütüncül bir şemaya sahiptir ve alanı ilgilendiren tüm aktörlerin işbirliği ile sürdürülmelidir. Farklı aşamalarda neler yapılması gerektiği, konunun uzmanları tarafından belirlenmiştir.

Bölgede hizmet veren müzelerin kadro eksikliği, müzelerde sergileme ve depolama alanlarının yetersizliği, binaların depreme dayanıklı yapılar olmadığı, deprem öncesinde konuşulan ve tartışılan gerçeklerdir fakat, deprem öncesinde kültür mirası açısından büyük bir zenginliğe sahip olan ve büyük bir depremin beklendiği bölgede bu konulara çözüm bulunmaya gerek duyulmamıştır.

Uluslararası ölçekte bakılacak olursa, kültür varlıklarının yangın, sel ve deprem gibi afetlere yönelik korunması ve onarılması konusunda önemli tecrübeler ve bu tecrübelerden yola çıkılarak hazırlanmış metinler bizlere de yol gösterici olacaktır. Örneğin, Maraş depremine benzer bir deprem olan ve ülkedeki kültür mirasının önemli ölçüde hasar gördüğü 2015 Nepal Depreminde ve sonrasında yaşananlar yol gösterici deneyimlerdir.

64 İstanbul Deprem Çalıştayı, 2- 3 Aralık 2019, İBB yayınları

Kısa vade: Hasar Tespit Çalışmaları

Bu yazının kaleme alındığında 6 Şubat depreminin üzerinden 20 gün geçmişti. İlk iki hafta enkaz altındaki canlar ve depremden etkilenenler için seferber olundu. Sonrasında ise yavaş yavaş maddi kayıpların büyüklüğü ile sarsıldık. İlk olarak depremden etkilenen kentlerdeki Gaziantep Kalesi, Habib-i Neccar Cami, Hatay Arkeoloji Müzesi, Antakya'da Azizler Petrus ve Pavlus Rum Ortodoks Kilisesi, Antakya Musevi Havrası, Antakya Protestan Kilisesi, Habib-i Neccar Cami, Hatay Meclis Binası ve İskenderun Latin Katolik Kilisesi gibi önemli tarihi yapıların ağır hasar gördüğü anlaşıldı. Yıkımın boyutunun daha büyük olduğu ise günler içinde anlaşıldı.

25 Şubat tarihli haberde, Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy, Kültür ve Müzeler Genel Müdürlüğüne ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı ekiplerin hasar tespit çalışmalarına başladığını duyurdu. Bazı tarihi yapıların molozlarının kepçelerle tahrip edildiği tespit edilince bu çalışmalar, öncelikle tescilli yapılara yönelik olarak başlatıldı.

Yine bugünlerde Afet Bölgesi kazı Başkanlığı oluşturdu. Henüz doktor ünvanlı iken Ani Arkeolojik Alanı kazı başkanlığına getirilen, bunun olabilmesi için özel bir yasal düzenleme yapılan ve 24 Haziran 2018 tarihinde yapılacak olan Milletvekilliği seçiminde AK Partiden aday olabilmek için Kafkas Üniversitesindeki Öğretim Üyeliğinden istifa eden Doç. Dr. Muhammet Aslan da Afet bölgesi kazı başkanlığına getirildi.

Doç. Dr. Muhammet Aslan'ın ilgili kişilere yolladığı bilgilendirme mesajında önceliğin "Hasarlı tarihi yapıların molozundaki nitelikli malzemeyi müzelere taşıyarak korumak ve restorasyon sonrasına hazır hale getirmek" olduğunu belirtti ve bu çalışmalarda görev alabilecek uzmanlara ve öğrencilere bir çağrı yaptı. Tarihi yapıların her bir parçası "nitelikli" malzemedir ve yapının bütününden ayrılmaması gerektiği unutulmamalıdır.

Uzun vade: Restorasyon ama nasıl?

Müzelerin sergi ve depo alanlarındaki buluntuların durumu tespiti edilmelidir. Restorasyon çalışmaları yetkin uzmanlar tarafından yapılmalı ve bunun için ödenek sağlanmalıdır.

Restorasyon çalışmaları rant kaynağı olarak görülmemelidir. Yapıların

rölöveleri, eski fotoğrafları gibi tüm belgeler elde edilip bu belgeler ışığında restore edilmelidir.

Antep kalesi örneğinde olduğu gibi, tarihi yapıların eksik bölümlerinin tamamlanması doğru bir yöntem değildir. Kalede sonradan eklenen bölümler depremde yıkılmış, yalnızca orijinal yapı sağlam kalmıştır.

Depremi ilk haftalarından itibaren yöneticiler hemen inşaaat başlanacağını açıklamaya başladı. Oysa depremin yıktığı alan çok büyüktür ve özellikle Hatay gibi kentlerin tarihi dokusu önemlidir. Savaş ya da afet gibi etkilerle tahrip olan tarihi kent dokularının yeniden inşası için 2. Dünya Savaşı yıkımı ve sonrasında Varşova, Nürnberg, Münster gibi tarihi kentlerde gerçekleşen çalışmalar referans alınabilir. Bu tür yeni yapımlarda mutlaka yapının aslına sadık kalarak ve belgelere dayanarak yeniden yapım gerçekleştirilmelidir. Bu çalışmalara başlanmadan önce, liyakat sahibi uzmanlarca bir bilim kurulu oluşturulmalıdır.

Antakya gibi çok katmanlı kentlerde, deprem sonrası enkaz kaldırma çalışmaları sırasında ortaya çıkabilecek dokunulmamış arkeolojik katmanlar için özel bir dikkat gereklidir. Bu nedenle enkaz kaldırma ve yeniden inşa aşamalarında yeterli sayıda yetkin arkeolog bölgede görevlendirilmelidir.

Depremden Etkilenen Kültür Mirasına Yönelik Çalışmalar için İlkeler:

- Tüm çalışmalarda uluslararası kurallar ve etik gözetilmeli bilimsel ve evrensel ilkelere uyulmalıdır.
- Acelecî, popülist ve plansız çalışmalara izin verilmemelidir.
- Yandaş restorasyon şirketleri değil, gerçekten konularında yeterli uzmanlığı olan kişiler iş başına getirilmelidir.
- Rant odaklı değil, kültür mirasının korunması ve onarılmasına yönelik etik kurallar gözetilmelidir.
- Kültür ya da dönem seçiciliğinden uzak bir planlama yapılmalıdır.
- Tüm çalışmalar şeffaf, hesap verebilir olmalıdır.
- Tüm çalışmalarda yetkin ve liyakat sahibi uzmanlara görev verilmeli ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden ve meslek örgütlerinden bilimsel danışmanlık alınmalıdır.

6. Sonuç yerine: AKP'lilerinin geçmişteki demeçleri

Tayyip Erdoğan

Erdoğan'ın 2003 Bingöl Depremi sonrasında bölgede verdiği demeç: "Buna ihmal denmez, ihalelerin şartlarına uyulmamıştır, kontrolü iyi yapılmamıştır, zemin etütleri iyi yapılmamıştır, malzemeden çalınmıştır. Bugüne kadar yapılan yanlışlar bundan sonra devam etmesin. Bunların suçlularını da gerekli şekilde masaya yatırılmalı."

Erdoğan 1999 depreminin 10. yıl dönümünde "deprem değil bina öldürür, depremle yaşamayı öğrenmemiz ve buna göre tedbir almamız gerekiyor" demiştir.

Erdoğan, 19 Ağustos 2022'de gerçekleştirilen Esenler Toplu Konut Teslim Töreni'nde şöyle demiştir: "Peki o deprem afetinde acaba iktidar ne yaptı? Tamamen bittiler, tükendiler. Fakat biz iktidara geldik. Bütün bu yıkılan yerleri ayağa kaldırdık. Bingöl depremini hatırlayın. Van depremini hatırlayın. Simav'ı hatırlayın. Kütahya'yı hatırlayın."

Ömer Çelik'in 22 Ağustos 1999'de Yeni Şafak'ta yazdığı köşe yazısı:

"Bu depremle birlikte ortaya çıkan mekanizmalar ve ilişkiler meselenin sandığımızdan daha vahim olduğunu ortaya çıkardı. Uzun zamandır normal hayatı olağanüstüleştirerek yaşamayı kanıksadığımız için, belli ki, içine düştüğümüz kısırcanın vahametini algılamakta zaafa düşmüşüz. Çok basit ama bir o kadar da acı olan şu: Türkiye yönetilemiyor. Ve, yönetemeyen, yönetmesi mümkün olmayan bir mekanizmanın yönetiyormuş gibi yapması binlerce cana mal oluyor. Eğer bugün birilerin fiyakası bozulmasın diye söylenmesi gerekenlerin 'milli birlik ve beraberlik' nutuklarının altında ezilmesine göz yumarsak; bugün susarsak, bu çarpık mekanizma yüzünden yüzlerce insanın ebediyen susmasına ortak olmuş olacağız."

1999'da üçlü koalisyon hükümetinde iktidar ortaklarından biri olan Devlet Bahçeli 24 Ağustos 1999'da yaptığı meclis konuşmasında:

"Sorumsuzca konutlaşmaya gidilmiş, konut üretiminde denetim mekanizması, uygunluk tespit sistemi neredeyse hiç işletilmemiştir. Elbette ki, depremin bütün sıcaklığının sürdüğü, sonuçlarının halen yüreklerimize acı veren birer ok gibi saplanmaya devam ettiği günlerde bu tür tartışmalarla boğulup, hemen yapmamız gereken işlerin ahengini bozmak niyetinde değilim ama, bilinmelidir ki, bu yaşanan acıların, ıstırapların hesabı sorulacaktır. Ölenler öldüğüyle, evini barkını kaybedenler kaybettiği ile kalmayacaktır. Bu hesap sorulmakla kalmayıp, gelecekte bir daha böyle acılar yaşanmaması için gerekli her türlü

tedbir alınacaktır. Bu zaman alıcı bir süreç olsa da mutlaka ama mutlaka bu başımıza gelen elim olaydan millet olarak bir ders çıkarmak için, neden üst üste böyle acılar yaşadığımızı sorgulamak için geriye dönük bir hesaplasmaya gidilecek, ileriye yönelik plan ve projeler geliştirilip uygulanacaktır.

Yıllar yılı bu ülkede birçok depremler yaşanmasına rağmen neden hala deprem kuşağında yer alan yörelerle ilgili önlemler alınmadığının, bu yörelerde bu şekilde sağlıksız yapılaşmaya, konut üretimine izin verilmesinin, kontrolsüzlüğün hesaplarını elbette bir soracağız. Ama, öncelikle yaraları sarıp, acıları dindirmemiz gerekiyor.”

Cumhurbaşkanı yardımcısı Fuat Oktay 2012-2016 yılları arasında AFAD başkanlığı yaptı. 2015 yılında gösterişli bir etkinlikle tanıttıkları Türkiye Afet Müdahale Planı’ndan (TAMP) bahsederken:

“Ülkemizde deprem riski uzun ve riskli fay hatları var. Tabi ki senaryolarımız var. Haritada kırmızıyla gördüğünüz fay hatlarıyla ilgili tüm illerimizle yaptığımız afet senaryolara var. Bunu kamuoyuyla paylaşamayız. Ama şunu söyleyebilirim; her türlü senaryoya hazır bir Türkiye vardır. Heliport ve havayollarımızda problem olmayacaktır. Deniz yollarına da ağırlık veriyoruz.

Kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gerçek kişileri kapsayan bir müdahale ağı oluşturduk. TAMP ile herhangi bir afet anında kimin ne yapacağı ve müdahalenin nasıl bir organizasyon içinde yapılacağı şimdiden belirlenmiş durumda.

Her ilde 7/24 çalışan afet yönetim merkezlerimiz var. Bütün bakanlıklarımızın kendi bünyelerindeki AFAD merkezleri anında faaliyete geçer.”

KARA PROPAGANDA: FELAKETİN SORUMLUSU MUHALEFET!

Bahadır Özgür

İktidar deprem üzerindeki sorumluluğundan kaçabilmek için akıllara ziyan bir yalan geliştirdi. Aslında AKP kentsel dönüşüm ile deprem bölgelerini yenileyecekti, ancak başta TİP Hatay Milletvekili Barış Atay olmak üzere muhalefet engellemişti! Deli saçması iddialar yandaş medyada sürekli tekrarlanan bir yalana dönüştü. Araştırmacı gazeteci Bahadır Özgür bu yalana dair bir [bilgiseli](#) yayınladı. Kendisinin izniyle bu bilgiseli raporumuza ekliyoruz.

1. Antakya'da depremde yıkılan Emek ve Aksaray mahallelerinde iktidar ve yandaş medya suçu, Barış Atay ile CHP'ye atıyor. "Onlar yüzünden kentsel dönüşüm olmadı" diyorlar. Peki gerçek öyle mi? Atay ve hemşerileri dönüşüm planını niye istemedi?

2. Haziran 2013'te iki mahalle Bakanlar Kurulu'nca 'riskli alan' ilan edildi. Ve kentsel dönüşüm için Nazım İmar Planı hazırlandı. TMMOB plana itiraz etti. Planı idare mahkemesine taşıdı. İtirazın nedeni neydi?

25 Haziran 2013 SALI

Resmî Gazete

Sayı: 26688

BAKANLAR KURULU KARARI

Karar Sayısı: 2013/4785

Hatay İli, Antakya İlçesi, Emek ve Akсарay mahalleleri sınırları içerisinde bulunan ve ekli kroki ile listede sınır ve koordinatları gösterilen alanın riskli alan olarak belirlenmesi; Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 2/5/2013 tarihli ve 2104 sayılı yazısı üzerine, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 27/5/2013 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Abdullah GÜL
CUMHURBAŞKANI

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

B. ARINÇ
Başbakan Yardımcısı
Yardımcısı

A. BADAÇAN
Başbakan Yardımcısı

B. ATALAY
Başbakan Yardımcısı

B. BOZDAĞ
Başbakan

S. ERGİN
Adalet Bakanı
ve Teknoloji Bakanı

F. ŞAHİN
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı

E. BAĞIŞ
Averupa Birliği Bakanı

N.
Bilim, Sanayi

F. ÇELİK
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı
Ekonomi Bakanı

E. BAYRAKTAR
Çevre ve Şehircilik Bakanı

C. YILMAZ
Dışişleri Bakanı V.

M. Z.

T. YILMAZ
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı
ve Ticaret Bakanı

N. AVCI
Gençlik ve Spor Bakanı V.

M. M. EKER
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı

H.

M. GÜLER
İçişleri Bakanı
Maliye Bakanı

C. YILMAZ
Kalkınma Bakanı

Ö. ÇELİK
Kültür ve Turizm Bakanı

M.

Bakan

N. AVCI
Millî Eğitim Bakanı

İ. YILMAZ
Millî Savunma Bakanı

V. ERDOĞLU
Orman ve Su İşleri

M. MÜHÜRER
Sağlık Bakanı

B. YILDIRIM
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı

HATAY İLİ, ANTAKYA İLÇESİ, EMEK VE AKSARAY MAHALLELERİ SINIRLARI İÇERİSİNDE KALAN RİSKLİ ALANIN
1/5000 ÖLÇEKLİ KAZIM İMAR PLANI - PLAN ARASTIRMA RAPORU

Mahkeme Kararıyla İptal Edilen Antakya İlçesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planına Göre Alan Dağılımı Tablosu		
Alan Dağılımı	Alan Büyüklüğü	Yüzde (%)
Konut Gelişme Alanı	56.846.91 m ²	16.31
Konut + Ticaret Alanı	154.747.12 m ²	44.41
Pazar Alanı	3.749.23 m ²	1.08
Eğitim Tesisleri Alanı	13.432.09 m ²	3.85
İbadet Yeri (Cami)	3.374.76 m ²	0.97
Sosyal Tesis Alanı	3.150.66 m ²	0.90
Sağlık Tesisleri Alanı	1.550.90 m ²	0.45
Açık Ve Yeşil Alanlar	45.277.83 m ²	12.89
Teknik Altyapı	514.30 m ²	0.15
Kamu Hizmet Alanı (Karakol)	1.568.92 m ²	0.45
Yollar	64.233.44 m ²	18.43
Toplam	348.445.96 m ²	100.00

Tablo 8 Mahkeme Kararıyla İptal Edilen Antakya İlçesi Nazım İmar Planına Göre Alan Dağılımı

6.2.1.2. 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı

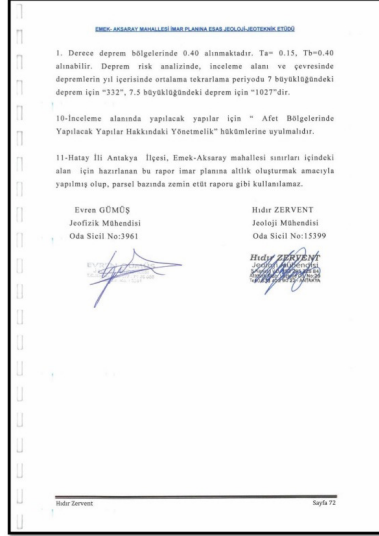

Şekil 13 Mahkeme Kararıyla İptal Edilen Antakya İlçesi 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı

3. İki önemli sebebi vardı: İlki, deprem bölgesinde yoğun bir yapılaşmanın önünü açtığı, yeterli sosyal, yeşil alan ayrılmadığı; ikincisi, tarihi dokunun bozulacağı, koruma alanlarının yok sayıldığı. Yani TMMOB afet riski fırsatıyla imar rantı yaratıldığını söylüyordu.

[illegible][illegible]

4. Nitekim 2016'da belediye meclisi planı onaylarken emsali 2.9'a çıkararak yoğun yapılaşma ve kat artışının önünü açtı. TMMOB kararın 1/25000 plan ile çeliştiğini, emsal transferinin planın parçası olmayacağını belirtti. Mahkeme haklı buldu. Bu arada şu da deprem riski raporu:

5. Belediyenin hazırladığı konut projesi kağıt üzerinde aşağıdaki gibiydi. Yüksek katlı, tarihsel özelliğini tamamen yok eden, ticari alanların geniş olduğu bir proje. Oysa planda 'tarihi dokuyla uyumlu olacak' deniliyordu. Tabi bunlar da maket. Gerçekte ne çıkacak bilmiyoruz.

6. Kentsel dönüşümde bir önemli konu da yoksulun ödeyemeyeceği projeler geliştirilmesi. Sulukule’de gördük. Burada da müstakil, tek veya iki katlı, bahçeli evler apartmana çevrilirken ya 1+1, 2+1’e ya da yüklü bir borca mahkum ediyor. Halkı ikna etmeyen esas mesele buydu.

7. Mahkemenin itirazı sonrası plan revize edildi. Mahallelerdeki vatandaşlar, konutlar riskli olduğundan sözleşme imzalamaya başladılar. Yıkımlar kısmen başladı. Ama 2019 yerel seçimleri yaklaşırken AKP Hatay milletvekili Hüseyin Şanverdi şu gerekçeyle dönüşümün durmasını istedi:

Hüseyin Şanverdi, Partili belediye başkanlarına hitaben, “Halkın istemediği hiçbir icraatı yapmamalı. Seçime 6 ay kala kentlerin görüntüsünü bozacak kazılar yapmayın, halkın gözüne iyi görünecek çiçek ağaç dakin, başlattığınız projeleri bir an önce bitirin. Antakya’da, Aksaray Mahallesi sakinleri Kentsel Dönüşüm Projesi’ne onay vermiyorsa, biz de bu projeyi gündemden kaldırıp buzdolabına koymak zorundayız” dedi.

8. AKP’li vekil hem halkı ikna edemeyen bir plan yapıldığını itiraf ediyor, hem de çiçek filan dikerek halkın gözünü boyayacak işlerle oy toplanmasını öneriyordu. Seçim geçti ve 2021’de revize imar planı çıktı. Nisan 2022’de de Erdoğan acele kamulaştırma kararını imzaladı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

ANTAKYA İLÇESİ, EMEK ve AKSARAY MAHALLELERİNİ KAPSAYAN “RİSKLİ ALAN” A İLİŞKİN 1/5000 ÖLÇEKLİ NAZIM ve 1/1000 ÖLÇEKLİ UYGULAMA İMAR PLANI
12 Temmuz 2021

22 Nisan 2022 CUMA

Resmî Gazete

Sayı : 31817

CUMHURBAŞKANI KARARI

Karar Sayısı: 5501

Hatay İli, Antakya İlçesi, Emek ve Aksaray mahalleleri sınırları içerisinde yer alan ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamındaki ekli listede belirtilen özel mülkiyete konu taşınmazların, üzerlerindeki yapılarla birlikte, afet riskinin bertarafı, sağlık ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulabilmesi amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından acele kamulaştırılmasına, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27 nci maddesi gereğince karar verilmiştir.

21 Nisan 2022

Recep Tayyip ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

1- İnternet İlan Tutanağı İlana ulaşmak için [tıkla](#).

2-Hatay_ 1000 _ Plan Ulaşmak için [tıklayınız...](#)

3-Emek Aksaray Mahalleri UIP Raporu [Tıklayınız...](#)

4-UIP Plan Hükümler Ulaşmak için [tıklayınız...](#)

5-Hatay_5000_ Plan Ulaşmak için [tıklayınız...](#)

6-Emek Aksaray Mahalleri NIP Raporu [Ulaşmak için tıklayınız...](#)

7-NIP Plan Hükümleri Ulaşmak için [tıklayınız...](#)

9. Kısaca AKP rant planı hazırladı. Halk da mahkeme de bu planı reddetti. Bu sefer revize edildi, ama oy kaygısıyla yıkım ertelendi. Erdoğan kamulaştırma kararını depremden sadece 8 ay önce aldı. Yani Barış Atay dönüşüme değil, yoksul halkın mülkünü ranta çevirecek plana karşı çıkmıştı.

- III -

TİP'İN YAPTIKLARI VE ÖNERİLERİ

III. Raporun üçüncü ve son bölümünde TİP'in depremlere ilişkin ne yaptığı ve ne önerdiğine dair bir derleme sunulacak. Birinci alt başlıkta TİP'in deprem sonrasında ördüğü dayanışma faaliyeti özetlenecek. Bunun için, sayısal verilerin paylaşımının ardından MYK üyesi Doğan Ergün'le yapılan bir söyleşiye yer verilecek. Ardından partinin ses getiren Kızılay protestosu ve meclisteki faaliyeti ortaya konacak. İkinci alt başlıkta ise TİP'in depreme ilişkin yapılması gerekenlere dair önerileri sıralanacak.

1. TİP depremde ne yaptı, nasıl yaptı?

1.1. TİP'in Deprem Sonrası Dayanışma Bilançosu

1 Mart 2023 itibariyle...

**HALKIMIZA DAYANIŞMASI
İÇİN TEŞEKKÜR EDİYORUZ**

**Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya
afet bölgesinde, tamamen halkımızın katkılarıyla**

825 Gönüllü, → Arama Kurtarma Uzmanı, Afet Gönüllüsü,
Doktor-Hemşire, İnşaat İşçisi, Madenci,
Psikolog, Sağlıkçı

**62 TIR, 61 Kamyon, 36 Kamyonet,
4 Minibüs, 1 Gezici Sağlık Karavanı
40 Binek Araç, 2 Karavan, 1 Mobil
Yemek Tırı, 1 Mobil Revir, 5 Su Tankı,
2 Kabin Duş, 12 Kabin Tuvalet,
8 Portatif Sıcak Yemek Standı**

ile işe çalışmaları yürütüyoruz.

Bugün itibarıyla;

52. yaşam ve sosyal alan
konteynerini
ve 838 yaşam çadırını
deprem afet bölgesine ulaştırmak üzere
yola çıktık.

1.2. MYK üyesi Doğan Ergün'le TİP'in Deprem Sonrası Dayanışma Faaliyetleri Üzerine / [Reportare](#)'dan alıntılanmıştır

Birbirimizden Başka Kimsemiz Yoktu...-1 / 2 Mart 2023

6 Şubat gecesi 9 saat arayla gerçekleşen Gaziantep ve Kahramanmaraş merkezli depremler Türkiye tarihine “Büyük Felaket” olarak geçecek. Büyük Felaketin ilk saatlerinden itibaren sahaya koşan ve insanları kurtarmaya, ihtiyaçlarını hızla karşılamaya çalışan çok sayıda gönüllü ekiplerden biri de Türkiye İşçi Partisi (TİP) oldu. TİP tüm örgüt kapasitesini hızla harekete geçirip kurduğu Afet Koordinasyon Merkezi ile bölgede çok hayati çalışmalara imza attı.

“Birbirimizden Başka Kimsemiz Yoktu” röportaj serimizde çok farklı siyasi görüşlerden, farklı deneyimlerden gelen gönüllülerle konuştuk. İlk röportajımız Türkiye İşçi Partisi MYK üyesi Doğan Ergün ile... Doğan Ergün ilk dakikalardan itibaren yaşadıkları tüm zorlukları, kazandıkları deneyimleri büyük bir samimiyetle anlattı.

Çok ağır kayıplarla içinden geçmekte olduğumuz Büyük Felaketten geriye çokça acı ve travma kalacak kuşkusuz. Ama toplumlar öğrenerek, deneyim kazanarak ilerlemek zorunda. Bu röportaj dizisi farklı kesimlerden gönüllülerin yaşadıkları acı deneyimlerden öğrendiklerini tarihe not düşmek amacıyla hazırlandı.

Sinan Dirlik, İstanbul, Şubat 2023

Sinan Dirlik: Türkiye İşçi Partisi, 6 Şubat gecesi yaşanan büyük felaketin daha ilk dakikalarından itibaren harekete geçen örgütlerden biri. Neler oldu? İlk dakikalardan başlayarak nasıl organize oldunuz ve harekete geçtiniz?

Doğan Ergün: Evet deprem anından itibaren tüm örgütümüzle hızlı ve etkili biçimde harekete geçtik. Depremi etkilediği çok geniş bir saha olduğu anlaşılıyordu. Biz Hatay'dan başlayarak müdahale ettik deprem bölgesine. Barış Atay vekilimizin Hataylı olmasının, orada daha ilk dakikalarda çok sayıda üyemizi, sempatizanımızı, gönüllülerimizi, akraba ve arkadaşlarımızı kaybettiğimizin anlaşılması hemen Hatay'a hareket etmemizde en önemli etken oldu. İçinde Genel Merkez yöneticilerimizin de bulunduğu bir ekip hemen saha faaliyetine başladı. İstanbul İl Merkezimizde hemen 7/24 çalışmaya başlayan bir ihbar hattı oluşturduk. Deprem bölgesinde yaşayan akrabalarından bilgi almak, deprem bölgesinin ihtiyaçlarını hızlıca tespit edebilmek, gönüllüleri koordine edebilmek için çok işe yaradı bu ihbar hattı. 20 binin üzerinde ihbar

aldık. Binlerce gönüllümüz kimi çadır için, kimi iâşe desteği için, kimi acil konaklama ihtiyaçlarına destek olabilmek için bulundukları yerlerde harekete geçtiler, biz de bütün yardım taleplerini ilgililerine yönlendirdik. Bundan da önemlisi tabii ilk saatlerden itibaren olabildiğince fazla sayıda insanı enkaz altından kurtarmaya çalıştık. İlk saatlerde, ilk günlerde en önemli konuların başında bu kurtarma faaliyetleri geliyordu. Bunun dışında bölgeden çıkmak isteyen insanların Mersin, Adana, Antalya, hatta Sinop'a, daha güvenli kentlere aktarılmasına, oralaradaki geçici barınma sorunlarına yardımcı olduk. Tabii kalifiye insan ihtiyacı da kendisini çok hissettirdi. Sağlıkçı, elektrikçi, inşaat işçisi, tesisatçı gibi bölgede acil ihtiyaçlara destek verecek insanların bölgeye gönderilmesini sağladık.

Sinan Dirlik'in Doğan Ergün röportajından...

Sinan: Elbette bu çapta bir felaketi hiç yaşamadık daha önce ama örgütlerinizin daha önce yaşamış felaketlerden kazanılmış tecrübeleri var mıydı?

Doğan Ergün: Hayır. TİP zaten yeniden kuruluş çalışmalarına bundan sadece 4-5 sene önce başlayan bir parti. Dolayısıyla kurumsal hafızamızda böyle bir afet tecrübesi yok. Ama çoğumuz 99 depremini yaşadı ve o dönemdeki dayanışma faaliyetinin bizzat parçasıydı yoldaşlarımız. Değirmendere'de, Gölçük'te, İzmit'te çadırkentlerin kurulmasından yardım destek faaliyetlerine kadar pek çok alanda deneyim kazandı insanlar. Ben de o dönemde bir tecrübe edinmiştim. Bütün bunlar aslında kümülatif bir birikim anlamına geliyor ve oradaki deneyimler bugün çok önemli bir yol gösterici oldu hepimiz için. Arama kurtarma faaliyetlerinde görev alan, bu konudaki sivil toplum kuruluşlarında yer alan oralarda ekipler kuran ve yöneten arkadaşlarımızın birikimleri

de önem kazandı. Ama elbette bir devlet organizasyon kapasitesi gibi büyük bir kapasiteye sahip değilsiniz. Araç gereç yoksa, vinç yoksa yapabilecekleriniz de sınırlı. Arkadaşlarımız elleriyle yardım etmeye çalıştılar insanlara. Ancak ikinci, üçüncü günden sonra yavaş yavaş iş makineleri, vinç operatörleri ulaştırılabildi bölgeye. Yani profesyonel müdahale ancak ikinci üçüncü günden itibaren mümkün olabildi birçok noktada.

Sinan: Bütün sorunlara rağmen çok organize, çok profesyonel bir görüntü veriyorsunuz. AFAD gibi, Kızılay gibi büyük bütçelere sahip kurumların bile beceremediği bir organizasyon yeteneği sergilediniz. Nasıl oluyor bu?

Doğan Ergün: Öncelikle şunun altını çizmek gerekiyor, depremin etkili olduğu 10 ilin tamamında böyle organize çalıştığımızı söyleyemeyiz. Gücümüzü ve kapasitemizi abartmamalıyız. Bizim yapabildiğimiz 10-15 ilçede düzenli bir çalışmayla fayda sağlamak oldu.

Sinan: Sorum size propaganda pası içeriyordu ama bu pası kullanmadınız?

Doğan Ergün: Biz sıfır hazine yardımı alan bir partiyiz. Hiçbir binamız bize ait değil. Kendimize ait binek araçlarımız bile yok. Fiziki, maddi imkanlarımız çok sınırlı. Ama bu süreçte şunu çok iyi gördük ki muazzam bir insan kaynağımız var. Tamamen gönüllülüğe, yoldaşça bağlara dayalı bir insan kaynağı bu. Arada para pul, çıkar ilişkileri olmayınca bu muazzam insan kaynağı kolaylıkla ve başarılı biçimde organize edilebiliyor, yönetilebiliyor. Çünkü insanlar o büyük kriz anında her şeyi geride bırakarak sadece ben nasıl yararlı olabilirim, kaç insanı kurtarabilirim, kaç insana fayda sağlayabilirim diyerek harekete geçtiler ve bizimle temas kurdular. Biz de bütün süreci maksimum düzeyde şeffaf biçimde yönettik. Bu da insanların güvenini pekiştirdi ve daha içten, daha motive biçimde destek vermeye yönlendirdi. Samimiyet ve şeffaflık, insanların bizimle daha etkin biçimde çalışmalarını kolaylaştırdı. Evet şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki bizim iyi bir organizasyon becerimiz varmış. Bunu zaten tahmin ediyor, biliyorduk ama korkunç günlerde çok daha iyi görmüş anlamış olduk. Hangi birimleri nasıl kurmamız gerektiğini doğru belirledik. Ama ondan sonrası tamamen halkımızın, dostlarımızın, gönüllülerimizin, arkadaşlarımızın başarısıdır. İnsanların bizlerle kurduğu güvene dayalı, dirençli ilişkisinin başarisidir.

Sinan: Hatay dışında dokunabildiğiniz il ve ilçeler nereleri oldu?

Doğan Ergün: Adana, Diyarbakır, Şanlıurfa büyük ölçüde etkili yardım çalışması yürütebildiğimiz iller oldu. Buralarda zaten güçlü il örgütlerimiz olduğundan organizasyonu daha başarılı biçimde gerçekleştirebildik. Kahramanmaraş ve Elbistan'da ciddi koordinasyon noktaları kurmayı başardık ve oralarda

iyi çalışmalar sergileyebildik. Adıyaman ve Malatya'da daha küçük örgütlerimiz olmasına rağmen oralardaki ihtiyaçları da daha güçlü olduğumuz birimlerle koordineli biçimde sağlamaya çalıştık. Tır lazımsa tır gönderdik, iaşe lazımsa iaşe gönderdik. Biz Emek ve Özgürlük İttifakı'nın parçasıyız, dolayısıyla kardeş partilerin dayanışmasıyla daha geniş alanlara erişebilme imkânı bulundu. Hangi ilde hangi örgütün neye ihtiyacı olduysa kardeş partiler birbirlerine destek verdi. Alevi kurumlarıyla çok başarılı, çok koordineli bir çalışma yürütüldü.

Sinan: Sera Kadıgil'in paylaşımından gördüm, Hatay'da çok etkileyici bir konteyner köyü kuruyorsunuz. Oldukça işlevsel, banyolu, mutfaklı, iyi planlanmış konteynerlerden oluşan bir köy. Bunu nasıl gerçekleştirdiniz?

Doğan Ergün: İlk anda çadır ihtiyacı önemliydi elbette ama biliyoruz ki çadır o ilk günlerin çözümü. Bu insanlar yeniden kalıcı konutlarına kavuşturuluncaya kadar belki 1 yıl, 2 yıl daha sağlıklı bir ortama ihtiyaç duyacaklar. Kimse uzun süre çadırda yaşamını sürdüremez elbette. Bir önemli nokta daha var ki bu insanlar kentlerini terk etmek istemiyorlar. Oralarda doğup büyümüşler, ne kadar ağır yıkıma uğramış olsalar da gitmek istemiyorlar, çok seviyorlar kentlerini. İşte az önce altını çizdiğim muazzam insan kaynağı bu noktada da devreye girdi. Mimar arkadaşlarımız, inşaat mühendisi, teknisyen arkadaşlarımız hemen sahaya koştular, gerekli incelemeleri hızla yaptılar. Sonra buraya ne lazım, konteyner lazım. Nerelerden nasıl temin edebiliriz. Konteynerları nasıl transfer edebiliriz, nasıl kurabiliriz... Tır şoförü dostlarımız çıkıp diyor ki sadece mazot parasını sağlayın, transferi biz hallederiz. Operatör arkadaşlarımız vinci bulun, biz kullanırız... Herkes kendi gücünü, imkanını harekete geçiriyor. Bütün iş bunları doğru biçimde bir araya getirip iyi bir koordinasyonla, mümkün olan en hızlı biçimde bölgeye ulaştırmakta... Şimdi 45 konteynerlik bir yerleşim kuruyoruz. İçinde reviri, çamaşırhanesi, mutfak, kütüphanesi, etüt merkezi gibi sosyal alanlar da bulunan bir konteyner köyü... İlk hedefimiz 45 konteyner, şu an ilk 15'inin tüm alt yapısı hazırlandı. Apar topar yerleştirmek istemiyoruz insanları. Tamam birkaç gün gecikmeli geçsinler konteyner köyüne ama altyapısı, su- tesisat, elektrik gibi tüm ihtiyaçlar eksiksiz ve sorunsuz biçimde çalışıyor olmalı. Burayı tamamladıktan sonra diğer bölgelere de yaygınlaştırmaya çalışacağız bunu. Etap etap devam ettireceğiz. Bakın bu işler, insan kaynağını doğru kullandığınızda zor işler değil. Çünkü insanlar "ne yapabilirim" diye kafa yoruyor. Mesela AFAD'a gidip gönüllü oluyorlar. Ama AFAD ne yapıyor? Gönüllü olan, enerjisini emeğini birikimini sunmak isteyen insanları durduruyor. Gönüllü olan insanlar afet bölgesine koşuyorlar ama orada 18-20 saat, hatta 2-3 gün bekletiliyorlar. Her şeyi kendi kontrolünde tutmak isteyen bir mekanizma var çünkü.

Sinan: Dayanışmanın önemi çok büyük evet ama dayanışmanın da yetmediği bir nokta var. Bir çok gönüllünün bölgeye erişimde ve bölgedeki faaliyetlerinde çok çeşitli engellerle karşılaştıklarını duyuyoruz. Siz sahada engellemelerle karşılaştınız mı?

Doğan Ergün: Doğrusunu isterseniz denediler. Bazı engellemelerle karşılaştık ama önedik. Burada önemli olan şey şu bence, halk yaptığınız işe güveniyorsa, doğru bir iş yapıyorsanız halk size sahip çıkıyor orada. Biz bu işi birlikte, halkla birlikte yapıyoruz diyorsanız ve bunu da gösterebiliyorsanız sorunları bir ölçüde hafifletebiliyorsunuz. Evet ciddi engellemelerle karşılaştık ama bunu halkımızın gücüyle minimize edebildik. Tabii devletin yönlendirmesi var burada. İnsanlar AFAD'a yönlendiriliyorlar. Tamam, yeter ki iş yapılabilsin ama AFAD'a yönlendirilen insanlar saatlerce, hatta günlerce bekletiliyorlar. Bakın madenciler örneği var. Biliyorsunuz madencilerin arama kurtarma deneyimini. Deprem daha ilk saatlerinde organize oldular, yola koyuldular madenciler. Ne oldu? Ankara'da havaalanında bekletildiler. Adana'da bekletildiler. Deprem bölgesine saatler, hatta günler sonra ulaşabildiler. Böyle bir devlet organizasyonu olabilir mi? Araç bulamamak, nitelikli insan gücünü hızla afet bölgesine transfer edememek anlaşılabilir mi? Öğretmenler mesela. Gelip 10 saat, 18 saat bekleyip ihtiyaç yokmuş denerek gönderildiler.

Sinan: İlk saatler, ilk 48 saat altın değerindeydi. O ilk 48 saatte müdahale edilebilseydi, enkazlardan çok daha fazla insanın kurtarılabilceğini düşünüyor musunuz?

Doğan Ergün: Kesinlikle! Arkadaşlarımız ilk gittiklerinde sokaklara giriyorlar, "burada kimse var mı" diye bağıyorlar, her evden, her enkazdan ses geliyor. Bu insanları kurtaramamanın yarattığı çöküntü büyük. Binlerce insanın enkaz altında olduğunu biliyorsunuz ama ancak birine ikisine yetiyor gücünüz. Araç yok, ekipman yok. Buna rağmen 200'e yakın insanı kurtarabilmeyi başardı arkadaşlarımız.

Sinan: Çoğu insan belki de hayatında ilk kez Türkiye İşçi Partisi ile, TIP'lilerle yakın temas içerisinde bulundu. Bu insanlarla ilk karşılaşmalarınız nasıldı?

Doğan Ergün: Çoğu için şaşırtıcı! Sosyalistleri, solcuları hep başkalarından duymuşlar, hep başkaları anlatmış ama daha önce bir biçimde tanışmamışlar. Arkadaşlarımızla birebir temas kurduklarında şaşıyorlar. İnanır mısınız, "Ben bugüne dek sizler hakkında çevremde, sosyal medyada çok atıp tuttum, çok eleştirdim, hatta hakaret ettim ama siz çok farklıymışsınız. Şimdi sizinle helalleşmek istiyorum" diyorlar. Sadece ilk kez karşılaştıklarımız da değil. Sonuçta herkesle her konuda anlaşamıyorsunuz ama anlaşmazlıklarımızın dayanışma-

ya engel olmadığını görüyoruz hep birlikte. Herkesin herkesle yeni bir ilişki biçimi geliştirdiği bir felaketin içinden geçiyoruz. 20 yıldır birlikte çalıştığım arkadaşımınla yoldaşılaşıyorum mesela. Birbirimizle yeniden hemhal oluyoruz. Bütün insanlarla böyle bir süreç yaşıyoruz ve bunun çok sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Bizim açımızdan çok öğretici bir süreç.

Sinan: Doğru, onu da sormak isterim. Evet henüz her şey çok sıcak çok taze ama... Türkiye bir şeyler öğrenebildi mi bu afetten. Türkiye İşçi Partisi ne öğrendi?

Doğan Ergün: Türkiye öğrendi mi, öğrendiyse ne öğrendi göreceğiz... Türkiye İşçi Partisi açısından ise Türkiye'deki pek çok kurum gibi pek çok konuda yeterince hazır olmadığımızı, çok ama çok daha fazla ve hızla hazırlanmamız gerektiğini öğrendik. Bizim Türkiye'nin herhangi bir yerindeki parti yöneticimize, parti üyemize ulaşamama gibi bir sorununuz olmaması gerektiğini öğrendik. Bunun için daha etkin, daha hızlı iletişim için ne gerekiyorsa yapmamız gerektiğini öğrendik. İlk 2 saatte birçok arkadaşımıza ulaşamadık ki bu bizim açımızdan kabul edilebilir bir durum değil. Bu, derhal kapatmamız gereken bir boşluk. Birçok konuda politik üretimimiz var ve bu üretime güveniyoruz. Ama barınma sorununun, özellikle depremlerde, afet yönetimi sürecinde daha fazla dile getirmemiz, bunlar üzerinde daha derinlikli çalışmamız gerektiğini öğrendik. Temel politika belgelerimiz elbette var ama acil durum yönetimi, afet yönetimi sürecine çok daha fazla önem vermemiz gerektiğini pratiğin içerisinde öğrendik. Bence Türkiye'deki her kurum bu süreci böyle bir öğrenme süreci olarak değerlendirmeli. Bir şey daha öğrendik! Bu ülke, gerçekten Orhan Kemal'in sözünü ettiği Bereketli topraklar! Her açıdan bereketli, özellikle de insanlar açısından, gençler açısından. Kullanılmayı bekleyen öyle büyük bir potansiyel var ki! Bunu kullanmamak, bunu harekete geçirmemek büyük suç! Sanatçısıyla, gençleriyle, akademisyenleriyle, teknik insanlarıyla müthiş bir potansiyelimiz var. Sanki birileri özel olarak uğraşmış da bu müthiş potansiyel kullanılmıyor. Akıl alır gibi değil. Biz nasıl olmuş da bu potansiyeli değerlendirememişiz diye düşünmeliyiz ülke olarak. Biz hep Türkiye'de sosyalistlerin neden hep kendi içlerine konuştukları üzerine düşünüyorduk uzun süredir. Sosyalistler neden hep kendi mahallelerine konuşuyorlar? Oysa dışarıya, kendi mahallemizin dışına sesimizi ulaştırabilmemiz, derdimizi anlatabilmemiz gerekiyor. Bu büyük potansiyele erişmek, ivmelendirmek gerekiyor. Şimdi bütün bunları deneyimlemiş olduk ve bence bütün bahaneler yıkıldı. Şimdi önümüzde bu büyük insan kaynağını kullanma yükümlülüğü var. İnsanlar geliyor ve ben seninle paylaşmaya açığım diyorlar. Yeter ki işe yaradığını göreyim, yeter ki sana güveneyim. Şimdi Türkiye sosyalistleri insanlar için, doğa için,

tüm canlılar için faydalı fikirlere sahip olduğunu ve bu alanlarda faaliyet içerisinde olduğunu göstermesi lazım. Ancak bunu başarabilirsek bu insanların o müthiş potansiyelini değerlendirebiliriz. Onlar da zaten inanamayacağınız kadar gönüllüler, açıklar...

Sinan: İşleyiş nasıl gerçekleşti? Tek merkezden mi yürütüldü çalışmalar yoksa her kent, her ilçe koordineli ama bağımsız mı hareket etti?

Doğan Ergün: Aslında bütün süreç tek merkezden yönetildi fakat bütün il ve ilçe örgütlerimiz buranın doğal, organik bir parçası oldu. Onlar bulundukları noktalardaki ihtiyaçları ve imkanları buraya iletiler, burası o ihtiyaç ve imkanlar doğrultusunda koordine etti. Böylece kılcallara kadar ulaşan bir operasyon şemamız oluştu. İstanbul'daki ve Hatay Defne'deki Koordinasyon Merkezimiz çok büyük rol üstlendi. Çünkü Defne, aynı anda 500, 600 kişinin birlikte çalıştığı bir birimdi ve akışın sorunsuz biçimde ilerlemesini sağlamak oldukça zorlayıcı ve öğretici bir deneyimdi. Türkiye'nin her yerinden gelen desteği düzenli biçimde istifleme, kategorize etmek, dağıtmak.... Kavga gürültü çıkmadan, uyum içerisinde, insanlara saygıyı elden bırakmadan bu organizasyonu yönetmek... Önemliydi.

Sinan: Buraya bağlı kaç birim var?

Doğan Ergün: Bizim zaten 70 e yakın ilde örgütümüz var ve bütün bu örgütlerimiz süreci yönetmede en büyük gücümüzü oluşturdu. Depremin hemen ardından Hatay Defne'de, Samandağ'da, İskenderun'da, Diyarbakır, Urfa, Elbistan, Pazarcık, Malatya ve Adıyaman'da oluşturduğumuz koordinasyon merkezlerimiz var. Şimdi aklıma gelmeyen çok sayıda birimle birlikte hareket ettik. Mesela Elbistan'da bir düğün salonu vardı, orayı hemen bir koordinasyon merkezine dönüştürdük. Şöyle söyleyeyim Sinan, bilirsiniz, Saramago'nun Körlük romanı vardır. Afet dönemleri biraz da Körlük romanına benzer biçimde işliyor. Gözler kapanıyor bir anlamda ve herkesin en vahşi hali açığa çıkıyor. Devletin de bağırsakları açığa çıkıyor bir anlamda. İşte o ortamda gözünü açık tutabilmeyi, o beyaz körlüğe teslim olmamayı başarabilen insanlara ihtiyaç var. Bizler bu süreçte öyle olmaya ve öyle insanlarla bir arada durmaya çaba gösterdik. Mesela yağma falan deniyor... Yok öyle bir şey! Tamamen çaresizlikten, kendisini ve ailesini hayatta tutmak için bazı insanların yaptığı ufak tefek şeyler var ama kimse öyle büyük çaplı bir yağmacılıktan bahsedemez bölgede. Ama şu da var. Öyle büyük bir afette, öyle büyük bir kaos ortamında, o kadar mağdur insanın bir arada olduğu bir ortamda çatışmaların çıkmaması da ihtimal dışı değildi. Zaten bu bazı kesimler tarafından özellikle kaşındı, insanlar hedef gösterildi.

Sinan: Özellikle belirli bir parti tarafından çok kaşındı o konu. Bazı videolar da servis edildi. Linç edilen insanlar oldu. Ne boyuttaydı bunlar?

Doğan Ergün: Çok nadir olaylardı gerçekten. Normalde bu kadar büyük bir afette başka bölgelerden de birileri gelir, hırsızlık yapar falan ya... Bir elin parmaklarını bulmaz, istatistiğe bile vurulamaz küçük birkaç olay dışında yaşanmadı bu tür şeyler. Tabii bize yansıdığı kadarıyla söylüyorum bunu. Biz çok ama çok az karşılaştık, duyduk bu tür olayları. Yağma deniyor mesela... Düşünsenize önünüzden akın akın tırlar geçiyor, yardım tırları... Bulunduğunuz mahalleye ise henüz yardım gelmemiş. İnsanlar ne yapacaklarını bilemez durumdalar. Bu tür nadir durumlarda birkaç tırın durdurulup içinden ihtiyaç malzemesi alınması, iyidir ya da kötüdür yorumuna girmiyorum, sadece bu kadar ağır bir felaket içerisinde o kadar da abartılacak bir durum değildir diye düşünüyorum. Bir vaka anlattılar mesela, Suriyeli sığınmacıların kaldığı bir yer var, dışarı bile çıkamıyorlar, bir şey isteyemiyorlar, saldırı alacaklarından korkuyorlar çünkü. Aç biilaç kalmışlar. Böyle örnekler var. Biz rastlamadık ama duyduk. Bence yağmacı olarak kodlananların büyük çoğunluğu gerçek ihtiyaç sahibiydi.

Sinan: Rejim afet yönetimi yerine algı yönetimi yapmayı tercih etti. Her şeyin kontrol altında olduğuna dair algıyı diri tutmak istedi. Öte yandan büyük de bir kutuplaşma oluştu. “Devlet sürece hâkim” diyenlerle “Devlet yönetemedi” diyenler birbirlerine saydırıp duruyor. Siz sahadaki bir ekipsiniz, gerçek durum nedir?

Doğan Ergün: Bence bizim devlet ve iktidarla ilgili sorunlarımız deprem olduktan sonra başlamadı. Depremden öncesi var. Zaten deprem olduğunda, o güne kadar ne biriktirmişseniz, elinizde ne varsa oradan başlıyorsunuz. Felaket, felaketten önce başlıyor aslında. Orada muazzam bir çıkar ilişkileri, suç ilişkileri tablosu var. Bunu çok net görebiliyoruz. Ama tek başına merkezi iktidar mı suçlu? Yerel yönetimlerin, denetçi kuruluşların suçu yok mu? Bütün bunların her birinin ayrı ayrı dosyalarının hazırlanması ve yargı önüne çıkarılması gerekiyor. Sadece imar afları değil. Bütün usulsüzlüklerin yargı önüne çıkarılması gerekiyor. Devletin işleyiş biçimi “bir şekilde hallederiz” haline gelmiş durumda. Eş, dost, akraba kayırmacılığı, liyakatsizlik her alanda. Erkan Başkanın geçenlerde söylediği gibi, kurumların başında yetkin insanların olması gerekir. Sahada çalışan insanlardan bahsetmiyorum, onların büyük emeği var ama bu işleri organize edecek noktalara gerçekten işlerden hiç anlamayan, bilgisiz, beceriksiz insanlar doldurulmuş durumda. Bakın birçok yerde “buraya ilk siz geldiniz” dediler bize. Tamam, depremin büyüklüğü açısından anlaşılabilir bir durum. Ama işin anlaşılamayacak boyutu, göz göre göre yalan söylenmesi.

“Her şey kontrolümüz altında” deniyor. Hayır değil! Bunu halk da biliyor. Hayır değil! Ve sen öncesinde o kadar çok yanlış yaptın ki, afet karşısında vatandaşı 1-0 yenik başlattın. Çok ama çok fazla kaybımız oldu. 45 bin civarında deniyor ama saha izlenimlerimiz bunun gerçekçi olmadığını, çok daha yüksek olduğunu düşündürüyor. Şu an gerçek rakamları kestirebilmek mümkün değil. Şimdi bunun için çalışmalar yürüten derneklerle, vakıflarla, ilişkide olduğumuz kuruluşlarla birlikte bu işleri nasıl merkezileştirebileceğimizi araştırıyoruz.

Sinan: Aslında Gezi’den gelen bir deneyimimiz yok mu? Mahalle örgütlenmelerinin gerek süreç yönetimi gerek acil durumlarda müdahale ve dayanışmayı örme konusunda Gezi ve sonrasında oluşan birikim bugüne yansımadı mı?

Doğan Ergün: Bunu İstanbul’da göremiyoruz. Hatay’da, Elbistan’da büyük etkisi olduğunu deneyimledik. Ama İstanbul’da mahalle bazında en azından şu anda görebildiğimiz bir deneyim değil bu. Fakat işte bunu görmek, bunu yaratmak istiyoruz. Mahalle, sokak bazında özellikle afet konulu bir örgütlenme içine giriyoruz. Bunun için farklı kurum ve kuruluşlarla, onların birikimlerini toparlayacak bir çalışma içindeyiz. Çok da uzun olmayan bir vadede hazır hale gelebilecek bir örgütlenmeyi yaratıyoruz.

Sinan: Şu ana dek sizinle temas kurmamış insanlara bir çağrınız var mı?

Doğan Ergün: Kendimize dönük bir çağrı yapmayacağım. Çok önemli bir deneyimden, çok önemli bir sınavdan geçiyoruz ve bu zorlu sürecin üstesinden hep birlikte geleceğiz. Bulundukları kentlerde, mahallelerde, sokaklarda örgütlenmelerinin ne kadar önemli olduğunu bir kere daha görmüş olduklarını düşünüyorum. Bir adım atsınlar. Bir araya gelsinler. Birlikte yürüsünler.

Türkiye İşçi Partisi Afet Koordinasyon Merkezleri’ni görmek için [TIKLAYIN](#)

Türkiye İşçi Partisi Afet Koordinasyon Merkezi

Whatsapp Hattı: +90 542 352 78 47

Fotoğraflar: M. Şafak Sarı

1.3. Kadıgil'in Kızılay'a ilişkin soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına 23 Şubat 2023

Aşağıdaki sorularımın İçişleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

Saliha Sera Kadıgil Sözlü İstanbul Milletvekili

Maraş- Pazarcık merkezli depremlerde 8.gün geride kalmışken afet bölgesinde konteyner, çadır, prefabrik tuvalet, duş, battaniye ve daha birçok temel ihtiyacı karşılayacak malzeme eksikliği görülmektedir.

Bu bağlamda;

1- Malatya'da 1989 yılında Sümer A.Ş. ye ait olarak yapılan Vagon Onarım Fabrikası , Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın oluruyla ve bizzat katıldığı resmi açılışla Kızılay'a devredildikten sonra Kızılay Genel Başkanı Kerem Kınık'ın ifadeleriyle " Yılda 65-70 bin civarında; günlük üç vardiyada 200 konteyner tipi yaşam ünitesi üretebileceği" ifade edilmiştir. Bu bağlamda Malatya'daki Sistem Yapı Fabrikası'na ne kadar TL yatırım yapılmıştır? Söz konusu fabrikalarda kaç kişi istihdam edilmeye başlanmıştır? Afetin ardından söz konusu fabrikalarda üretim için kaç kişi görevlendirilmiştir? Kurulan 4 fabrikada bugüne dek kaç tane çelik konteynerler, çadır ve tekstil ürün üretilmiştir? Üretilen bu ürünler nerelerde kullanılmıştır? Satışı yapıldıysa kimlere hangi fiyattan satılmıştır? Ne kadar ürün olası bir afet için stoklanmışır? Afet stoğu yapılmadan satış yapıldıysa satış kararını kim almıştır? Sitede ürün satışı yapılan yerler içerisinde fuarlar, marinerler gibi acil olmayan yerler var. Fabrikanın kuruluş amacı özel sektöre, yat sahiplerine, MÜSİAD gibi kurumlara fuar standı yapmak mıdır? Stokta duran konteynerlerin Rönesans Holding'in siparişi olduğu doğru mudur?

Fabrikada tinyhouse gibi bireysel ihtiyaçlara yönelik üretim ve satış da yapma kararını kim almıştır? Afet bölgesine ne kadar ürün gönderilmiştir?

2- Son 23 yılda yıllar bazında alınan konteyner sayısı, arama kurtarma ekipman sayısı, lojistik malzemelerin yenilenme ve tamamlanma orasını nedir?

3- 2017 yılında, Kızılay Genel Başkanı Kerem Kınık'ın Cazibe Merkezleri Programı kapsamında sağlanan teşviklerden yararlanmak için Kızılay'ın "prefabrik

ev için fabrika kuracak.; afetlerde acil ihtiyaç duyulan süt tozu, terapötik gıda, tıbbi mama üretecek" hedeflerinden hareketle bugüne dek söz konusu teşvik programından kaç TL alınmıştır. Alınan teşviklerle Kızılay'ın ürettiği süt tozu, terapötik gıda, tıbbi mama üretim miktarı nedir? Üretilen söz konusu ürünlerden ne kadarı afet bölgesine gönderilmiştir?

4- 2020 Ağustos ayından 2022 Aralık ayına kadar, yani yaklaşık 2,5 yıl AFAD'ın Kızılay'dan bir tek çadır bile almadığı basına ve kamuoyuna yansımıştır. Kızılay'ın Ankara Etimesgut'taki tesisi, 2,5 yıl süresince AFAD'a çadır üretmemesinin gerekçesi nedir? Sadece 3 ay önce Kızılay'a 60 bin çadır siparişi verilirken bu siparişlerden ne kadarı bugün itibarıyla karşılanmış ve AFAD'a gönderilmiştir? Söz konusu bu 2.5 yıl boyunca Kızılay tesislerinde ne kadar çadır üretilmiş ve bu çadırlar nerelere gönderilmiştir? Satış yapılıyorsa kimlere hangi fiyattan satılmıştır? Bugün itibarıyla afet bölgesine gönderilen çadır sayısı nedir?

5- Kızılay'ın 2016'da bu yana uluslararası ve ulusal düzeyde hangi firma, şirket ve kurumlar için malzeme üretmiştir. Üretim yapılan firmaların isimleri, yapılan üretim içeriği ve miktarı nedir? Bu üretimlerden ne kadar gelir elde edilmiştir?

6- Türk Kızılay Derneği'ne ait mülklerin ihaleyle satışa çıkarıldığı haberleri basına ve kamuoyuna sıklıkla yansımaktadır. Şu an itibarıyla, Türkiye Kızılay Derneğine ait şehirler bazında, adresleriyle birlikte taşınır ve taşınmaz malları nelerdir? Bugüne dek Kızılay'ın iller bazında kaç tane taşınır ve taşınmaz malı satılmıştır ya da devredilmiştir? Alım yapan ve devr alan kurum, şirket ya da şahıs isimleri nelerdir? Söz konusu satışlardan elde edilen gelir miktarı nedir?

7- Kızılay'ın kullandığı binalardan kaçında kiracı konumdadır? Kiracı olunan mülklerin sahipleri kimlerdir? Kızılay tarafından ödenen kira miktarı ne kadardır?

8- 2016 yılından bugüne dek, Kızılay'a yıllar bazında yapılan aynı ve nakdi bağış miktarı nedir? Bağış yapan kurum ve kuruluşlar nelerdir?

9- Kızılay'ın 2016 yılından bugüne dek para transferi yaptığı dernek, vakıf isimleri ve transfer miktarları nedir?

10- Kızılay'ın yönetim kurulunda bulunan AKP üyesi ya da eskiden AKP'de görev yapmış kişi sayısı nedir? Söz konusu kişilerin isimleri ve görevleri nelerdir? Kızılay yönetiminde bulunan kişiler kaç yerden ve toplamda ne kadar maaş veya ücret almaktadır. Üst düzey kişiler için ödenen huzur hakkı ne kadardır?

11- Kızılay Sistem Yapı isimli Kızılay şirketinde görevlendirilen Üzeyir Pala'nın prefabrik üretimi alanında tecrübesi ve mesleki liyakatı nedir? Pala'nın daha

önce kebabçılık yapan Recep Toy isimli bir kişiyi fabrikada idare müdürü olarak atamasının izahı nedir?

1.4. 26 Şubat'ta Kadıköy'de Gerçekleştirilen Kızılay Eylemi

TİP Milletvekilleri Ahmet Şık ile Barış Atay'ın da katıldığı eylemde Kızılay'ın Kadıköy Şubesi önüne yürümek isteyen yaklaşık 100 TİP üyesi, polisin sert müdahalesiyle gözaltına alındı. Eylemde okunması için hazırlanan basın açıklaması metnini aşağıda sunuyoruz.

Saygıdeğer basın mensupları, değerli yurttaşlar,

Şu anda Kızılay'ın Kadıköy şubesi önünde Türkiye İşçi Partililer olarak bu basın açıklamasını düzenliyoruz. Bu basın açıklamasını, hem öfke hem de utanç dolu duygularla gerçekleştiriyoruz. Gerçekten öfkeliyiz, gerçekten utanıyoruz!

Öfkeliyiz çünkü 155 yıldır Türkiye'nin en büyük insani yardım kuruluşu olma unvanını taşıyan bu kurum, AKP'nin 20 yıllık rezil düzeninin basit bir yansımasına dönüşmüş durumdadır.

Utanç duyuyoruz çünkü 20 gün önce yaşadığımız deprem felaketinde evleri yıkılan insanlar hala çadır beklerken bu kurum, stokta beklettiği çadırları para karşılığında derneklere satıyor. Bu kurumun başkanıysa bu durumu "Ahlaki, akılcı ve yasal" bulduğunu söylüyor. Hiçbir sorumlu şapkasını önüne alıp düşünmüyor, istifa etmeyi aklından bile geçirmiyor. İşte biz, bu utanmazlık karşısında onlar yerine utanıyoruz.

Soruyoruz: Yıllardır toplanan deprem vergileri tedbirler için harcandıysa, Kızılay neden deprem çadırını satma ihtiyacı duyuyor?

Soruyoruz: Çadırlardan gelen gelirler ile yeniden deprem bölgesine erzak ve çadır sağladığınızı söylüyorsunuz, öyleyse neden doğrudan bu çadırları bölgeye insanlarımızın yaralarını sarmak için göndermediniz?

Soruyoruz: Türkiye İşçi Partisi deprem bölgesine gönderdiği çadırları tanesi 8 ila 10 bin lira arasında tedarik ederken, depremin 2. Gününde Kızılay Ahbap'a çadırların tanesini kaç TL'den sattı? Neden binlerce çadır stokta bekledi?

Bu soruların cevaplarını aslında biliyoruz. AKP'nin yarattığı çürümeden Kızılay gibi kurumlar da nasibini almış, akrabalık ve yandaşlık meselesi memleket meselesinin önüne geçmiştir. Bu düzende Kızılay depremzede çadırından kâr elde etmeyi amaçlar, depremde borsa vurgunları gerçekleşir, insanlar enkaz altında ya da çadır beklerken soğuktan ve açlıktan yaşamını yitirir. Her şey-

den tek bir adamın sorumlu olduğu bu rejimde yaşadıklarımızın hiçbirinden o adam sorumlu değildir. Saray Rejimi'nde suç vardır ama suçlu yoktur.

Biz Türkiye İşçi Partisi olarak buradan bir kez daha söz veriyoruz: Depremde kâr ve rant peşine düşenlerin peşine düşeceğiz, yakalarını bırakmayacağız! Kızılay Başkanı Kerem Kınık'ın ve Kızılay'ı bir skandal beşiği haline getirenlerin derhal istifasını istiyoruz.

Depremın ardından halka asıl felaketi yaşatan, on binlerce canımızı göz göre göre ölüme terk edenlerle hesaplaşacağız. Halkımızın gücüne, inadına, dayanışmasına güvenerek yürüdüğümüz yolda bu felaketin yaralarını hep birlikte saracağız.

Asrın Felaketi, Saray Rejimi'ne karşı halkımızı yalnız ve çaresiz bırakmayacağız.

1.5. Kadıgil'in Afeti Fırsata Çevirenler Hakkında Ceza Düzenlemesi İçin Yasa Teklifi

28 Şubat 2023

Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, Parti Sözcümüz Av. Saliha Sera Kadıgil Sütü tarafından TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

GENEL GEREKÇE

Türk Ceza Kanunu büyük ölçüde Alman Ceza Kanunundan (Strafgesetzbuch) esinle hazırlanmıştır. Alman Ceza Kanununda yer alan kimi suç tipleri ise Türk Ceza Kanunun dışında bırakılmıştır. Türk Ceza Kanununun Sekizinci Bölümünde "Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar" düzenlenmiş ancak bu bölümde yer alan suç tipleri kamunun ihtiyaçlarına kıyasen son derece sınırlı sayıda tutulmuştur. Örneğin, Alman Ceza Kanunun 291 inci maddesinde düzenlenen Fırsatçılık (Wucher) suçu Türk Ceza Kanununda düzenlenmediğinden fırsatçılık suçunu meydana getiren hareketler cezasızlıkla sonuçlanmaktadır.

Kanun teklifine duyulan ihtiyaç 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremler sonrasında bir kez daha açığa çıkmıştır. Binlerce insan deprem nedeniyle yaşadıkları kentleri terk etmek durumunda kalmış, bu afet durumunu bir fırsata çevirmek isteyen kişiler; temel ihtiyaç maddelerinde, barınma haklarının tecessüm ettiği konutlarda ve benzeri birçok kaleme açık oransızlık buluncak biçimde bedel artışları gerçekleştirmişlerdir.

COVID-19 sürecinde de benzer bir tablo yaşanmış, yine yurttaşların erişmek

mecburiyetinde olduğu temel ihtiyaç maddeleri, barınma haklarının tecesüm ettiği konutlar ve benzeri birçok kalemde açık oransızlık bulunacak biçimde bedel artışlarının gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Bu nedenle, kanuna fırsatçılık suçu eklenmeli ve fırsatçılık suçunu oluşturan hareketler tanımlanmalıdır. Oluşturulacak bu tanıma göre, kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durumu, zor şartları, yaş küçüklüğünü, irade zayıflığını veya akıl hastalığını istismar edip doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası adına maddi menfaat elde etmek maksadıyla; bir taşınır veya taşınmazın satılması, devri veya kiraya verilmesi karşılığında, kredi verilmesi karşılığında, başka herhangi bir hizmet karşılığında veya belirtilen hizmetlerden birinin tedariki karşılığında karşılıklı edimler arasında açık oransızlık bulunan maddi menfaatlerin vaat edilmesine veya sağlanmasına izin vermek, suç oluşturan hareketler olarak sayılmalıdır.

Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlar, başkalarına güven duymaya en fazla ihtiyaç duyduğu anlardır. Kişinin örneğin doğal bir afet veya toplumda hızla yayılmış olan bir hastalık yüzünden içine düştüğü çaresizlikten yararlanılarak karşılıklı edimler arasında açık oransızlık yaratılması daha kolay gerçekleşir. Bu nedenle, fırsatçılık suçunun kişinin yaşamış veya yaşamakta olduğu doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşa halinden yararlanmak suretiyle işlenmesi, bu suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektiren bir durum olarak kabul edilmelidir.

Ticari faaliyeti meslek olarak icra eden kişilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, fırsatçılık suçunun tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında işlenmesi, bu suçun temel şekline nazaran daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli unsur olarak kabul edilmelidir.

Fırsatçılık suçunun işlenmesi suretiyle elde edilen yararın miktarı çoğu zaman tam olarak belirlenememektedir. Bu gibi durumlar göz önünde bulundurularak, fırsatçılık suçundan dolayı hapis cezasının yanı sıra ayrıca adli para cezası öngörülmelidir.

Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında da bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilmelidir.

Fırsatçılık suçundan elde edilen haksız kazanç, suçun mağdurunun ekonomik koşullarında olumsuz bir durum meydana getirmektedir. Ortaya çıkan bu mağduriyetin giderilmesi için; failin taşınmazlarına, hak ve alacaklarına elkoyma tedbiri fırsatçılık suçu bakımından da uygulanmalıdır.

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU VE 5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Maddenin birinci fıkrası fırsatçılık suçunu oluşturan seçimlik hareketleri tanımlamaktadır: Tanıma göre, kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durumu, zor şartları, yaş küçüklüğünü, irade zayıflığını veya akıl hastalığını istismar edip doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası adına maddi menfaat elde etmek maksadıyla; bir taşınır veya taşınmazın satılması, devri veya kiraya verilmesi karşılığında, kredi verilmesi karşılığında, başka herhangi bir hizmet karşılığında veya belirtilen hizmetlerden birinin tedariki karşılığında karşılıklı edimler arasında açık oransızlık bulunan maddi menfaatlerin vaat edilmesine veya sağlanmasına izin vermek, seçimlik hareketli suç olarak tanımlanmıştır.

Fırsatçılık suçunun oluşabilmesi için, yukarıda belirtilen seçimlik hareketlerin kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durumun, zor şartların, yaş küçüklüğünün, irade zayıflığının veya akıl hastalığının etkisiyle, bu harekete maruz kalan kişinin veya bir üçüncü kişinin zararına olarak, fail veya bir başkası bir menfaat elde etmelidir.

Suçun manevî unsuru, fiilin “doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî bir yarar elde etmek maksadıyla” işlenmesidir. Suçun oluşması için, bu maksadın varlığı gerekli ve yeterlidir; ancak menfaatin elde edilmiş olması gerekmez.

Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlar, başkalarına güven duymaya en fazla ihtiyaç duyduğu anlardır. Kişinin örneğin doğal bir afet veya toplumda hızla yayılmış olan bir hastalık yüzünden içine düştüğü çaresizlikten yararlanılarak karşılıklı edimler arasında açık oransızlık yaratılması daha kolay gerçekleşir. Bu nedenle, ikinci fıkranın (b) bendinde, fırsatçılık suçunun kişinin yaşamış veya yaşamakta olduğu doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşa halinden yararlanmak suretiyle işlenmesi, bu suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektiren bir durum olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü fıkranın (a) bendinde, ticari faaliyeti meslek olarak icra eden kişilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, fırsatçılık suçunun tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında işlenmesi, bu suçun temel şekline nazaran daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli unsur olarak kabul edilmiştir.

Fırsatçılık suçunun işlenmesi suretiyle elde edilen yararın miktarı çoğu zaman tam olarak belirlenememektedir. Bu gibi durumlar göz önünde bulundurularak, fırsatçılık suçundan dolayı hapis cezasının yanı sıra ayrıca adli para cezası öngörülmüştür.

Maddenin son fıkrasında, bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında da bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağı öngörülmüştür.

MADDE 2- Ceza Muhakemesi Kanununun 128 inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen ve ancak sınırlı sayıda suçlarla ilgili olarak başvurulabileceği hüküm altına alınan; taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma tedbirinin fırsatçılık suçu bakımından da uygulanabilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 3- Yürürlük maddesidir.

MADDE 4- Yürütme maddesidir.

TÜRK CEZA KANUNU VE CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1-26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa 237 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Fırsatçılık

Madde 237/A- (1) Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durumu, zor şartları, yaş küçüklüğünü, irade zayıflığını veya akıl hastalığını istismar edip doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası adına maddi menfaat elde etmek maksadıyla,

a) Bir taşınır veya taşınmazın satılması, devri veya kiraya verilmesi karşılığında,

b) Kredi verilmesi karşılığında,

c) Başka herhangi bir hizmet karşılığında veya

d) Yukarıda belirtilen hizmetlerden birinin tedariki karşılığında

karşılıklı edimler arasında açık oransızlık bulunan maddi menfaatlerin vaat edilmesine veya sağlanmasına izin veren kişi bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, mağdurun;

a) önemli ölçüde ekonomik sıkıntıya düşmesine sebebiyet vermesine neden olacak şekilde,

b) doğal bir afetin veya sosyal olayların meydana getirdiği korku veya kargaşa halinden yararlanmak suretiyle,

işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

(3) Suçun;

a) Tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında,

b) Kişinin, kendisine kambiyo senetleri aracılığıyla maddi avantaj vaat edilmesine izin vermesi suretiyle,

işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

MADDE 2- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 128 inci maddesinin ikinci fıkrasının a bendinin 12 numaralı alt bendine "(madde 236)" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile fırsatçılık (madde 237/A)" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

1.6. Atay'ın enkazın kaldırılması, taşınması ve dökülmesi üzerine verdiği soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından Anayasanın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ıncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

Barış Atay Mengüllüoğlu
Hatay Milletvekili

06 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremde başta Hatay ve Kahramanmaraş olmak üzere yaşanan büyük yıkım sonrası ortaya çıkan enkazın kaldırılması, taşınması ve dökülmesi hem çevre ve halk sağlığı hem de hukuki açıdan önem arz etmektedir.

Bu bağlamda;

1. Deprem sonrası inşaat ve yıkıntı atıklarının taşınması ve bertaraf edilmesi için mevzuatımızda yer alan Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (18.04.2004 RG25406), Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (25.01.2013 RG: 28539), Tozla Mücadele Yönetmeliği (05.10.2013 RG: 28812), Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmeliklere (13.10.2021 RG 31627) uyulmakta mıdır? Uygunluk denetimleri gerçekleştirilmekte midir?
2. Depremin ardından bugüne kadar çıkan milyonlarca ton beton, tuğla, kiremit, ahşap, metal aksam vb. inşaat malzemeleri ile diğer yıkıntı atıklarına ilişkin resmi döküm sahaları nerelerde yer almaktadır?
3. Söz konusu hafriyat işlerine ilişkin kamu ihale yapılmış mıdır? Yapılan ihaleye hangi şirketler katılmıştır? Bu faaliyetin kamuya maliyeti ne kadardır?
4. Hatay'da, yıkılan binaların molozlarının ayrıştırılmadan sahra hastanesi, çadır kent, zeytinlik ve Mileyha Kuş Cenneti yakınlarına atıldığı ortaya çıkmış olup resmi döküm sahaları dışındaki alanlara hafriyat dökümüne ilişkin cezai işlem yapılmış mıdır?
5. Katı atıkların depolanmasına ilişkin planlama yapılmış mıdır?
6. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinde ilişkin planlama yapılmış mıdır? İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği kapsamında çalıştırılan uzman sayısı kaçtır?
7. Hafriyat dökümüne ilişkin denetimler kapsamında görevlendirilen bilirkişi sayısı kaçtır?
8. Kamu tarafından deprem bölgesinde il il çalıştırılan işçi sayısı ve kullanılan iş makinası sayısı kaçtır?
9. Deprem bölgesindeki asbest oranına ilişkin araştırma ve bilgilendirme yapılmış mıdır?
10. İçme ve kullanma sularına ilişkin laboratuvar sonuçları yayınlanmakta mıdır?

2. TİP'in yapılması gerekenlere ilişkin önerileri

2.1. Deprem Sonrası İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Taşınması İçin Yapılması Gerekenler

Deprem sonrası inşaat ve yıkıntı atıklarının taşınması ve bertaraf edilmesi için dört temel yönetmelik bulunmaktadır:

- Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (18.04.2004 RG25406)
- Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (25.01.2013 RG: 28539)
- Tozla Mücadele Yönetmeliği (05.10.2013 RG: 28812)
- Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmelik (13.10.2021 RG 31627)

Deprem sonrası yıkıntıların kaldırılması sırasında çıkacak toz, binalarda bulunan asbest yurttaşlarımızın çoğunda ilerleyen yıllarda pnömokonyoz ve mezotelyoma gibi hastalıklara yol açacaktır.

Deprem bölgelerinde asbest liflerinin ve her türden hafriyat tozlarının havaya dağılması ve halk tarafından solunması ciddi bir sorunken ve bununla ilgili de yürürlükte mevzuat varken, 126 No'lu Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (madde2/13), afet sonrası atık yönetimini de belgelendirmeden muaf tutarak, sözde ilgili şartları sağlamak kaydıyla “döküm sahaları ve bu sahalarda yapılacak iş ve işlemler ilgili mevzuatın belgelendirmeye ilişkin hükümlerinden müstesnadır” demiştir. Halen su havzalarına, akarsulara, tarım arazilerine, bizzat çadırkentlerin dibine dökülen tonlarca atık geleceğimizi de tehdit etmektedir.

Öte yandan, daha da acil olan husus, yıkıntıların insanlar zarar görmeden kaldırılmasıdır. Ancak bu konuda büyük bir başarısızlık söz konusudur.

Pek çok yıkıntı, doğrudan yükleyici (loader), beko-yükleyici (beko-loader) ve kazıcılar (ekskavatör) yardımıyla kaldırılmaya çalışılmıştır. Ancak yıkıntıların kaldırılmasında ilk yapılması gereken şey, ağır blokların vinçler veya vinç gibi çalışabilecek uygun aparat takılmış kazıcılar ile kaldırılmasıdır. Mobil teleskobik vinçlerin olay yerine hızla intikal etmesi son derece önemlidir. Bu türden vinçlerin 500 tonlukları bulunmaktadır, yardımcı 50-100 tonluk daha küçük mobil teleskobik vinçlerle birlikte çok hızlı bir şekilde yanaşabildikleri oranda hızlı ve temiz bir çalışma gerçekleştirebilirler.

Çevre ve Orman Bakanlığı 07.04.2004 tarihli genelge ile Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'nin temel amaçlarını şu şekilde belirlemiştir:

- Hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının kaynağında en aza indirilmesi
- Hafriyat toprağı ile inşaat /yıkıntı atıklarının geri kazanılması ve özellikle alt yapı malzemesi olarak yeniden değerlendirilmesi
- Hafriyat toprağı ile inşaat/yıkıntı atıklarının karıştırılmaması
- Sağlıklı bir geri kazanım ve bertaraf sisteminin oluşturulması için atıkların kaynağında ayrılması ve seçici yıkımın yapılması

Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (18.04.2004 RG25406) uyarınca şu hususlara dikkat edilmelidir:

- Yıkımı yapılacak yapıların içlerindeki geri kazanılabilir malzemelerin öncelikle ayrıştırılması ve geri kazanılması esastır. Bu çerçevede kapı, pencere, dolap, taban ve duvar kaplamaları, döşemeleri ve yalıtım malzemeleri gibi inşaat malzemeleri ile tehlikeli atıklar yıkımı yapılacak yapılardan ayıklanır ve ayrı toplanır. Yıkım işlemleri sırasında gürültü, toz ve görüntü kirliliği ile ilgili olarak önlemler alınmalıdır. Yıkımın hidrolik ekipmanlara sahip iş makineleri ile yapılması durumunda, kolon ve kiriş gibi beton yapılar kesilir veya parçalanır.
- **Çalışanların sağlığını ve güvenliğini korumak amacıyla, asbest içeren malzemelerin kullanıldığı binaların yıkımı, sökümü, tamirata ve tadilatı sırasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 26/12/2003 tarihli ve 25328 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Asbestle**

Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik esaslarına uyulmalıdır.

- Hafriyat toprağı ile inşaat/yıkıntı atıklarının taşınması sırasında çevrenin kirlenmemesi, trafiğin aksatılmaması ve can ve mal emniyeti için gerekli tedbirler öncelikle nakil işlemlerini gerçekleştiren kişi veya firma tarafından alınır. Taşıma sırasında oluşabilecek çevresel kirlenmeyi önlemek amacıyla araçların üzerleri uygun malzemeye kapatılır. Araçlara kapasitenin üzerinde yükleme yapılmaz ve araçlar tekerleklerinde olabilecek çamur ve benzeri kirlilik temizlendikten sonra trafiğe çıkartılır. Belediye ve mahallin en büyük mülki amiri, atık taşıyan araçların şehir içi trafiğini olumsuz etkilememesi için bu araçların belirli saatler arasında trafiğe çıkmaları konusunda düzenleme yapma yetkisine sahiptir.

Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (25.01.2013 RG: 28539) uyarınca dikkate alınması gereken hususlar

Kansere neden olan asbestin üretimi, kullanımı ve asbest içeren eşyanın piyasaya sunulmasını yasaklayan, "Bazı Tehlikeli Maddelerin, Müstahzarların ve Eşyaların Üretimine, Piyasaya Arzına ve Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" Resmi Gazetede 29 Ağustos 2010 tarihinde yayımlanmıştı. Ancak yıkılan binaların büyük bir kısmı bu tarihten önce yapıldığından dolayı, pek çok yerinde asbest içeren malzemeler bulunmaktadır. Bunun için devletin acilen:

- Asbestli artıklar ve çalışma sırasında kullanılan asbestin bulaştığı ekipmanlar tehlikeli atık olduklarından çift sızdırmaz dayanıklı torba ile sıkı bir şekilde kapatıldıktan sonra bertaraf konteynırına atılması gerekmektedir.
- Sağlayacağı bertaraf konteynırlarının tamamen kapalı, kilitli ve sızdırmaz olması gerekmektedir.
- Konteynır dolduktan sonra lisanslı bertaraf noktasına iletilmelidir.
- Asbestin geri dönüşümü diğer maddelerin geri dönüşümünden biraz farklıdır. Diğer dönüşümlerde elde edilen madde tekrar kullanım amacı taşıırken asbestte amaç tekrar kazanmak değil, bertaraf etmektir.
- Tehlikeli bir madde olduğu için geri dönüşüm sürecinde çalışanların güvenlik tedbirlerinde dikkatli olmaları da gerekmektedir.

Tozla Mücadele Yönetmeliği (05.10.2013 RG: 28812) uyarınca, başta yıkım işlerinde olmak üzere, çevrede bulunan yurttaşların;

- Toz maruziyetini önlemek ve çalışanların toz ile ilgili tehlikelerden korunması için gerekli tüm koruyucu ve önleyici tedbirleri almak,
- Riski kaynağında önlemek üzere; uygun iş organizasyonunun yapılmasını ve toplu koruma yöntemlerinin uygulanmasını,
- Toz çıkışını önlemek için uygun mühendislik yöntemlerinin kullanılmasını,
- Alınan önlemlerin yeterli olmadığı durumlarda çalışanlara tozun niteliğine uygun kişisel koruyucu donanımların verilmesini ve kullanılmasını sağlamak devletin sorumlulukları arasındadır.

Binaların Yıkılması Hakkında Yönetmelik (13.10.2021 RG 31627) kapsamında alınması deprem bölgesinde ilk etapta gereken önlemler şunlardır:

- Yıkım faaliyetine başlamadan önce, yıkım esnasında ve yıkım sonrasında, yıkımda çalışanlar ve üçüncü şahıslar için güvenlik tedbirleri ile çevre koruma tedbirlerini almak zorunludur.
- Yıkım sırasında varsa geriye kalan yapının stabilitesinin bozulmaması ve olabilecek plansız göçmelerin önlenmesi için gerekli durumlarda geçici güçlendirme yapılabilir.
- Emniyet şartlarının sağlanması ve toz emisyonunun azaltılması amacıyla, yıkım yapılacak binaların dış cephesi, yıkım tekniğine ve kullanılacak ekipmana uygun koruyucu iskele, yırtılmaz ve tutucu özelliğe sahip file ve benzeri malzeme ile koruma altına alınır.
- TS 13633 standardında yer alan tekniklerden uygun olan herhangi biri tercih edilebilir. Bitişik nizam yapılaşmanın söz konusu olduğu durumlarda yıkım faaliyeti bitişik yapının güvenliğini esas alacak şekilde gerçekleştirilir. Bu amaçla komşu binaya zarar verilmemesi bakımından mümkün olan durumlarda kısmen veya tamamen elle yıkım tekniğinin uygulanması esastır.
- Tam yıkım, çatıdan başlanarak temel alt seviyesine kadar yukarıdan aşağıya doğru olacak şekilde gerçekleştirilir. Yıkıma alt kat düşey taşıyıcı elemanlarından başlanılamaz. Yıkım sırasında katlarda oluşacak yıkıntı atıkları güvenlik tedbirlerine uygun olarak, kaydırma olukları veya farklı bir

sistemle zemine indirilir. Döşemeler, yıkım işlerinde oluşan yıkıntı atıkları nedeniyle aşırı yüklere maruz bırakılmaz. Yıkım çalışmalarına ara verilmesi söz konusu olduğunda yapıda gerekli kontroller yapılarak askıda blok bırakılmaz, zemindeki çukurlar kapatılır.

- Kısmi yıkım, yapı yüksekliğinin azaltılması, herhangi bir yapı elemanının kaldırılması gibi amaçlarla yapının sadece belirli bölümleri üzerinde gerçekleştirilen yıkım çalışmalarını kapsar. Kısmi yıkım süresince yıkıma konu edilen yapının kalan bölümlerindeki yapısal stabiliteyi koruyacak önlemler alınır.
- Tam ve kısmi yıkım faaliyetlerinde yıkım tekniğinin gerektirdiği ve TS 13633 standardında belirtilen özellikleri haiz makina ve aparatlar kullanılır. Yıkım makinaları mesleki yeterlilik belgesini haiz operatörler tarafından kullanılır.

Tüm bu hususlara ek olarak atıkların bertarafı devlet tarafından iyi bir şekilde yönetilmelidir. Yıkım faaliyetleri sırasında ve sonucunda ortaya çıkacak her türlü atığın;

- Geri kazanılabilir malzemeden başlamak üzere, kaynağında uygun proseslerle ayrılması ve geçici biriktirilmesini sağlamak,
- İlgili mevzuat uyarınca öncelikle yeniden kullanımı, mümkün olmaması durumunda geri kazanımını sağlamak,
- Çevre ve insan sağlığına yönelik olumsuz etkilerini en aza düşürecek şekilde atık yönetimini sağlamak,
- Taşınması ve biriktirilmesi aşamalarında gerekli izinleri ve onayları almak,
- Çevre lisanslı geri kazanım ve/veya bertaraf tesislerine gönderilerek yönetimini sağlamak zorunluluktur.

Yıkım faaliyeti sonucu oluşacak atıkların, geçici bir süre için olsa dahi dere, ırmak, nehir ve benzeri akarsu yataklarını doldurmasına veya bunların yönünü değiştirmesine yol açacak şekilde biriktirilmesi yapılması kesinlikle yasaktır. Tüm bunların yanı sıra bu yönetmelik, toz, gürültü ve asbestle ilgili hususlarda önceki yönetmelikleri referans göstermektedir.

PEKİ, ŞİMDİ NE YAPACAĞIZ?

Gezi tutsaklarından Tayfun Kahraman'ın Deprem Suç Raporumuz için önerdiği [twit](#) serisini kendisinin izniyle raporumuza ekliyoruz.

Tayfun Kahraman
Dr. Öğretim Üyesi
Silivri 9 No'lu/ A-47.

1. Öncelikle kamusal görevlerimizi ertelemeden bilimin sesine kulak vereceğiz.
2. Tüm deprem bölgelerinde mikro bölgeleme çalışmalarını yaparak zemin durumuna göre imar planlarını yenileyecek ya da revize edeceğiz.
3. Rant odaklı kentsel dönüşümü dayatan 6306 sayılı Afet Kanunu'nu çöpe atacak; her karış kent toprağını imara açılacak arsa olarak gören yoğunluğu arttırıcı gayrimenkul geliştirme projeleri yerine, dayanıklı kentler yaratmak üzere afet öncelikli bir dönüşüm sağlayacağız.
4. Bugüne kadarki tecrübeler sonucunda herkesin aklında rantla özdeşleşmiş olan kentsel dönüşüm kavramını bırakarak, afet dönüşümü kavramını geliştireceğiz.
5. Müteahhitlik sistemi için sağlam bir yasal ve teknik çerçeve kuracak, parası olanın değil yetkin uzmanlığı olanların kamu denetiminde değer ürettikleri bir faaliyet alanına çevireceğiz.
6. Mühendislik ve mimarlık hizmetleri ile yapı denetim sisteminde kamu kurumları ve meslek odalarının denetimlerini arttıracacağız.
7. İmar mevzuatındaki eksikleri giderecek ve kapsamlı şekilde yenileyeceğiz.
8. Deprem bölgelerinden ve eski yapılardan başlayarak tüm yapı stokumuzu tarayacak, deprem davranışlarına göre önceliklendirerek müdahale programları hazırlayacağız.

9. Ekonomik sorunlar nedeniyle deprem karşısında kendini güvensiz hisseden yurttaşların ihtiyacı olan yapısal müdahaleleri kamu kaynakları ile gerçekleştireceğiz.

10. Kiracıların dayanıklı ve sağlıklı konuta erişim haklarını düzenleyeceğiz.

11. Kademeli güçlendirme sistemi ile depremde yapılar hasar görse de çökmelerini engelleyecek, insanlarımızın hayatta kalmalarını sağlayacağız.

12. Afet yönetimini mevcut piramidal hiyerarşi yerine herkesin koordineli olarak katılacağı ağ biçimli bir yapıda yeniden kurgulayarak afet planlarını yenileyeceğiz.

13. Afet eğitimini okullarda zorunlu hale getireceğiz.

14. En önemlisi, doğal afetlerin doğal olmayan sonucu olarak kitlesel ölüm ve yıkımlarla kaybettiğimiz en temel insan hakkı olan yaşam hakkımızı savunmak, güvenli, sağlıklı ortamlarda insanca yaşamak için otoriter yönetim karşısında ortak aklı ve bilimi egemen kılarak demokrasi, adalet ve özgürlük temelinde bir yönetim sistemini inşa edeceğiz.

Yaşanması muhtemel deprem de dahil olmak üzere bütün afetler karşısında ancak bu şekilde hazır olabiliriz. Evet, listemiz çok uzun, bizi ülke olarak zorlu bir görev bekliyor. Fakat bir sonraki depremde aynı acıları yaşamak istemiyorsak başka şansımız yok.

Kahramanmaraş depremine hazırlıksız yakalandık ama sonrasında dayanışma ve işbirliğini bu kez deprem öncesinde göstererek bir daha bu acıları yaşamayacağız.

2.2. Deprem Sarsar, Piyasacılık Öldürür, Kamuculuk Yaşatır! Bilim Kurulu - 10 Şubat 2023

Ülkemiz tarihinin en büyük felaketlerinden biriyle karşı karşıya. Türkiye’de 10 ili ve toplam 15 milyon nüfusu doğrudan etkileyen iki büyük depremle ortaya çıkan yıkımın etkileri belki de yıllar boyunca sürecek. Türkiye İşçi Partisi, Bilim Kurulu olarak depremde yakınlarını kaybedenlere baş sağlığı diliyor, enkaz altından sağ çıkan, yaralanan, evleri hasar gören yurttaşlarımıza geçmiş olsun diyoruz.

Bölgeden gelen haberler depremin şiddetinin yanında, AKP iktidarı altında Türkiye’nin tam bir yönetememe krizi içerisinde olduğunu bir kez daha acı bir şekilde göstermiştir. Deprem gerçeği karşısında yurttaşlarımızı koruyacak en önemli araç, bilimsel ilkeleri ve kamu yararını esas alan kent planlamasıdır. Ne yazık ki; özellikle son yirmi yılda Türkiye’nin her bölgesinde bilinçli olarak hızla büyütülen kentlere kamucu ve bilimsel kent planlaması değil, rant ve inşaat faaliyetlerini artırmak amaçlı imar düzenlemeleri yön vermiştir Deprem; Türkiye’de devletin toplumun en acil ihtiyaçlarını ve hatta yaşam hakkını asgari düzeyde sağlayabilecek bir akıl ve işleyişten uzaklaştırılmış olduğunu açığa vurmuştur. Bu süreçte kamu otoritesini temsil edenlerin sergiledikleri tutumdan anlaşılacağı üzere aynı zamanda devlet; halkın ortak his ve beklentilerini, birlikte yaşam arayışını en asgari düzeyde bile temsil edebilen bir yapı olmaktan da çıkarılmış durumdadır.

TİP Bilim Kurulu, depremin yarattığı sonuçlar da dahil olmak üzere halkımızın karşılaştığı ortak temel sorunların en aza indirilmesinin, devleti sermayenin ve onunla ilişkili bir çıkar grubunun hizmetine sunan bu anlayıştan hep birlikte kurtulmakla mümkün olabileceğinin farkındadır.

Öte yandan, depremden etkilenen bölgelerde bugün acil müdahale gerektiren sorunlar söz konusudur; ve ortaya çıkan sonucun daha da ağırlaşmasını engellemek bazı düzenleme ve uygulamalarla halen mümkündür. Bu doğrultuda, TİP Bilim Kurulu, yetkilileri sorumluluğa davet etmekte ve aşağıdaki düzenlemelerin yapılmasını talep etmektedir:

1. Depremden etkilenen şehirlerin 7269 sayılı kanun ile “genel hayata etkili afet bölgesi” ilan edilmesi yeterliyken, buna ek olarak 10 şehirde OHAL kararının alınması bölgeye acil yardım ulaştırılmasını özel olarak kolaylaştırıcı bir işleve sahip değildir. OHAL kararı, daha ziyade depremin sonuçlarını sorgulayan yurttaşları cezalandırmaya yönelik siyasi bir mekanizma olarak işletilmektedir. İhtiyaç duyulan şey halkın şikayet ve taleplerinin

olağanüstü hal aracılığıyla bastırılması değil bu taleplerin dinlenmesi, kayıt altına alınması ve sürece müdahalenin aynı zamanda bu talepler etrafında şekillendirilmesidir.

2. Siyasal iktidar bölgeye yardım ulaştırmaya çalışan kurum, kuruluş ve gönüllülerle muhataplık ilişkisini kendi siyasal konumuna yakınlık derecesine göre ayarlamaktan vazgeçmelidir. Etkili ve insani bir yardım stratejisi ayırım yapılmaksızın bütün kurum/kuruluş ve gönüllülerle planlı, eşgüdümlü ve aynı zamanda teyakkuz halinde çalışmayı gerektirmektedir.
3. Depremın bölgedeki uzun süreli etkisi düşünülerek etkilenen şehirlerde mevsim koşullarına uygun altyapıya sahip çadırkentler oluşturulmalıdır.
4. Kurulacak çadır kentlerde yaşayanların nüfus tespiti yapılmalı, asi, gebe, çocuk ve bebek izlemi gibi koruyucu sağlık hizmetleri gecikmede sunulmaya başlanmalıdır.
5. Acil müdahale ve diğer sağlık hizmetlerinde herhangi bir aksama yaşanmaması için bölgeye hızlı ve yaygın biçimde sahra hastaneleri kurulmalıdır. Depremde bölgesindeki sağlık insan gücü, ilaç ve diğer tıbbi malzeme eksiklikleri ivedilikle giderilmelidir. Özel hastaneler ve ilaç şirketleri dahil bütün sağlık altyapısı bu konuda seferber edilmelidir. Depremden etkilenen herkesin ilaç dahil tüm sağlık hizmetleri parasız sunulmalı, hiç bir katılım, katkı payı alınmamalıdır.
6. Salgın hastalık riskine karşı deprem bölgesindeki yurttaşlara düzenli olarak temiz içme suyu sağlanmalı, zarar gören su şebekesi ve kanalizasyon altyapıları hızla tamir edilmelidir. Yurttaşların beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi için düzenli gıda ve yemek yardımı yapılmalıdır.
7. BTK ve diğer ilgili kurumlar sosyal ağlar ve iletişim uygulamalarına yönelik kısıtlama, engelleme gibi kararlardan derhal vazgeçilmelidir. Yurttaşın iletişim hakkı engellenemez. Depremden etkilenen tüm illerde İnternet Servis Sağlayıcıları (ISP'ler) internet servisini ücretsiz, erişilebilir kılmalıdır. Sahra çadırları veya kullanılabilir kamu binalarında herkesin erişebileceği geniş Wi-Fi noktaları oluşturulmalıdır.
8. Yurttaşların yaşamını yitirmesi ve yaralanması ile binaların yıkılmasında sorumluluğu bulunan herkes hakkında savcılıklerce etkin, hızlı ve adil şekilde yürütülecek soruşturmalar açılmalıdır.

2.3. Emekçilerin yaşadığı hak ihlallerine karşı alınması gereken önlemler

Emek Büro - 27 Şubat 2023

1) Bölgenin yeniden inşası için gerekli imar süreci fırsatçı inşaat şirketlerine terk edilmemeli, depreme dirençliliği esas alan bir biçimde, meslek odaları ve bilim insanları tarafından hazırlanacak uygun kentsel planlar doğrultusunda devlet tarafından üstlenilmelidir.

2) Son imar affıyla yürürlüğe girmiş imar mevzuatı ihalelerinin yarattığı risk ve kırılganlıkların acilen ortadan kaldırılması için gerekli önlemler alınmalı, söz konusu mevzuat yürürlükten kaldırılmalıdır. İmar affı yasaklanmalıdır.

3) Orta hasarlı işyerlerinde tüm güçlendirme çalışmaları tamamlanıncaya ve bu bilimsel bir raporla işçilere duyuruluncaya kadar çalışmaya ara verilmeli, ancak bu dönemde işçilerin ücretleri tam ve eksiksiz olarak yatırılmalıdır. İşçilerin çalışması, binanın yanı sıra, işyerinin tüm makine, teçhizat, altyapı vb.'nin işçi sağlığı açısından tehdit oluşturmayacağını belirten bir rapordan sonra mümkün olmalıdır.

4) Depremden zarar görmüş işçilerin korunması için, çıkarılan işten çıkarma (fesih) yasağında haklı fesih istisnasının kötüye kullanımının engellenmesi şarttır. Pandemi döneminde gördüğümüz Kod 29 ile işten çıkarma da yasaklanmalıdır. İş Kanununun 24 üncü maddesine göre haklı fesih gerektiren fiillerde bulunan işçinin işi işten çıkarma yasağı kaldırılana kadar askıya alınmalıdır.

5) Depremden etkilenen işçiler işe geri dönebildikleri tarihe kadar ücretli izinli sayılmalıdır.

6) Diğer yandan işçinin tek taraflı fesih hakkı olmalı ve işçinin veya birinci derece akrabalarının depremden etkilenmiş olması, deprem nedeniyle kent değiştirmek zorunda kalınması vb. haklı fesih nedeni sayılmalı, kıdem tazminatı ödenmelidir. İşyerinin fiilen ortadan kalkması durumunda ise işçinin kıdem tazminatları ücret garanti fonundan ödenmelidir.

7) Depremde hayatını kaybedenlerin hak sahiplerine prim ödeme ve çalışma süresi koşulları aranmaksızın ölüm aylığı bağlanmalıdır. Meslekte kazanma gücünün en az yüzde 60'ını kaybedenler ise prim ve sigorta süresi şartı aranmaksızın malul sayılmalı ve aylık bağlanmalıdır.

8) Depremde işini kaybedenler hiçbir ön koşul aranmaksızın en az 12 ay boyunca (12 ay sonra istihdam verileri yeniden değerlendirilerek gerekirse 24 aya uzatılmak üzere) işsizlik sigortasından faydalandırılmalıdır. İşsizlik sigortasının asgari tutarı en az asgari ücret kadar olmalıdır.

9) Depremzedelerin bankalara olan her türlü borçları silinmelidir.

10) Depremden etkilenen herkese ilk bir yıl, tüm depremzedeleri yoksulluk sınırının üzerinde tutacak bir gelir desteği verilmelidir. Bu destek, çalışma, sosyal güvence ve gelir testi gibi herhangi bir ihtiyaç tespitine tabi tutulmadan ödenmelidir. Kayıtdışı çalışmanın çok yüksek olduğu bölgede tüm depremzedelere ulaşmanın en garantili yolu budur.

11) Evini kaybeden kiracı ya da ev sahibi fark etmeksizin, herkese dilediği şehirde ücretsiz barınma olanakları sunulmalıdır.

12) Kadın depremzedeler potansiyel olarak artan bakım yükü nedeniyle talep ettikleri takdirde ilk altı ay ücretli izinli sayılmalı, ikinci altı ay günde iki saat idari izinli olmalıdır.

13) Depremden etkilenen tüm mahallelerde kadın ve erkek ebeveynler tarafından ücretsiz kullanılmak üzere kreş yapılmalı yahut kreş desteği sağlanmalıdır.

14) Tüm Türkiye’de depremzedeler için yeni istihdam yaratılmalı, tüm istihdam alanlarında da depremzedelere öncelik tanınmalıdır.

15) Özelleştirilen su, elektrik, doğalgaz, ulaşım gibi hizmetler bölge illerinde ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

16) Sigorta kapsamında olmayanlar da dahil olmak üzere depremde etkilenenler için ilaç katılım payları da dahil olmak üzere, tüm sağlık hizmetleri ücretsiz olmalıdır.

17) Ülkenin toplam bitkisel üretim değerinin yüzde 20’sini oluşturan⁶⁵ bölgede üretimin devam edebilmesi için çiftçilere yönelik olarak acilen bedelsiz gübre desteği sağlanmalıdır. Kaybedilen kümes ve besi hayvanlarıyla ilgili gerçekçi bir ödeme rakamı belirlenmeli ve beyan esasına dayalı olarak çiftçiye ödeme yapılmalı yahut aynı sayıda hayvan temin edilmelidir. Bu önlem, sadece bölgedeki çiftçilik ve hayvancılıkla geçinen nüfus için değil, ülkenin geri kalanının gıdaya erişimi için de aciliyet taşımaktadır.

18) Türkiye ekonomisi tüm bu harcamaları hızlıca finanse edebilecek büyüklükte bir ekonomidir ve tüm bu harcamalar için yeterli kaynak mevcuttur. Bütün bu harcamalar için kaynağın merkezi bütçeden ayrılması gerekmektedir. Bütçenin yetersiz kaldığı durumda kamu-özel işbirliği projeleri üzerinden yapılan ödemelerin askıya alınması, başta inşaat, gayrimenkul, bankacılık

⁶⁵ <https://www.tarimdunyasi.net/2023/02/14/depremin-yiktigi-10-il-de-tarim-ve-hayvancilik/>

sektörleri olmak üzere son dönemde olağanüstü karlılık gösteren sektörlerin elde ettikleri servetlerin bu harcamaları finanse etmek için doğrudan vergilendirilmesi, tek seferlik milyonerler vergisi, bu vergilerin belediyeler tarafından ortak olarak ve kamuoyunun denetimine açık biçimde yönetilen “6 Şubat Depremi Yeniden İnşa Fonu”nda biriktirilmesi mümkün ve gereklidir.

DEPREMİN YOKSUL KESİMLER ÜZERİNDEKİ EKONOMİK ETKİSİ

İpek Çavuşoğlu

Doğal afetlerin sebep olduğu sosyal ve psikolojik yıkımların yanında fiziksel kayıpların da etkisi uzun yıllar hissedilmekte, hem hane halkları ekonomisinde hem de makroekonomide olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Türkiye'nin yakın tarihinde yaşanmış olan Marmara depremi, bizzat depremi yaşayan kişilerin hayatını derinden sarsarak üzüntü, korku ve kaygıya yol açmakla birlikte bu sorunlarla baş etmek deprem sonrası güçlü bir dayanışmayı, paylaşımı ve psikososyal desteği gerekli kılmıştır. Bununla birlikte, doğal afetlerin yalnızca stres ve travmaya yol açan psikolojik etkileri bulunmamakta aynı zamanda ekonomik etkileriyle de şiddetli bir biçimde doğal afetin yaşandığı coğrafyalarda kendini göstermektedir.

Afet sonrası, yoksul kesimin fiziksel varlık kaybı az olsa da sosyal refahlarında yaşadıkları kayıp orta ve yüksek gelir gruplarına göre fazladır. Zira; gelirlerini, yoksullukla başa çıkmadaki mücadele güçlerini ve işgücü ile yerel üretime katılma yeteneklerini kaybeden yoksul halkın afet kaynaklı kayıpları had safhadadır. Hem sosyoekonomik eşitsizlikten mustarip hem de doğal afet olasılıkları açısından risk taşıyan coğrafyalarda doğal afetlerin yoksul kesim üzerindeki etkileri tartışılan bir konudur. Orta Asya ile Avrupa'daki bölgesel afetlere ilişkin yapılan bir çalışma da en yoksul gelir grubunun orta gelir grubuna nispeten her yıl daha az varlık kaybı yaşadığını ancak yoksul kesimin sosyal refah kaybının orta gelir grubunun sosyal refah kaybına göre çok daha büyük olduğunu göstermektedir. Dünya Bankası 2021 tarihli raporuna göre, en yoksul kesimin yıllık sosyal refah kaybı orta gelir grubunun sosyal

refah kaybının 4 katı büyüklüğündedir.⁶⁶ Bu nedenle, afet yönetim şemasının merkezine konulması gereken en temel ve en acil önlemlerden biri yoksul kesimin afet sonrasında yaşayacağı sosyal refah kaybını hafifletmeye yönelik olmalıdır.

The Economist'in haberine göre, Türkiye'nin 6 Şubat depremi yoksul bölgelerde 3,5 kat daha büyük bir hasara yol açmıştır.⁶⁷ Dünya Bankası, depremin fiziksel hasarının 34.2 milyar dolar olduğunu tahmin etmekle birlikte, depremin etkili olduğu kentlerdeki mülteci nüfusuna dikkat çekmektedir. Türkiye'nin en yoksul kesimlerinden bazılarını da kapsayan deprem bölgelerinde ayrıca 1,7 milyondan fazla Suriyeli göçmen de yaşamaktadır ve bu rakam Türkiye'deki Suriyeli göçmen nüfusunun yarısına karşılık gelmektedir.⁶⁸ Türkiye'de yaşanan bu büyük felaket sonrası kendi ülkelerindeki sorunlara rağmen, Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri dönme girişimleri baş göstermiştir.⁶⁹ Özetle, 6 Şubat felaketi hem yoksul halka hem göçmenlere fiziksel kayıplar yaşatmakla kalmamış, mevcut ekonomik ve güvenlik sorunları karşısında yıllardır yaşam mücadelesi veren halkların gücünü derinden sarmıştır.

66 <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2021/07/20/in-europe-and-central-asia-the-poor-lose-more-when-disaster-strikes>

67 <https://www.economist.com/graphic-detail/2023/02/16/poor-areas-suffered-35-times-more-damage-in-turkeys-earthquake>

68 <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/02/27/earthquake-damage-in-turkiye-estimated-to-exceed-34-billion-world-bank-disaster-assessment-report>

69 <https://tr.euronews.com/2023/02/17/turkiyede-depremden-etkilenen-suriyelilerin-bir-kismi-ulkelerine-geri-donuyor>

2.4. “OHAL Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin” Kararname Üzerine Bilim Kurulu

KENTLERİ VE YAŞAMI KURACAK PLANLAR SARAYA SIĞMAZ! TİP Bilim Kurulu, Kent ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu / 9 Mart 2023

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketi üzerinden 1 ay geçti. 13 milyon insanın yaşadığı 11 ilimizi derinden etkileyen bu felakette on binlerce yurttaşımız yaşamını kaybetti, binlerce bina ya yıkıldı ya da acilen yıkılmasını gerektirecek derecede ağır hasar aldı. Depremden en fazla etkilenen Maraş, Adıyaman, Antakya ve Malatya gibi kentlerde ise binaların yarısından fazlası artık yok ya da girilemeyecek halde; özetle şehir merkezlerini ve yaşamlarımızı zı tuzla buz eden bir kentkırım yaşandı.

Yurttaşların acısı dinmeden, enkaza dönen kentlerin daha tozu düşmeden, sermayeye rant aktarma peşinde koşan Erdoğan iktidarı, 11 kentin ve milyonlarca depremzedenin geleceğini etkileyecek bir kararı yine halka, bilim insanlarına, meslek odalarına danışmadan bir gecede verdi. 24 Şubat 2023 günü; “6785 sayılı Cumhurbaşkanı Kararıyla olağanüstü hal ilan edilen illerde yerleşme ve yapılaşma hususunda bazı tedbirlerin alınması” amacıyla “126 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” Resmi Gazete’de yayımlandı.

Bu kararname ile;

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, belirlediği orman alanları ve meraların vasfını iptal ederek yapılaşmaya açabilecek,
- Bütüncül planlama yerine imar mevzuatına aykırı parçacıl ve parsel bazlı düzenlemeler yapılabilecek; sadece jeolojik etüt raporu ve zemin etüt raporu baz alınarak, vaziyet planları ve yapı ruhsatı üzerinden bir inşaat faaliyeti yürütülecek,
- Depremzedelerin mülkiyet ve imar haklarının başka alanlara aktarılmasının, takas ve trampa edilmesinin önü açılacak, Bakanlık ve TOKİ eliyle deprem bölgelerinde depremzedelerin mülkiyet hakları üzerinde ilgisine devir ve acele kamulaştırma, cins ve pay değişikliğinde bulunma gibi neredeyse sınırsız yetkileri olacaktır. Kararname bu anlamıyla, ufak çaplı bir örneğini 2020 İzmir depreminde gördüğümüz; depremzedelerin mülklerine kentsel rantı yüksek olacak yerlerden başlayarak el koyup, onları eski

mahallelerinin uzağında, şehrin ücra köşelerine yapılacak TOKİ evlerine, üstelik borçlandırarak tıktırma uygulamasının daha vahiminin hukuki altyapısıdır.

- Bölgedeki mera, orman, mesire yeri, turizm, madencilik gibi faaliyetlere tahsis edilmiş koruma alanları ve yerleşime uygun olmayan alanlar yapılaşmaya açılacak,
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TOKİ'ye sınırsız inşaat yetkisi vererek yerel yönetimler etkisiz kılınacak,
- Plan ve parselasyon işlemlerinde askı, ilan, itirazlara ilişkin hükümler uygulanmayacak,
- Kararname kapsamındaki alanlarda 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun yapım işleri için ihaleye çıkılmadan önce idarelerce yerine getirilmesi gerekli düzenlemeler ortadan kaldırılacak; yani şeffaflıktan, liyakattan, denetimden uzak biçimde hükümetin istediği inşaat şirketine kolaylıkla verilebilecek,
- Deprem bölgesindeki yıkıntı ve enkazların, Valiliklerce belirlenen döküm sahalarına gerekli belgelendirme ve izinler olmaksızın dökülmesinin önü açılacak; halk sağlığını asbest riskiyle ciddi şekilde tehdit eden molozlar denetimsiz, bilimsel temelden uzak bir şekilde kaldırılabilir.

Erdoğan hükümeti her türlü kriz ve doğal afeti, neoliberal kentleşme politikalarını derinleştirme fırsatı olarak kullanıp, kentleri kendine yakın sermaye gruplarına pazarlama çabasıdır. "Devlet nerede" diye yükselen isyan, temel ihtiyaçlar söz konusu olduğunda yanıt bulamazken; devlet kendini kapalı kapılar ardında kent planları yapıp ihaleler dağıtırken somutlaştırmaktadır. Binlerce yıllık toplumsal birikimin eseri olan yerleşimlerin yeniden inşası için yalnızca bir gecede yapılan planlar kabul edilemez. Buradan bir kent değil, ancak yeni toplumsal ve fiziksel yıkım tehlikelerine açık; kimliksiz, yatakhane yerleşimler ortaya çıkar. Saray rejimi, tıpkı önceki TOKİ projelerinde yaptığı gibi; bir araya getirdiği beton kütleleriyle yapay bir yerleşim alanı kurma ve içinde yaşayanları milliyetçi-muhafazkar kimliğe/kültüre sıkıştırılmış tek tip makbul vatandaşlara dönüştürmenin peşindedir.

Erdoğan iktidarının afet sonrası oluşan koşulları politik öncelikleri doğrultusunda kullanmasının bir diğer örneğini 2011 yılında gerçekleşen Van depremi sonrasında deneyimlemiştik. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki kanun ve TOKİ'ye verilen geniş yetkiler ile tüm Türkiye'de riskli alanlar değil rant değeri yüksek alanların dönüşümünün yasal kılıfı ha-

zırlandı. Bu düzenleme ile bilimsel ve şeffaf kriterlere dayanmadan riskli alan ilan edilen mahallelerde yaşayan yurttaşlar yerinden edilmiş, sırtlarına yüklenen borç ile yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Yine, 1999 yılı Gölcük ve 2011 yılı Van Depremleri sonrası imar planlarına ve çevreye dair çıkan yasalar ve KHK'lar ile kentin yağmalanması; güvenli ve denetimsiz yapıların inşasının kalıcı ve meşru bir zemine oturtulması amaçlamıştır. Kentlerin 126 Sayılı KHK'nin öngördüğü şekilde inşa edilmesi yalnızca yeni toplumsal ve kentsel felaketlere kapı açmakla sonlanmayacak; mülklerine, mahalle ve kentlerine el konulan yurttaşlar şehirlerin çeperinde ucuz işgücü olarak yaşamaya mahkum edilecek; iktidar ve yandaşları da servetlerine servet katacaktır.

Kentlerin imarlı biçimde, halk katılımıyla ve içinde tarihsel-toplumsal özgünlüklerinin yeniden üretileceği sosyal ilişki ve mekan örüntüleriyle yeniden inşası iktidarın ekonomik ve siyasi çıkar hesapları için aceleye getirilmemelidir. Planlamanın bilimsel ölçüm-kriterler ve teknik niteliklere uygun, sağlıklı biçimde yürütülmesi için zamana ihtiyaç vardır. Bu nedenle, şu aşamada ihtiyaç duyulan *90 binden ancak 8530'unun kurulabildiği konteyner türü geçici barınakların iklim, çevre ve sağlık koşullarına uygun ve temel yaşanabilirlik vasıflarına haiz biçimde sunulması kritik önemdedir.* Bunun yanında, bölgede yaşayan yurttaşlara geçim ve çalışma olanaklarının sağlanması, enkaz kaldırma sırasında ortaya çıkacak insan ve doğa sağlığına zararlı maddelerden korunma gibi öncelikleri gözeterek adımlar atılmalıdır. Bunlar, kentin esas sahipleriyle birlikte yaralarını sarıp ayağa kalkmasının asgari koşullarıdır.

Siyasi ömrünü tamamlamış Saray rejimi, zaman kazanma stratejisi öyle gerektiriyor diye seyircisiz maç, öğrencisiz üniversite istedikleri gibi toplumsallığını yitirmiş kentler inşa etmenin peşindedir. Bu planları dayatanlarla herhangi bir masada oturmayacak, mesleki bilgilerimizi asla bu rantçı hesapların ve keyfi uygulamaların hizmetine sunmayacağız. Meslek örgütlerinden tüm muhalefet partilerine ve gruplarına bu her yanından haksızlık ve felaket fırsatçılığı taştan OHAL KHK'sını tanımadığını, onun ekseninde kurgulanacak hiçbir imar faaliyetinin parçası olmayacağını ilan etmeye, halkın sözü iktidara geldiğinde bu doğrultuda yapılmış tüm uygulamaları iptal edeceklerini deklare etmeye çağırıyoruz.

Yıkımı derinleştiren zihniyet, kentlerin yaralarını saramaz. Kentleri yeniden inşa edecek ve yaraları saracak olan bizleriz, dayanışma ve bilim ile; umut ve inat ile!

YIKIMI DERİNLEŞTİREN ZİHNİYET KENTLERİN YARASINI SARAMAZ!

SARAYIN YANDAŞ ŞİRKETLERİ İHYASIYLA DEĞİL, DAYANIŞMA VE BİLİMLE YENİDEN İNŞA!

DEPREMZEDELERİN MÜLKÜNE, KENTİNE EL KOYARAK DEĞİL; HALKTAN YANA DEMOKRATİK PLANLAMAYLA YENİDEN İNŞA!

KENTLER SARAYIN SİYASETÇİ-MÜTEAHHİT-İNŞAAT ŞİRKETLERİ SUÇ ŞEBEKESİNDEN BÜYÜKTÜR!

YERLEŞİM ALANLARINI SOSYAL ADALETLE KURMAK SARAYINIZA SIĞMAZ!

DEPREM ÜLKESİNDE FELAKET KAPİTALİZMİNE KARŞI SOSYALİZM ZORUNLULUKTUR

Ali Ekber Doğan

Üçte ikisi birinci ya da ikinci derecede deprem riski altında olan Türkiye'nin son çeyrek asırda yaşadığı 7,4 ve üzeri şiddetindeki depremlerin yanlış imar, yerleşim ve arsa-konut politikalarıyla ağır insankırımlarına yol açtığını gördük. 19 Ağustos 1999'dan bugüne, depremlerin ardında bıraktığı devasa yıkım ve kırım tablosunda esaslı bir değişiklik olmayıp, aksine kayıplar tablosunun daha korkunç boyutlara vardığı ortaya çıktı.

6 Şubat 2023 Depremi sonrasında ortaya çıkan vahim tablo, ülke nüfusunun çoğunluğunun yüzüne adına felaket kapitalizmi denilen acımasız bir yağma düzeninin bir sonraki kurbanları olacağını haykırıyor. Deprem sonrasında arama-kurtarma çalışmalarının ağırdan alınarak, on binlerce insanın bilinçli biçimde enkaz altında ölüme terk edilmesi gerçeğinin yanında, ortaya saçılan çarpıcı gerçekler saray rejiminin ülkenin yaşadığı bu en büyük insani felakette bile önceliğinin, belli sermaye grupları için yeni kârlılık alanları yaratmak olduğunu ortaya koydu. Afeti bir yağma kapısına çeviren iktidar, deprem için toplananlar da dahil, kamudan topladığı vergileri daha büyük felaketlere yol açacak yatırımlar örtüsü altında yağmalar ve bölüşürken, depremzedelerin acil ihtiyaçlarının toplumdan toplanan yardımlarla giderilmesini teşvik ediyor.

Deprem öncesinde olduğu kadar, sırası ve sonrasında egemenlerin karar ve uygulamalarını daha makro ölçekte değerlendirdiğimizde, coğrafi-ekolojik nedenlerle maruz kaldığımız afetlerin, başka pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin egemenleri tarafından da daha büyük felaketlere yol açacak dev ölçekli inşaat ve altyapı yatırımları için araçsallaştırıldığını anlıyoruz.

Felaket kapitalizminin bütün korkunç çıplaklığıyla karşımızda duruyor oluşu, sosyalizmin bu ülkede sadece hayatta kalmak için bile zorunlu ihtiyaç haline geldiğini ortaya seriyor. Son bir aydan çıkarmamız gereken temel ders şudur: Barınma, beslenme, sağlık, ulaşım, ısınma gibi temel ihtiyaçların kâr güdüsüyle değil, kamusal ihtiyacın, kamusal hizmet kurumu tarafından, kolektif tüketim hizmetleri olarak herkes için karşılanması gerektiği ön kabulüyle işleyen bir düzene geçmedikçe, Türkiye halklarının bu kabustan çıkma şansı yoktur.

İstanbul ve diğer pek çok bölgede daha korkunç yıkımlara yol açacak depremlerin eli kulağında; yüz binlerce insanın ölmemesi, sakat kalmaması yani sağlıklı biçimde hayatta kalabilmesi ve eğreti değil, demokratik bir kamusallığın haysiyet sahibi üyelerine dönüşmeleri için toplumun su katılmamış bir sosyalist iktidara ihtiyacı var.

Depreme dirençli ve herkes için erişilebilir konutlarda yaşayabilmek için arsa ve konut üretim ve fiyatlandırmasını rantal spekülasyonun konusu olmaktan çıkaracak politikalar izleyecek sosyalist bir iktidardan söz ediyorum. Bunun için de sosyalist eleştiri, ilke ve politikaların daha fazla gündeme getirilmesi gerekiyor. Yani, salt hayatta kalabilmek için bile gerçekliğin anti-kapitalist açıklaması ve eşitlikçi-özgürlükçü bir topluma yürüyüşün programı olarak sosyalizmi, eskisinden daha zengin bir içerikle (kadın özgürlükçü, ekolojist, müşterekleşmeci, özyönetimci vb.) yüksek sesle dillendirmek şarttır.

Deprem bu topraklarda hayatta kalmak için sosyalizmin bir zorunluluk olduğunu haykırırken, sonrasında çığ gibi büyüyen yardım ve dayanışma faaliyetleri sosyalistler ve toplumsal muhalefet güçlerinin güçleri-olanaklarının ötesinde depremzedelerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesine sahip olduğunu da gösterdi. Oligarşik saray rejimi tarafından uğradığı onca baskıya, dışlanmaya ve kendilerini var edecekleri sosyal, sınıfsal, kamusal zeminlerden sürülmüş olmalarına rağmen sosyalistler, kısa süre içinde depremzedelerle kol kola girip, Antakya'dan, Pazarcık'a, Malatya'ya, Diyarbakır'a önemli kömün deneyimleri yarattılar. İhtiyaç malzemelerinin tedarikinden, yüklenip, yollanmasına, tasnif edilip, hazırlanıp dağıtılmasına herkesin katkılarıyla büyüyen, paranın geç-

mediği, depremzedelerle gönüllülerin ortak zenginlikten ihtiyacı kadar aldığı bu kömünler, elinde daha fazla olanak olsa, sosyalistlerin temel toplumsal hizmetleri hızlıca karşılayabilecek bir kamusal hizmet kapasitesinde olduğunu bir kez daha gösterdi.

Aynı esnada, valiliklerin dernek ve vakıflara yazılar yollayıp, deprem bölgesinde ihtiyaç duyulan ve AFAD üzerinden dağıtılacak malzeme listeleri yolladığına şahit olduk. AFAD'ın depremzedelere dağıttığı yardım malzemelerinin üzerinde hayırseverlerin kuruluş ve şirket isimleri yazıyorken, yabancı ülke bağışlarının üzerine AFAD damgasının basılması gibi her biri ayrı tartışma konusu uygulama, saray rejiminin kamu hizmetiyle kurumlarını ne denli eğretiliştirdiğini, devleti de iktidardaki mafyatik şebekenin şahsi çıkarı için işleyen keyfi bir zor ve inayet aracına dönüştürdüğünü ortaya koyuyor.

Toplanan onca deprem vergisine rağmen, fiziki yapılar güçlendirilmediği, tarihi-kültürel değer taşıyan yapılar dirençli hale getirilmediği için Antakya, İskenderun, Malatya gibi ülkenin nadide değerleri olan pek çok kent merkezini kaybettik. Onlarla birlikte yok olan irili-ufaklı yüzlerce mekanla, insanların kişisel ve kolektif tarihlerinin sindiği sosyal-kamusal alanlar enkaz yığınınına dönüştü. Buna karşın, Antakya'da daha belirgin olmakla birlikte, anılan şehirlerde pek çok irili ufaklı siyasi grup, parti, çevre, kuruluş ve elbette sayısız insan eski şehirlerini aslına uygun biçimde ayağa kaldıracakları mesajları veriyor. İster istemez yüzlerce yıl birbirine eklenerek katmanlaşmış bir kentsel topografyanın fiziksel parçaları ve onların oluşturduğu fiziksel dokuyu yakalamak çok güç olacaktır. Fakat, bir kente karakterini, farklılığını, hususiyetini veren dinamiğin oradaki hegemonik sosyal ilişkiler, yaşam, üretim ve geçim tarzları olduğunun bilinciyle, yıkılana benzeyen bir yeniden inşa olanağı olduğunu da söyleyebiliriz.

Yirmi bir yıldır vites büyüterek tam teşekküllü bir felaket kapitalizmine dönuşen, Erdoğan tipi despotik rejim, bütün bu şehirlerin elimizden kayıp gitmesinin de baş sorumlusudur. Bunun yanında, elindeki belediye olanaklarıyla en azından kentlerinin sosyo-kültürel ortak zenginliklerini (müştereklerini) yakın bir vadede olacağı bilinen bugünkü depreme

karşı güçlendirecek çalışmaları yapmadığı ortaya çıkan CHP'li Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş gibi muhalif partilerden belediye yöneticileri de ağır vebal altındadır. Onların da istifa edip, hesap vermesi gerektiği konusunu şimdi sırası değil diye geçiştirmek büyük bir hata olacaktır. Sosyalizmin Defne'den, Antakya'dan başlayarak şehirlerimizin geleceğinde belirleyici olmasını istiyorsak, iktidarı ve muhalefetiyle inşaat sektörüne bağımlı, arsa spekülasyonu etrafına örülü çıkar ağlarının parçası konumundaki her partiden düzen siyasetçilerinin sorumluluğunu gündemde tutmalıyız. Bu depremde ölen on binlerce insanın anısına, hayatta kalanların çok zor yaşam koşullarında çektikleri acılara saygının gereğidir.

Kentkırım sorumlularıyla hesaplaşırken aynı zamanda yerel halkın yıkılan kentine yeniden kavuşma arzusu ve ona izafe ettiği tüm komünalist tahayyüllere hitap eden bir sosyo-mekansal yeniden inşa iddiasına ilişkin bir yol haritasını ortaya koymalıyız. Yıkılan sosyo-kültürel müşterekleri en iyi sosyalist ilkeler ve değerlerle yaşama döndüreceğimizi yerel halktan plancılar, mimarlar, mühendisler öncülüğünde, halkla birlikte planlayıp, tasarlamalıyız. Sekreteryasını yerellikle bağları olan plancı, mimar ve mühendislerin yürüteceği bir sosyalist yeniden inşa bürosu bu fikri ete kemiğe büründürmenin ilk adımı olabilir. Büronun görevini bir yandan şu anda çadırlar ve konteynerlarla yürüyen geçici konaklamanın önümüzdeki aylardaki seyrine ilişkin sosyo-mekansal planlama ve uygulama eylem planları geliştirirken, diğer yandan mahalle, ilçe sakinleriyle el ele verip, orta ve uzun vadeye ilişkin depreme dirençli toplumcu mekansal planların taslağını çıkarmak biçiminde iki boyutlu olarak düşünebiliriz.

Bu konuda II. Dünya Savaşı sırasında tamamen yerle bir olmuş, Elbe nehrinin kenarında kurulu Dresden kentinin savaş sonrasında Demokratik Almanya Cumhuriyeti tarafından yeniden inşası özgün ve başarılı bir örnektir. Tarihi-kültürel değerlerin incelikle işlenerek aslına uygun biçimde yeniden inşa edildiği Dresden'de, sosyalist şehircilik ilke-doğru-sembollerle inşa edilen yeni merkez tarihi merkezin etrafını geniş bir yarım ay biçiminde kuşatacak biçimde oluşturulmuştur. Toplu konut, yeşil alan, kültür-sanat-dinlenme-alışveriş mekanlarıyla kaim yeni

sosyalist merkez uygun fiziki-mimari geçiş formlarıyla tarihi dokuya eklenmiştir. Bizde elbette savaş değil, deprem yüzünden yıkılanın yeniden inşası söz konusu olacağı için jeolojik yer etütleri de belirleyici olacaktır. Buna karşın, Almanların hâlen Elbe'deki Floransa diye övdüğü, gururlandığı Dresden'deki sosyalist yeniden inşa deneyimi sosyalist plancı-mimar ve politika yapıcılara yol gösterebilecek tarihsel bir mirastır.

